

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och växtproduktionssvetenskap
Författare: Ionna Olsson
Självständigt arbete 30hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2016

LANDSKAPSARKITEKTUR FÖR SOCIAL HÅLLBARHET

- En studie av hur gestaltningen påverkar social hållbarhet med utgångspunkt i ett tävlingsbidrag för en park i Backa, Göteborg.

Landskapsarkitektur för social hållbarhet

- En studie av hur gestaltningen påverkar social hållbarhet med utgångspunkt i ett tävlingsbidrag för en park i Backa, Göteborg.

Landscape architecture implementing social sustainability

- A study of how the design affects social sustainability based on a competition entry for a park in Backa, Gothenburg

Författare: Ionna Olsson

Handledare

Ann Bergsjö, Professor, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Fredrika Mårtensson, Universitetslektor, SLU

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator

Carola Wingren, Professor, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator

Arne Nordius, Universitetsadjunkt, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

30 hp

Avancerad nivå A2E

Masters Project in Landscape Architecture EX0775

Landskapsarkitekturprogrammet

Alnarp 2016

Omslagsbild Ionna Olsson (2016)

Elektronisk publicering <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord

Landskapsarkitektur, gestaltungsförslag, social hållbarhet, designprocess

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG	6
ABSTRACT	7
FÖRORD	8
DEL I.	
INLEDNING	10
BAKGRUND	10
MÅL	13
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	13
AVGRÄNSNING	14
MATERIAL OCH METOD	16
MITT TÄVLINGSBIDRAG OCH PROCESSBOKEN	16
DISKUSSION KRING SOCIAL HÅLLBARHET I PROJEKTET	17
DEL II.	
TÄVLINGEN OCH MITT BIDRAG AKKAS PARK	18
TÄVLINGEN	18
PLATSEN IDAG	21
MITT TÄVLINGSBIDRAG	26
PROCESSBOK	38
DEL III.	
SOCIAL HÅLLBARHET I STADENS TÄVLINGSMATERIAL	50
TÄVLINGSMATERIAL FRÅN GÖTEBORGS STAD	50
MEDBORGARDIALOGER UTFÖRDA AV GÖTEBORGS STAD	55
DEL IV.	
DISKUSSION KRING SOCIAL HÅLLBARHET MED UTGÅNGSPUNKT I PROJEKTET	58
PLATS FÖR MÖTEN	60
PLATS FÖR ALLA	61
HÄLSOFRÄMJANDE OCH BEHAGLIGA STADSRUM	63
MEDBORGARPÅVERKAN	64
BARNPERSPEKTIV	65
PLATSIDENTITET OCH INTEGRATION	67
DEL V.	
EGNA REFLEKTIONER	70
SOCIAL HÅLLBARHET I PROJEKTET	70
DESIGNPROCESSEN	71
VIDARE STUDIER	72
REFERENSER	74
WEB	74
TRYCKTA KÄLLOR	75
OPUBLICERADE KÄLLOR	75
BILAGA	76
MITT TÄVLINGSBIDRAG: DE FYRA PLANSCHERNA	76

TABELLFÖRTECKNING

TABELL 1:	54
Sammanställning som bygger på min bearbetning av Göteborgs stads tävlingsmaterial. Till vänster spaltas de övergripande mål jag uttolkat för visionen om en park som bidrar till social hållbarhet, och till höger stadens förslag på konkretisering av dessa mål.	
TABELL 2:	56
Göteborgs stads sammanställning av hur de tillfrågade i medborgardialogerna använder området idag (Göteborgs Stad, 2015b, s. 2).	
TABELL 3:	57
Göteborgs stads sammanställning av vad de tillfrågade i medborgardialogerna skulle vilja göra i området (Göteborgs Stad, 2015b, s. 2).	
TABELL 4:	58-59
Tabell över hur jag i mitt tävlingsförslag konkretiserat och försökt förverkliga Göteborgs stads övergripande mål, tidigare presenterade i Tabell 1. Till höger i tabellen listas vidare reflektioner och litteraturstudier relevanta för förverkligandet av de olika övergripande målen.	

FIGURFÖRTECKNING

ÖVERSIKT STADEN:	18
Projektområdet i relation till övriga Göteborg. Illustration av 02landskap. (Göteborgs stad, 2015a, s.4)	
ÖVERSIKT BACKA:	19
Projektområdet med omgivande strukturer och målpunkter. Illustration av 02landskap. (Göteborgs stad, 2015a, s.5)	
ÖVERSIKT TÄVLINGSOMRÅDET:	20
Parken och förtätningen av centrumområdet. Illustration av 02landskap. (Göteborgs stad, 2015a, s.12)	
FLYGFOTO TÄVLINGSOMRÅDET:	21
Flygfoto över området mot norr. Illustration av 02landskap. (Göteborgs stad, 2015a, s.7).	
PRINCIPSKISS FÖR EN PLATS ANVÄNDNING:	52
Stage-principen som visar hur en plats kan erbjuda vistelse on stage, back stage och off stage. (Göteborgs Stad, 2014a, S. 14)	

ÖVRIGA

illustrationer, figurer, och foton utan angiven upphovsperson är skapade av Ionna Olsson.

SAMMANDRAG

Syftet med mitt mastersarbete är att undersöka hur utformningen av stadens rum påverkar social hållbarhet och koppla detta till ett gestaltungsförslag. Den tävling som är föremål för mitt arbete utlystes av Park- och Naturförvaltningen, Göteborgs stad, och var en allmän arkitekttävling för ett parkstråk vid Selma Lagerlöfs torg i stadsdelen Backa, Göteborg. Social hållbarhet och det gemensamma livet stod i fokus för tävlingen. Jag utarbetade ett tävlingsbidrag för parkstråket. Tävlingen och min gestaltungsprocess har legat till grund för de fortsatta studierna. Utifrån en uttolkning av sociala hållbarhetsaspekter i stadens tävlingsmaterial och i min egen designprocess har jag vidareutvecklat diskussionen och hittat principer och strategier inom landskapsarkitekturens domäner som kan främja dessa sociala värden. Jag har utarbetat två tabeller (tabell 1 på sida 54, och tabell 4 på sida 58-59) som på ett förenklat och överskådligt sätt presenterar en rad grundläggande principer för hur man som landskapsarkitekt kan arbeta. Hur principerna tar form i en gestaltning beror på platsens förutsättningar och dess brukare. I tabell 4 presenteras dessa grundläggande principer i relation till de tillvägagångssätt jag använde i mitt tävlingsförslag. Dessa tillvägagångssätt speglar min tolkning av begreppet och är de designverktyg jag använde för att konkretisera och platsförankra dessa sociala värden.

Mitt arbete belyser samtidigt frågans vidd och komplexitet. Under arbetets gång har många nya aspekter framkommit, viktiga att behandla i gestaltandet för social hållbarhet, jag har urskiljt aspekter som helt saknas i mitt gestaltungsarbete eller behöver vidareutvecklas. I Del IV fördjupar jag mig i dessa framkomna aspekter med hjälp av litteraturstudier och för en diskussion utifrån mitt arbete. Då platser och människors behov är olika finns det inga självklara vägar att gå men mitt arbete ökar medvetenheten om vilka konsekvenser gestaltningen kan få. Beslut kan vägas och stärkas utifrån dess inverkan på olika människors brukande av stadens rum. En viktig insikt är brukarnas ansvar och betydelse. Samtidigt ansvarar kommunen och andra ledande myndigheter för att medborgarnas demokratiska rätt till inflytande och brukande av stadens rum tillgodoses. Genom mitt mastersarbete och andra arbeten som bidrar till att formerna för att aktivt arbeta med sociala värden som landskapsarkitekt utvecklas kan stadens rum ges bättre förutsättningar för social hållbarhet.

Nyckelord: *Landskapsarkitektur, gestaltungsförslag, social hållbarhet, designprocess.*

ABSTRACT

The aim of my thesis is to examine how the design of public space affects social sustainability, and to link these studies to a design proposal. The subject of my work is a public architectural competition organized by Park- och Naturförvaltningen, Göteborgs stad, for a park by Selma Lagerlöfs torg in the neighbourhood Backa, Gothenburg. Social sustainability and common life were the focus points of the competition. I developed a design proposal for the park. The competition and my design process constituted the basis for the further studies. I have developed a discussion through interpretations of aspects concerning social sustainability in the competition documents from the city and in my own design process, and found principles and strategies within landscape architecture that can support these social values. I have worked out two tables (Table 1 on page 54 and Table 4 on page 58-59), to in a simplified and transparent way present basic principles of how a landscape architect can work. The practical dimension of these principles depend on the local context, site conditions and the people using it. Table 4 present the basic principles in relation to the approaches I used in my competition entry. These approaches reflect my interpretation of the concept and are the design tools I used to concretise these social values in a local context.

My work also highlights the great extent and complexity of the issue. During the process, many new and important aspects concerning social sustainability has emerged, I have identified aspects that are missing in my design or need to be further developed. In part IV I examine these aspects and deepen the discussion through literature studies. Since places and people's needs are different, there are no obvious answers. However, my work increases awareness of the affects and consequences of landscape architecture. Design decisions can be considered and strengthened on the basis of their impact on different people's utilisation of public space. An important insight in my work is the responsibility and importance of the users. Meanwhile it is up to the municipality and other leading authorities to assure the citizens democratic rights to influence and utilize public space. My thesis and other studies that contribute to the knowledge and relation of social values and landscape architecture can help in the development of urban space supporting social sustainability.

Keywords: *Landscape architecture, design proposal, social sustainability, design process.*

FÖRORD

Den här masteruppsatsen är min avslutning på landskapsarkitektprogrammet vid SLU, Alnarp. Uppsatsen behandlar två delar som intresserat mig mycket under studierna, själva gestaltandet och dess sociala konsekvenser. Jag har alltid tyckt om att rita, formge och skapa. Samtidigt känns det viktigt att undersöka hur utformningen påverkar människor och livet i våra städer, och jag tror att sådan kunskap kan utgöra viktiga argument för meningsfull landskapsarkitektur.

Jag vill tacka mina handledare Ann Bergsjö och Fredrika Mårtensson för värdefulla synpunkter under processen gång. Då arbetet både bygger på teori och praktik, och behandlar ett komplext ämne, tycker jag det har fungerat mycket bra med två handledare som hjälpt mig definiera och samtidigt utveckla diskussionen.

Ett stort tack riktas även till vänner, familj och arbetskolligor som stöttat och uppmuntrat mig.

DEL I.

INLEDNING

BAKGRUND

Syftet med mitt mastersarbete är att undersöka hur gestaltningen av stadens rum påverkar social hållbarhet och koppla detta till ett gestaltungsförslag. Då jag har som mål att arbeta som gestaltande landskapsarkitekt efter examen var det självklart för mig att inte göra ett renodlat teoretiskt examensarbete. Att koppla studierna av social hållbarhet till en gestaltning och en designprocess har även hjälpt till att hitta en inriktning på studierna inom detta vida begrepp.

Detta arbete kan ses som en fortsättning av min kandidatuppsats *Stadsrum för social mångfald – allas rätt till vistelse i staden* (2013) där jag och min studiekollega Lina Störby undersökte hur landskapsarkitektonisk gestaltning påverkar den sociala mångfalden i stadsrummet. Arbetet grundades på en demokratisk tanke om allas rätt till stadens rum. Vi ville få en förståelse för hur människor använder stadsrummet och hittade genom litteraturstudier, passiva observationer och intervjuer faktorer som kan verka exkluderande för vissa grupper av människor.

Den tävling som är föremål för mitt mastersarbete utlystes av Park- och naturförvaltningen, Göteborgs stad, den första december 2015. Det var en allmän arkitekttävling för ett parkstråk vid Selma Lagerlöfs torg i stadsdelen Backa. Social hållbarhet och det gemensamma livet stod i fokus för tävlingen. I mastersarbetet har jag arbetat fram ett tävlingsbidrag för parken.

Begreppet social hållbarhet används flitigt i samhällsdebatten idag samtidigt som innebörden av dessa två ord är väldigt diffust. Jag har inte funnit någon generell definition av begreppet eftersom dess innebörd i praktiken varierar beroende på kontext. För hållbar utveckling i en global kontext och förbättrad livskvalitet för människor världen över formulerade Förenta Nationerna (2000) åtta mätbara millenniemål som skulle uppnås år 2015. Dessa övergripande mål var att *minska jordens fattigdom och hunger, se till att barn får gå i grundskola, öka jämställdheten mellan könen, minska barnadödligheten, förbättra mödrabälsan, stoppa spridningen av hiv och aids, säkra en hållbar utveckling och öka samarbetet kring bistånd och handel* (Förenta Nationerna, 2000).

Den Europeiska landskapskonventionen (2000-10-20) syftar till att säkerställa en hållbar utveckling av Europas landskap. I konventionen lyfts och identifieras de sociala värdena av landskapet, tillsammans med de ekonomiska och ekologiska. Med landskap menas *ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer* (Europarådet, 2000-10-20: 3). Alltså alla typer av landskap som människor kan komma att vistas i, urbana-, landsbygds-, och naturområden. Sverige är ett av de länder som förbundit sig att följa konventionens

regler vid all planering som kan komma att påverka landskapet. Konventionen eftersträvar att förvalta och stärka sammanhållningen mellan medlemmar av den europeiska unionen och deras gemensamma arv. Värdet av landskapet som resurs för befintliga, och i skapandet av nya, lokala kulturer lyfts. I konventionen erkänns även landskap med särskilda kvaliteter spela en viktig roll för människors hälsa och livskvalitet. Vidare identifieras landskapet som en viktig grundpelare i Europas och den enskilda individens identitet. Därför framställs målet att i större utsträckning engagera allmänheten i landskapets förvaltning, skydd och utveckling. (Europarådet, 2000-10-20)

På uppdrag av regeringen skrev Boverket (2010) rapporten *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt* där de presenterar tankesätt och möjliga planeringsprinciper, i synnerhet för resurssvaga bostadsområden, som kan främja integration och en socialt hållbar utveckling. Boverket skriver att *en socialt hållbar stadsutveckling bör kännetecknas av sådant som att hänsyn tas till olika gruppers behov, att förutsättningar för människors möten förbättras och att jämställdhet mellan kvinnor och män främjas* (Boverket, 2010: 21). I rapporten belyser och utreder Boverket fem relevanta teman för social hållbarhetsfrågan:

- *Helhetssyn; att se områdesförnyelse som en del i den övergripande stadsutvecklingen och att kombinera fysiska och sociala åtgärder.*
- *Variation; att åstadkomma större variation när det gäller funktioner, boendeformer och gestaltning.*
- *Samband; att länka samman olika delar av staden.*
- *Identitet; att skapa förutsättningar för en positiv identifiering med sitt bostadsområde och ge detta en tydligare och mer positiv identitet utåt.*
- *Inflytande och samverkan; att all områdesförnyelse behöver utgå från dem som bor i området och genomföras i samverkan mellan berörda aktörer.*

(Boverket, 2010: 43)

Definitionen av ordet hållbar i sig är otydlig och behöver utredas för en förståelse av vad begreppet social hållbarhet innefattar. I Nationalencyklopedin beskrivs en hållbar utveckling som ett förlopp som genomsyras av en helhetssyn och som *tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov* (Nationalencyklopedin, 2016-06-11).

Jag har i mastersarbetet hanterat begreppet social hållbarhet utifrån landskapet och en lokal kontext. Utifrån inläsning på området är min uttolkning sammanfattningsvis att landskapet kan främja social hållbarhet genom dess egenskaper som identitetsstärkande element, dess positiva effekter på människors hälsa och livskvalitet, och som stöd i arbetet för integration och jämställdhet. Vidare uppfattar jag att det i planeringen av landskap för social hållbarhet är särskilt viktigt med plats för kultur, möten, medborgares inflytande, samt ett inkluderande och långsiktigt perspektiv.

I arbetet med att finna bärande idéer för projektet fann jag mycket stöd min tidigare kandidatuppsats (2013). I kandidatuppsatsen fann vi att den sociala mångfalden är avgörande för ökad tolerans, solidaritet och gemenskap (Olsson och Störby, 2013: 35). Att främja social interaktion och kopplande referenser mellan olika samhällsgrupper med olika kulturell bakgrund kan ge en ökad gemensamhetskänsla (Olsson och Störby, 2013: 20-21). För att skapa förutsättningar för sammanhållning och social hållbarhet kändes det därför viktigt att skapa en park för alla. En park som samtidigt sprider sammanhållningen vidare i stadsdelen Backa.

Tävlingen för parkstråket i Backa och min gestaltningsprocess har legat till grund för de fortsatta studierna kring social hållbarhet i mastersarbetet. Jag har på ett systematiskt sätt gått igenom stadens tävlingsmaterial, samt mitt eget tävlingsbidrag och min designprocess med syftet att på ett prövande och utforskande sätt undersöka min egen och stadens hantering av social hållbarhetsfrågan. Arbetet är varken ett rent praktikinriktat projekt eller ett teoretiskt inriktat projekt utan grundas på båda dessa angreppssätt.

Jag har redogjort för min gestaltningsprocess i vad jag kallar en *Processbok* där jag presenterar sparad skissmaterial och söker beskriva mitt tankeförlopp kring gestaltningsfrågor relevanta för social hållbarhet. Min designprocess har präglats av ett starkt koncept, tankar och kunskap kring social hållbarhet, samt kommunens tävlingsmaterial. I designprocessen har dessa faktorer samsats med ett fritt och intuitivt skapande. Designprocesser kan se ut på många olika sätt och variera mellan yrke, person och projekt. Som referenspunkt för mitt mastersarbete och den vidare diskussionen har jag tittat på ett annat arbete där designprocessen och det egna skapandet står i centrum.

Carola Wingren (2009) belyser viktiga och intressanta aspekter av designprocessen sin doktorsavhandling *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik. Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*. Utifrån avklarade projekt presenterar och reflekterar Wingren genom *dagboksanteckningar* över människans upplevelse av landskapet och dess relation till designprocessen. Wingren eftersträvar att berätta om hur den personliga och intuitiva delen av skapandet samverkar med specialistkunskap på olika områden och olika teoretiska begrepp under processen. Arbetsmetoden präglas av ett sökande efter meningsfull design.

Wingren (2009) använder sig av en sammanfattande tabell som förtydligar kopplingar mellan idéer, inspirationskällor och nya viktiga begrepp som framkommit under designprocessen. Denna tabell gjorde det lättare för mig som läsare att ta till mig kunskapen, och på så sätt också att reflektera över

den och föra den vidare. Jag har därför använt mig av tabeller i mitt arbete för att visa på hur viktiga begrepp och mål i arbetet för social hållbarhet utvecklats till praktik i gestaltningen, och sedan vidare genererat nya intressanta perspektiv. Tabellerna har hjälpt mig både i arbetet med och diskussionen kring det vida begreppet social hållbarhet.

Vad finns det för värde i att redogöra för och reflektera kring sin designprocess? Wingren (2009) belyser två viktiga aspekter som stärker denna typ av arbeten. Först beskriver hon det faktum att det idag förs en diskussion kring hur man kan forska kring det konstnärliga, inklusive arkitekturen. Därefter lyfts värdet av den kunskap som införskaffas under en designprocess och vikten av hur denna typ av kunskap vidareutvecklas och sprids.

MÅL

Jag hade två huvudsakliga mål med mitt arbete:

- Utarbeta ett gestaltningsförslag med fokus på social hållbarhet för en stadsdel. För detta ändamål har tillfället att bidra med ett tävlingsbidrag för ett parkstråk i stadsdelen Backa, Göteborg använts.
- Bidra till att formerna för hur en landskapsarkitekt aktivt kan arbeta med social hållbarhet utvecklas.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med mitt arbete var att undersöka hur frågor kring social hållbarhet kan hanteras i en planeringsprocess mot ett gestaltningsförslag. Jag har arbetat utifrån följande två frågor:

- Hur kan man som landskapsarkitekt arbeta med social hållbarhet vid gestaltning?
- Vilka principer och strategier är användbara?

AVGRÄNSNINGAR

Arbetet ska inte fungera som en handbok för gestaltning av socialt hållbara parkstråk utan visar exempel på hur man som landskapsarkitekt kan tänka och arbeta för att skapa förutsättningar för en sådan plats.

Teorier kring social hållbarhet är ett vitt och disparat fält över flera discipliner och innehåller en omfattande litteratur som är potentiellt relevant för en landskapsarkitekts praktik. Jag har hållit mig inom landskapsarkitekturens domäner och riktat litteraturstudierna och analysen utifrån min designprocess och tävlingsmaterialet från Göteborgs Stad. Det innebär att jag har låtit mig vägledas av aspekter som lyfts fram i stadens tävlingsdokument. Det har varit ett sätt för mig att utgå från en specifik plats förutsättningar i diskussionen kring sociala hållbarhetsaspekter.

I processboken (presentationen av min designprocess) har jag valt att enbart redogöra för de delar som jag anser relevanta i social hållbarhetsfrågan och exkluderar därför arbetet med exempelvis teknisk infrastruktur som ledningsdragningar och liknande.

MATERIAL OCH METOD

Göteborgs stad gick den första december 2015 ut med en allmän arkitekttävling för ett parkstråk vid Selma Lagerlöfs torg i stadsdelen Backa. I detta mastersarbete har jag arbetat fram ett tävlingsbidrag för parken.

Tävlingsförslagets deadline var den 15e mars 2016. Detta innebar att jag först utarbetade tävlingsbidraget och därefter fördjupade mig vidare i studier kring social hållbarhet. Utifrån en uttolkning av sociala hållbarhetsaspekter i stadens tävlingsmaterial och i min egen designprocess sökte jag principer och strategier inom landskapsarkitekturens domäner som kan främja social hållbarhet.

MITT TÄVLINGSBIDRAG OCH PROCESSBOKEN

Den första tiden handlade om att förstå problemet, tävlingen och dess premisser. Jag började med att ta del av tävlingsmaterialet från kommunen och fick då även en bild av stadens vision för parken. En viktig del i denna fas blev också att inhämta resultatet från medborgardialoger kring parkens framtida utveckling, utförda av Göteborg Stad. För att försöka knyta an till och förstå platsens förutsättningar ytterligare gjorde jag även två platsbesök.

Utöver materialet från Göteborgs Stad hade jag med mig kunskapen från 4,5 års studier på landskapsarkitektprogrammet, inklusive min kandidatuppsats kring hur man kan skapa stadsrum för social mångfald, in i gestaltungsarbetet. Erfarenheter från mitt liv som människa och brukare av stadens rum har också vävts in i argument och gestaltning.

Jag skissade mig fram i olika skalor på ett prövande sätt och försökte hitta en balans i designprocessen där egna erfarenheter, idéer, och information från tävlingsmaterialet skulle samspela på platsen. Då jag hade bearbetat uppgiften och fått en djupare förståelse för dess problematik skedde mycket av mitt idéarbete intuitivt, för att därefter testas och vidareutvecklas. Tävlingsselementet bidrog till en tidsbegränsad designprocess som krävde snabba beslut. Med det följde vikten av att tidigt hitta en stark och tydlig bärande idé. För att pröva idéer använde jag mig av sektioner samt modellarbete i "Sketchup" för att tydliggöra rumsliga samband. Senare i arbetet använde jag också AutoCAD för att mer exakt se rummets mått och topografi. Arbetet med dessa digitala verktyg låg också till grund för skapandet av det visuellt kommunikativa materialet. Materialet användes som underlag vid illustrationsarbetet av de fyra tävlingsplanschererna i Adobe Photoshop, - Illustrator, och - Indesign.

Under arbetet med tävlingsbidraget har jag sparat skissmaterial och löpande fört anteckningar kring vad jag gjort och varför. De huvudsakliga stegen i gestaltningsprocessen som var relevanta i relation till social hållbarhet samlade jag i en processbok som bildat underlag till den fortsatta diskussionen och litteraturstudierna kring social hållbarhet.

DISKUSSION KRING SOCIAL HÅLLBARHET I PROJEKTET

När tävlingsbidraget var inlämnat gick jag systematiskt igenom tävlingsmaterialet från Göteborgs Stad och undersökte hanteringen av frågor kring social hållbarhet. Jag letade efter resonemang kopplade till begreppet social hållbarhet, ibland var dessa kopplingar implicita. Jag valde att titta närmare på fyra tävlingsdokument från staden som på olika sätt lyfter frågan om social hållbarhet. Utöver det studerade jag medborgardialogerna som Göteborgs stad utförde år 2015 kring parkens funktion och innehåll. Under genomgången av materialet uttolkade jag sex övergripande mål för en socialt hållbar park. Min uttolkning av kommunens tävlingsmaterial tillsammans med min processbok har legat till grund för den fortsatta diskussionen och litteraturstudierna kring social hållbarhet.

Genom att ställa mitt tävlingsförslag och min gestaltningsprocess i relation till Göteborgs stads sätt att hantera frågan i tävlingsmaterialet har jag vidareutvecklat diskussionerna kring social hållbarhet. Då jag reflekterade kring mitt sätt att implementera social hållbarhetsfrågan i tävlingsbidraget har många nya aspekter framkommit, aspekter som helt saknas i mitt gestaltningsarbete eller behöver vidareutvecklas. I Del IV har jag fört en diskussion kring social hållbarhet utifrån mitt arbete och reflekterat kring dessa framkomna aspekter. Litteratur har vävts in för att stödja och problematisera diskussionen.

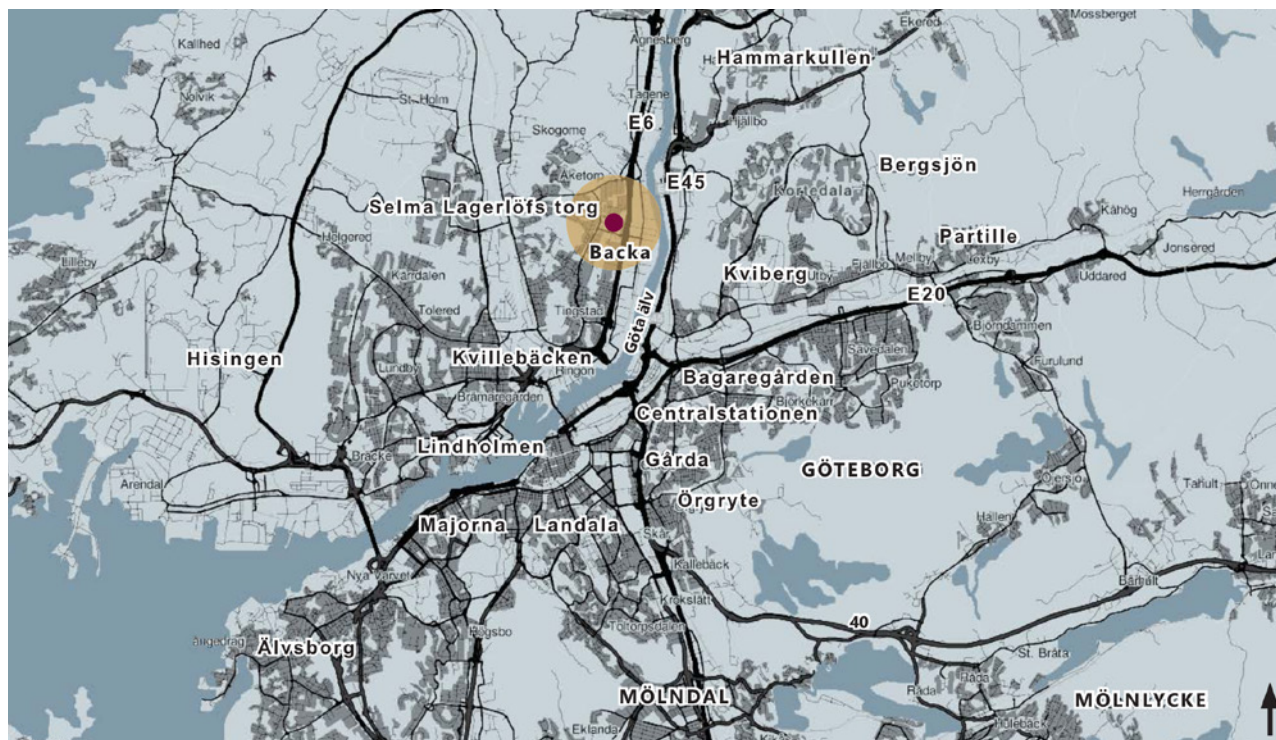
DEL II. TÄVLINGEN OCH MITT BIDRAG

AKKAS PARK

TÄVLINGEN

Den tävling som är föremål för denna studie utlystes av Park- och naturförvaltningen, Göteborgs stad, den första december 2015. Det var en allmän arkitekttävling för ett parkstråk vid Selma Lagerlöfs torg i stadsdelen Backa. Tävlingen hade arbetsnamnet ”SELMAS PARK- framtidens park” och togs fram i samarbete med Förvaltnings AB Framtiden, 02landskap arkitektkontor AB och Sveriges Arkitekter. Som tävlingsdeltagare fick jag tillgång till en stor mängd tävlingmaterial från Göteborgs stad: ett tävlingsprogram, vägledande dokument, en grundkarta i dwg-format, ledningskartor, foton, en dagvattenutredning, en detaljplan med planbeskrivning, solstudier, ett cykelprogram, en karta över bevarandevärda träd, och en digital Sketch-up modell. Utöver det fick jag en sammanfattning av resultatet från medborgardialoger i området, också utförda av kommunen.

Göteborg växer kraftigt och Backa är ett av de prioriterade utbyggnadsområdena. Backa ligger norr om Göta älv, ca 10 minuters bilfärd från stadskärnan. Trots närheten till stadskärnan och god kollektivtrafik gör omkringliggande barriärer som Göta älv, trafikleder och industriområden att området uppfattas perifert beläget. (Göteborgs stad, 2015a)

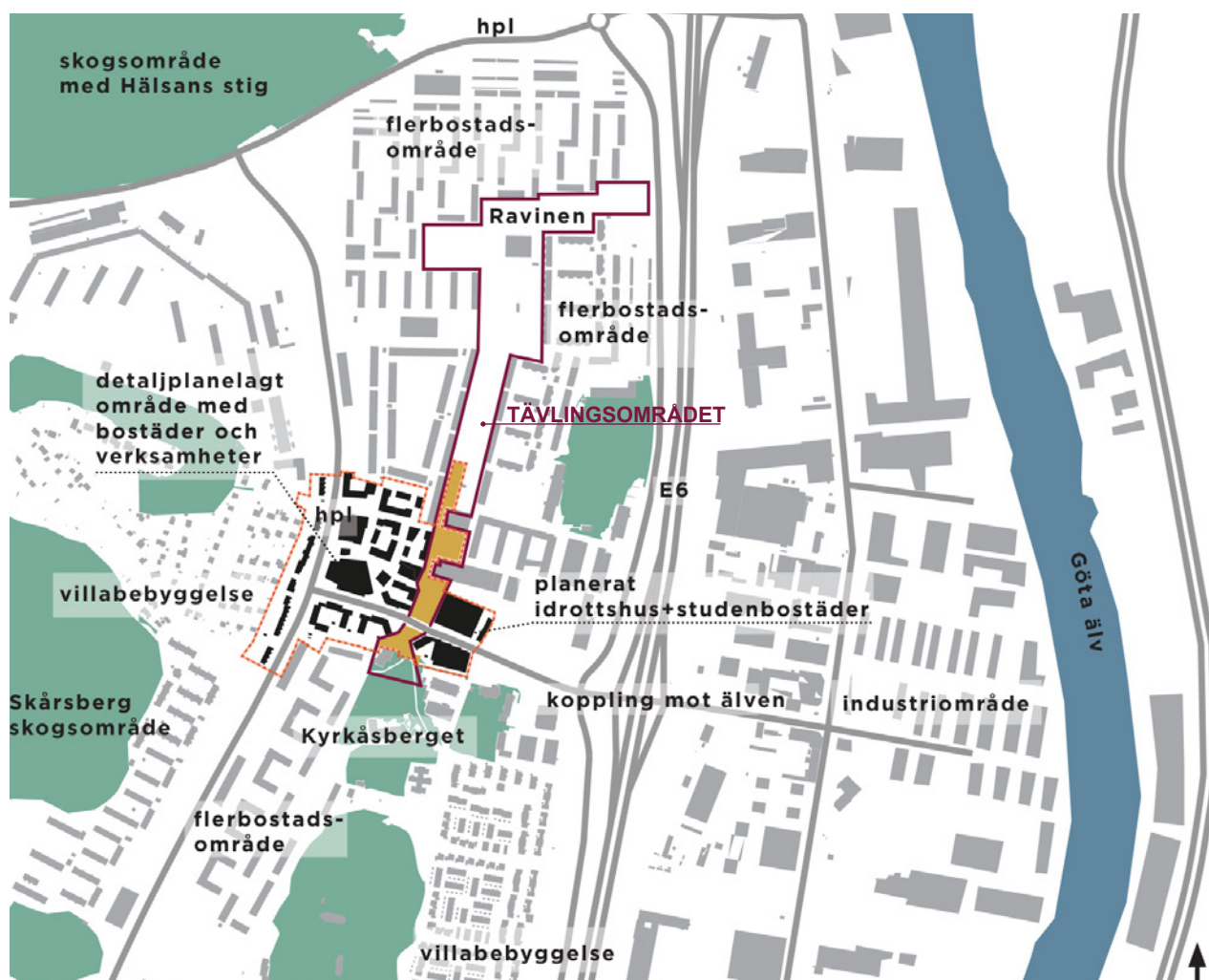

ÖVERSIKT STADEN: Projektområdets läge i Göteborg. (Göteborgs stad, 2015a, s. 4)

Som första etapp i förtätningen av stadsdelen planeras cirka 800 nya bostäder, centrumverksamhet, ett idrottshus, studentbostäder, ett stadsdelshus, och ett nytt torgstråk. I förtätningen ingår även etableringen av det cirka 900 m långa parkstråket. (Göteborgs stad, 2015a)

Området avgränsas i öst av E6:an, ett industriområde, samt Göta älv. I norr och väst finns två stora skogsområden. Det långsmala tävlingsområdet avslutas i norr av ett ravinliknande landskap och i söder av Kyrkåsberget naturmark.

Tävlingen syftade till att få fram en grundidé för hela parkstråket som är cirka 52 400 m² stort. Ett mer detaljerat gestaltungs-förslag skulle tas fram för parkens södra del som är cirka 10 650 m² och ingår i gällande detaljplan. (Göteborgs stad, 2015a)

ÖVERSIKT BACKA: Projektområdet med omgivande strukturer och målpunkter. Den röda linjen visar hela tävlingsområdet och det orangea fältet parkens södra del inom den streckade detaljplanegränsen. Svarta volymer visar ny bebyggelse och gråa den befintliga. (Göteborgs stad, 2015a, s. 5)

I tävlingsmaterialet eftersträvades ett väl gestaltat förslag för en attraktiv park som främjar möten mellan människor, och där medborgare ges möjlighet att påverka. Ett långsiktigt hållbart parkstråk eftersträvades, både ur ett socialt och ekologiskt perspektiv. Förslaget skulle även visa på en medveten behandling av drift- och underhållsaspekten.

Kring tävlingsområdets södra del, som ligger inom detaljplaneområdet, planeras ny bebyggelse med en rad olika funktioner. I anknäring till parkstråket ligger även viktiga befintliga funktioner som bibliotek, förskolan Selma, äldreboende och Skälltorpsskolan för elever i årskullarna sex till nio. Det planerade torgstråket, markerat med en turkos streckad linje i bilden, knyter an till parkstråkets södra del.

ÖVERSIKT TÄVLINGSOMRÅDET: Parken, förtätningen av centrumområdet, och omgivande befintliga verksamheter. (Göteborgs stad, 2015a, s. 12)

PLATSEN IDAG

Historiskt har Backa fungerat som Göteborgs egen *nyttoträdgård*. På den bördiga jordbruksmarken odlades grönsaker, potatis, bär och blommor som levererades till staden. En stor del av dagens Backa byggdes på 60- och 70-talet och är starkt präglad av miljonprogrammets planeringsprinciper, som resulterat i ett storskaligt, glest och trafikseparerat landskap. Från att ha varit en välmående stadsdel upplever många boende i Backa idag en bristande trygghet, trivsel och tillit. (Göteborgs stad, 2015a) Göteborg är en segregerad stad och i Backa, likt i många andra av Göteborgs förorter, är tendensen att de sociala klyftorna ökar (Göteborgs Stad, 2012).

Selma Lagerlöfs torg består idag av nedgången centrumbebyggelse med diverse handelsverksamhet och en stor markparkering. I den nya detaljplanen för området görs gällande att den befintliga handels- och verksamhetsbebyggelsen vid Selma Lagerlöfs torg ska rivas för att göra plats för ny bebyggelse. Bebyggelsen kring tävlingsområdet består idag främst av lamellhus på 3-4 våningar och själva parken av stora öppna gräsytor. I norr ligger ett mer natur- och ravinliknande landskap. Vid det befintliga biblioteket ligger ett torg som ska integreras i det nya parkstråket. Från parkens södra del intill Selma Lagerlöfs torg tar man idag en bro över vägen Backadalen till naturområdet Kyrkåsberget, denna bro skall rivas.

FLYGFOTO TÄVLINGSOMRÅDET: Flygfoto över området mot norr. Den orange linjen visar detaljplanegränsen. Den röda linjen visar hela tävlingsområdet och den gula parkens södra del inom detaljplanegränsen. (Göteborgs stad, 2015a, s. 7)

En promenad från söder och norrut genom tävlingsområdet:

Gångbron i bilden ska rivas. Den går från Selma Lagerlöfs torg över Backadalen (en viktig bilväg som löper tvärs genom parkstråkets södra del) söderut till naturområdet Kyrkåsberget.

I förgrunden syns en skateramp som kändes provisorisk och såg välanvänd och sliten ut.

Vy från gångbron söderut mot Kyrkåsberget. Bron ansluter till en gångstig på Kyrkåsberget som är tävlingsområdets södra gräns.

Vy norrut från gångbron över Backadalen.

Vy mot norr vid gångbrons slut. Handelscentret Selma Lagerlöfs torg som skall rivas syns till vänster och Skälltorpsskolan till höger. Gaturummet har en brokig och sliten gestaltning och markbeläggning.

Vy mot väst från tävlingområdets södra del och in mot ett befintligt handelsstråk. Brokig markbeläggning av gatsten och betongplattor.

Till höger lamellhus som skall bevaras. Lägenheterna på markplan har privata uteplatser som vetter mot parkstråket och omgärdas av slitna träplank.

Vy österut mot tävlingsområdet från det befintligt handelsstråket. En ljusinstallation och sittplatser ger karaktär och en mer ombonad känsla.

Vy mot norr och den befintliga torgplatsen vid biblioteket. Här finns sittplatser, två stora pilträd och en svagt terrasserad markbeläggning av gatsten.

En scen på torgplatsen vid biblioteket, välanvänd och sliten. Marken terrasseras svagt ner mot scenen.

Vy mot norr. Lamellhusens privata uteplatser vetter mot parkstråket och avgränsas av en grässlänt och slitna trästaket. Biblioteksbyggnaden till höger.

Vy mot norr. Den inhägnade gården vid förskolan Selma med en kulle och två tallar. I övrigt plana gräsytor och gles vegetation. Norr om skolgården finns två tennisbanor.

Vy mot norr vid parkens mitt. Här börjar ett stort och öppet parkrum med enformig och gles vegetation, som genomkorsas av ett fåtal raka gångvägar.

Det öppna parkrummet från norr med blicken söderut. Det stora parkrummet kantas av lamellhus med privata uteplatser.

En stor vallgrav i parkrummets norra del och en grupp av tallar till höger.

En liten lekplats från 2015 i parkens norra del. Här finns bland annat en klätterställning i form av gäss, en kompisgunga, sittplatser och en välanvänd grusfotbollsplan till höger.

Ravinlandskapet som breder ut sig i tävlingsområdets norra gräns. Platsen har en mer spännande och vild karaktär än de södra delarna. Dock svårtillgänglig och blöt terräng.

Ravinen med dramatiska nivåskillnader och tätare vegetation av främst björkar.

MITT TÄVLINGSBIDRAG

AKKAS PARK

DET GEMENSAMMA LIVET

BACKA, GÖTEGORG

**I SAGAN OM NILS HILGERSSONS UNDERBARA RESA GENOM SVERIGE ÄR DET GÅSEN AKKA SOM LEDER
OCH HÅLLER SAMMAN FLOCKEN. DENNA RESA GENOMSYRAR PARKENS GESTALTNING OCH NAMNET
AKKA UTGÖR EN STARK SYMBOL FÖR SOCIAL HÅLLBARHET. SELMA LAGERLÖF
FÖRBLIR PÅ SÅ VIS EN VIKTIG DEL AV OMRÅDETS IDENTITET.**

SOCIAL HÅLLBARHET

I AKKAS PARK LÖPER ETT PÄRLBAND AV RUM LÄNGS EN KOPPLANDE TRÅD AV VATTEN.
RUM OCH MÅLPUNKETER AV VARIERANDE KARAKTÄR KOPPLAR SAMMAN
STADSDELEN OCH DESS INVÅNARE.

SAMMANHÅLLEN

Med utgångspunkt i allas rätt till vistelse i stadens rum ämnas en park för möten och integration. Likt ett pulserande hjärta hyser och sprider Akkas park liv i Backa.

Den linjära parken fungerar som ett nav i området samtidigt som kopplingar och stråk till omgivningen förstärks. En aktivitets- & skatepark i norr samt andra platser med varierande och höga rekreativa värden skapar starka målpunkter som även lockar besökare från andra delar av Göteborg.

TRYGG

En välkomnande park med välbelysta stråk och platser, samt en varierande karaktär och element som ökar orienterbarheten. Parkens kontakt med de omgivande husen förstärks vilket ökar känslan av att se och att synas.

En bredd av funktioner gör att parken är befolkad större delen av dygnet. Rum av olika storlek och kvalitet gör det möjligt för alla att hitta sin plats. Här finns rum för både samspel och avskildhet, agerande och betraktelse...

ATTRAKTIV

Parken hyser kvaliteter som inte finns på de privata bostadsgårdarna och erhåller en genomtänkt gestaltning med ett spännande och varierande växtmaterial. Natur- och vattenelement lyfts fram och medför estetiska, ekologiska och pedagogiska värden.

Funktioner är valda utifrån medborgardialogerna och de boende ska fortsatt ha möjlighet att påverka parken. Att invånarna känner sig hörda och en park som förstärker områdets identitet skapar förhoppningsvis en känsla av stolthet.

FLEXIBEL

Akkas park ger rum för förändring, mångfald och delaktighet. Spontankultur och medborgares engagemang stöds genom plats för odling, graffiti, musik, och scenkonst. Öppna platser samt ett föränderligt torg vid det planerade torgstråket underlättar tillfälliga installationer och arrangemang.

Vegetation som skapar mikroklimat och stödjer biologisk mångfald tillsammans med lokal fördröjning av dagvatten gör området mer motståndskraftigt mot klimatförändringar.

STRUKTUR - OMGIVNING

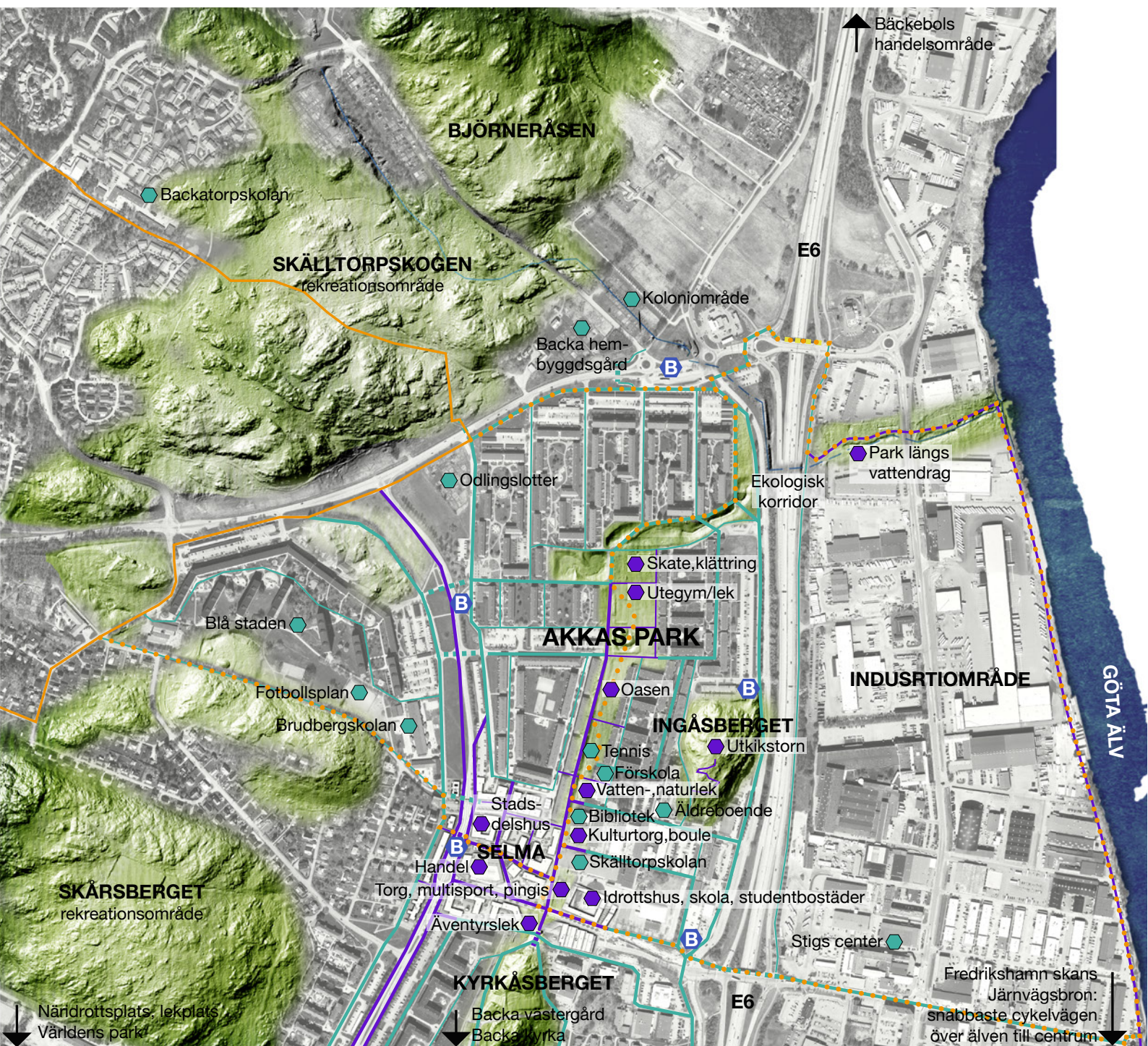
Akkas park fungerar som en länk och viktigt inre stråk i stadsdelen. Tillsammans med det planerade torgstråket genom detaljplaneområdet utgör parken, med många olika målpunkter, basen för det gemensamma livet i Backa. Samtidigt fungerar parken som en ekologisk korridor med vandringsväg för insekter och fåglar.

Efter de boendes önskemål uppförs en omväxlande rekreationsslinga. Slingan kopplas till Hälsans stig i Skälltorpskogen och binder samman och ger liv åt hela området. Slingan görs väl belyst, snårig vegetation röjs upp och skyltar anger distans längs vägen. I Akkas park sammanfaller motionsslingan med utegym och vattenpost. Fler målpunkter skapas norr i parken samtidigt som kopplingen vidare norrut förstärks.

För att möjliggöra blå rekreation förstärks kopplingarna mot och längs älven ner mot Fredrikshamn skans och bron över till centrum. Kajen tillgängliggörs och platser utvecklas för vistelse och fiske. Ingåsbergets roll som landmärke förstärks genom ett utkikstorn med vy över vatten, industri och natur.

SKISS: REKREATIONSSLINGA

— Befintlig gång-/cykelväg

— Befintlig koppling över barriär

● Befintlig målpunkt

— Ny gång-/cykelväg

— Förstärkt/ ny koppling över barriär

● Ny målpunkt

— Hälsans stig

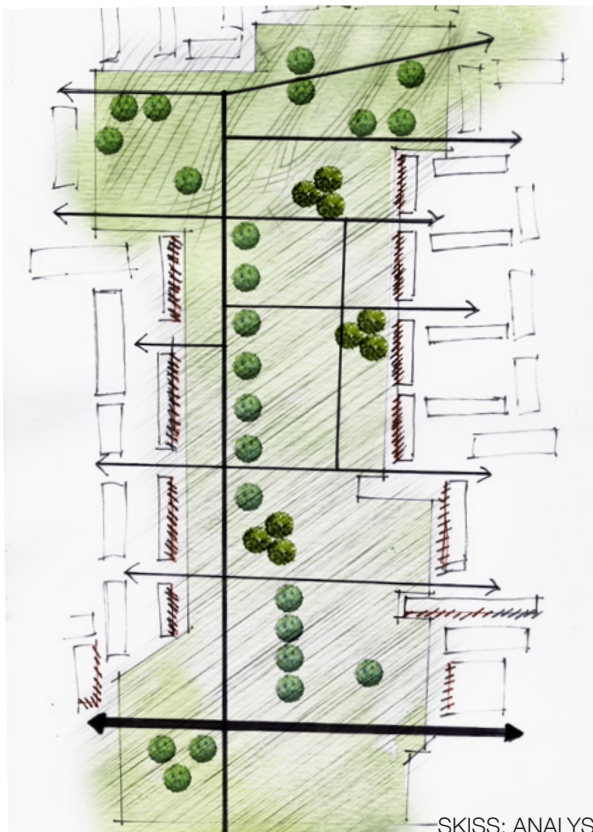
— Ny motions-/rekreationsslinga

● Busshållplats

STRUKTURPLAN

ANALYS

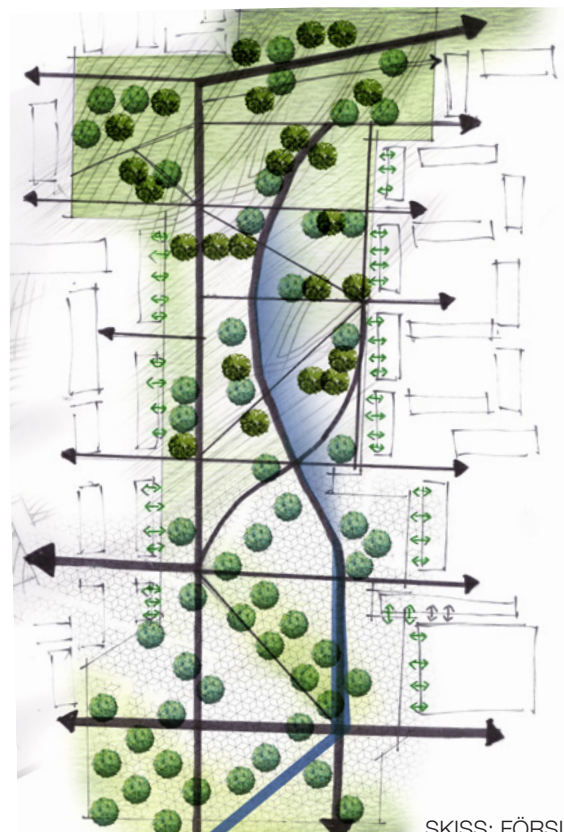

SKISS: ANALYS

PARKOMRÅDET IDAG

Idag består parkrummet av stora och odefinierade ytor, både till sin form och funktion. Ytorna separeras av ett fåtal raka vägar av likartad hierarki. Platsen upplevs som storskalig och enförmig med undantag från de kuperade delarna i norr. Det råder brist på kvalitativ grönska och rumsskapande element. Fasaderna som vetter mot grönområdet förefaller relativt slutna.

Det befintliga torget vid biblioteket har fina kvaliteter men är slitet och saknar bitvis omsorg i gestaltningen.

SKISS: FÖRSLAG

AKKAS PARK

Organiska former bryter upp bland de raka linjerna, och fler alternativa vägar av olika hierarki och tempo skapas genom belysning och utformning.

En stark helhetstanke följer hela parken. Vegetation och rumsskapande gestaltning skapar platser att stanna till vid längs en tråd av vatten, en sekvens av rum med olika karaktär och storlek. Aktiviteter är blandade men funktionsseparerade. Kontakten mellan boende och förbipasserande, samt mellan verksamheter och park förstärks.

PRINCIPSEKTION: KONCEPT. VEGETATIONENS OCH LANDSKAPETS GRADIENT

SÖDRA LÖVSKOGSREGIONEN

SÖDRA BARRSKOGSREGIONEN

KONCEPT

RESAN GENOM SVERIGE

Likt i sagan om Nils Holgersson bjuder Akkas park på en resa genom Sverige och dess olika landskapstyper. I söder är parken flackare. Ett strikt mönster symboliserar Skånes odlingslandskap och styr gestaltningen. Från ett urbanare landskap i söder blir parken gradvis mer kuperad och grönskande i norr. Samtidigt tonas det strikta formspråket ut i en mer organisk gestaltning.

Befintliga kvaliteter visas hänsyn och inkorporeras i konceptet. Det kuperade och björkbeklädda landskapet i norr tas till vara i designen som representant för Sveriges norra barrskogsregion.

Träden i Akkas park följer i sin karaktär Sveriges vegetationstyper. Inhemska arter kombineras med annat växtmaterial för dymanik och mångfald. En symbol för ett öppet Sverige under förändring.

NORRA BARRSKOGSREGIONEN

BARRTRÄD & BJÖRKAR

KARAKTÄRSARTER:

Björk: *Betula albosinensis*, -*ermanii*, & -*utilis* var. *jacquemontii*.

Tall: *Pinus nigra*, -*peuce*, & -*cembra*.

Ådelgran: *Abies procera* 'Glauc', & -*concolor*.

SÖDRA BARRSKOGSREGIONEN

BLANDSKOG

KARAKTÄRSARTER:

Katsura: *Cercidiphyllum japonicum*.

Körbär: *Prunus sargentii*.

Lärk: *Larix x eurolepis*.

Rönn: *Sorbus comixta* 'Dodong'.

Sekvoja: *Metasequoia glyptostroboides*.

Tall: *Pinus strobus*, & -*ponderosa*.

Ådelgran: *Abies fargesii* & -*condor*.

SÖDRA LÖVSKOGSREGIONEN

LÖVSKOG

KARAKTÄRSARTER:

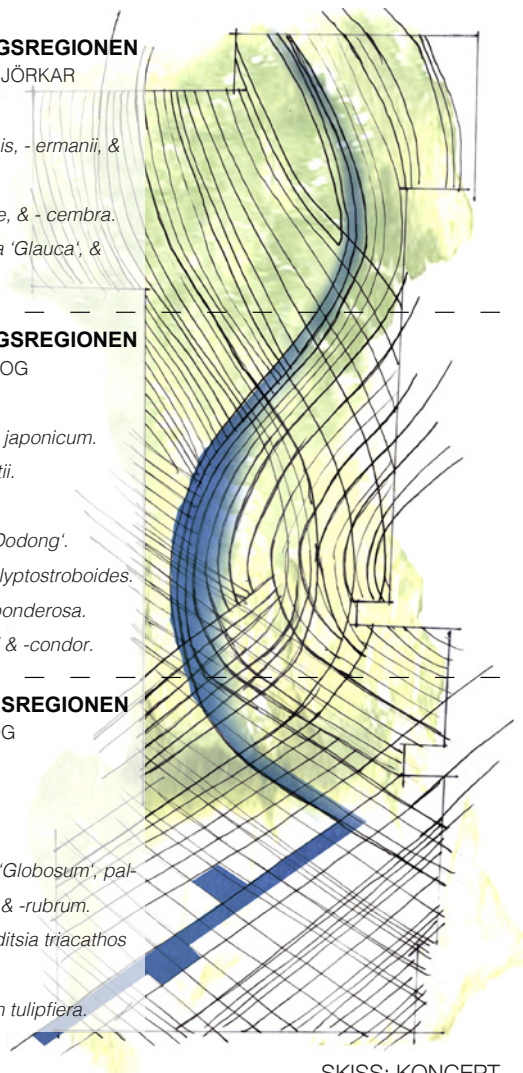
Ek: *Quercus robur*.

Ginko: *Ginkgo biloba*.

Lönn: *Acer platanoides* 'Globozum', *pal-matum* 'Atropurpureum' & -*rubrum*.

Tagglöst korstörne: *Gleditsia triacanthos* 'Inermis'.

Tulpanträd: *Liriodendron tulipifera*.

SKISS: KONCEPT

SITUATIONSPLAN - HELA PARKEN

RAVINEN

Det dramatiska landskapet tillgängliggörs med spångar och trappor. För ytterligare dynamik kompletteras de befintliga björkarna med barrträd och exotiska björkar. Idag slås gräset två gånger om året. För att skapa en magrare jord och mer ängslik vegetation ska gräset i framtiden även tas upp.

KREATIVITETEN

I denna del av parken finns utrymme för att ta plats och uttrycka sig själv. En rad aktiviteter vitaliserar denna tidigare ödsliga del av parken. En skejtpark tillsammans med väggar för streetart och klättring lockar besökare från ett stort upptagningsområde.

Rekreationsslingorna i Backa sammanstrålar här i ett utegym med vattenposter. Den befintliga fotbollssplanen behålls. Gåsklätteställningen återanvänds och kombineras med kompisgungor och klätteställningar. Här finns också rum för den som vill betrakta, kullar med gradänger erbjuder sittplatser i sydläge med utsikt över liv och rörelse.

OASEN

Som en grön och lugn sluss befinner sig Oasen mellan parkens aktivitetsfulla delar i norr och söder. Ett parkrum för stillhet och kontemplation placerat i mitten av Akkas park i en bullerskyddad miljö. Här kan man vistas i sällskap och avskildhet i en vattennära miljö bland frodig grönska, blommande perenner och prydnadsgräs. Blomsteranläggningen sköts av gårdsföreningar i området. I den norra delen finns en trädgård med plats för stadsodling i ett rutnät av låga häckar.

En avlång dagvattendam avgränsar Oasen mot gång- och cykelvägen i väst med stödmur och räcke. Dammen avlastar ledningsnätet vid höga flöden samtidigt som den skapar mervärden för parken. På östra sidan avslutas dammen i en slänt beklädd med våtmarksvegetation i strandzonen.

LEKEN

I en bullerskyddad miljö i anknäring till Selmas förskola placeras en naturlekplats där barnen ges möjlighet att förändra och skapa sina egna platser. Förskolan kan enkelt nyttja platsen.

KULTURTORGET

Det befintliga torget vid biblioteket rustas upp och tillgängliggörs. Här görs plats för kultur, scenframträdan och boule. Den öppna grusytan kan även användas för tillfälliga installationer. Här skapas trevliga platser för att ta ut sin bok och läsa.

AKTIVITETEN

Ett flexibelt entrétorg som anknyter till det planerade torgstråket. Torget har en karaktäristisk belysning och markbeläggning som fortsätter vidare längs torgstråket för att stärka kopplingen. På torget finns en multisportplan och pingisbord vilket gör det möjligt för idrottshuset att ta ut sin verksamhet.

ÄVENTYRET

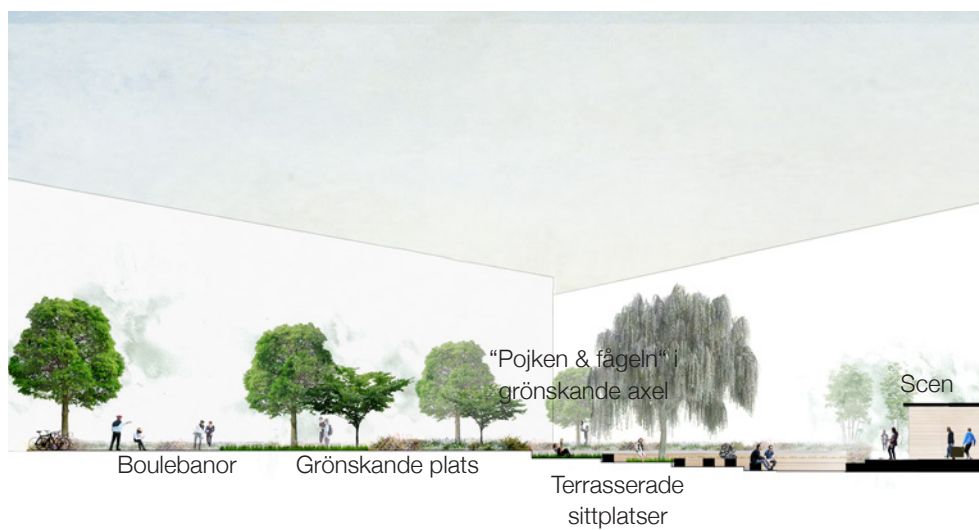
Som en förlängning av aktivitetstorget fortsätter torgytan på södra sidan om Backadalen. På torget finns sittplatser, en cykelverkstad och äventyrslek. En ny generös trappa leder upp på Kyrkäberget och vidare söderut.

SEKTION 1. **OASEN.** 1:400

SEKTION 2. **KULTURTORGET.** 1:400

SEKTION 3. **AKTIVITETEN** 1:400

SEKTION 4. **ÄVENTYRET**. 1:200

Svackdiken längs gångbanan skiljer parkstråket från de privata uteplatserna. De är grunda vegetations-beklädda diken som fördröjer dagvattnet.

Trappor ner mot parken från privata uteplatser ökar kontakten mellan boende och förbipasserande. Nya avgränsande häckar, svackdiken och nivåskillnaden gör att uteplatserna fortfarande känns privata.

Hinder längs vägen saktar ner farten på cyklister och mopeder.

Den karaktäristiska markbeläggningen och belysningen sipprar in på torgstråket och förstärker kopplingen.

Lokaler och vissa bostäder har entréer ut mot torget.

Val av markbeläggning och vegetation ger en känsla av att torget fortsätter över Backadalen.

Vitblommande rhododendron tillsammans med en woodlandplantering kryper ner från berget.

SITUATIONSPLAN - SÖDRA DELEN

LEKEN

Kombinationen av sand-, vatten- och naturlek skapar möjligheter för en fri och fantasifull lek. Vatten och natur utgör även pedagogiska element för skolans utbildning. Material från vegetation som kottar från barrträd tillsammans med byggda konstruktioner ger speciella lekvärden.

Kring träden uppförs små trähus sammankopplade med spångar. Barnen får vara med och utforma lekhusen. Dessa trähus förändrar karaktär med tiden. I takt med att träden växer klättrar vissa av husen uppåt längs stammarna.

KULTURTORGET

De befintliga pilarna får en värdigare placering genom en grönare och väl gestaltad omgivning. Den befintliga scenen rustas upp och torget förblir en viktig plats för kulturella evenemang i Backa där också kulturhuset kan ta plats. Den befintliga gatstenen återanvänds och kompletteras med släta ytor för ökad tillgänglighet.

Den nedsänkta ytan vid scenen fungerar som ett fördröjningsmagasin och jämnar ut höga vattenflöden. Skulpturen "Pojken och fågeln" förstärks genom en ny placering i axeln av en ny trädrad.

AKTIVITETEN

En regnbädd tar hand om dagvattnet på entrétorget där vattnet tidvis synliggörs och bidrar till en spännande vegetation och ett rikt djurliv. Regnbäddar har hög reningsförmåga, fördröjer och reducerar dagvattnet.

Ett nätverk av vajrar över en öppen del av torget skapar flexibilitet då det kan användas för att spänna upp tillfälliga paneler och tak för att skapa regnskydd eller rum vid arrangemang och installationer. Nätverket är inspirerat av den befintliga installationen av ljusklot vid Selma Lagerlöfs torg och bär även en karaktärsskapande belysning.

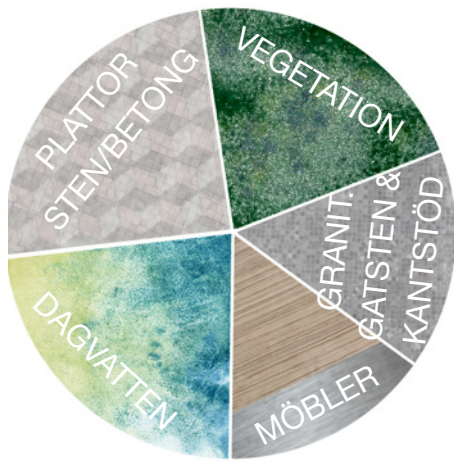
ÄVENTYRET

Ett terrasserat torg med sittplatser på olika nivåer. På torget finns en äventyrslekplats med klätterställningar och balanslek. På den lägsta nivån finns ett lugnare och avskilt rum invid en regnbädd. På Kyrkåsberget i söder inplanteras vitblommande rhododendron som tillsammans med en woodlandplantering kryper ner från berget och ut mot torget. Från trappans topp får man en fin utsikt över parkstråkets försättning norrut.

SITPLAN 1:1500

VY 1. LEKEN

BYGGSTENAR

VEGETATION:

Hållbara artkombinationer med biologiska och långvariga estetiska värden eftersträvas. Växtval görs utifrån varje plats förutsättningar och marktäckare i fältskiktet underlättar skötsel.

MÖBLER:

Sittplatser och andra element består av varmförzinkat stål och obehandlat lärkträ som grånar vackert med tiden. Spillvärme användas för att värma upp utvalda möbelgrupper under vinterhalvåret och därmed förlänga platsens vitalitet.

DAGVATTEN:

Lokal fördröjning samt rening av vattnet eftersträvas så långt som möjligt för att minska risken för översvämning och föroreningar i recipienten Göta älv.

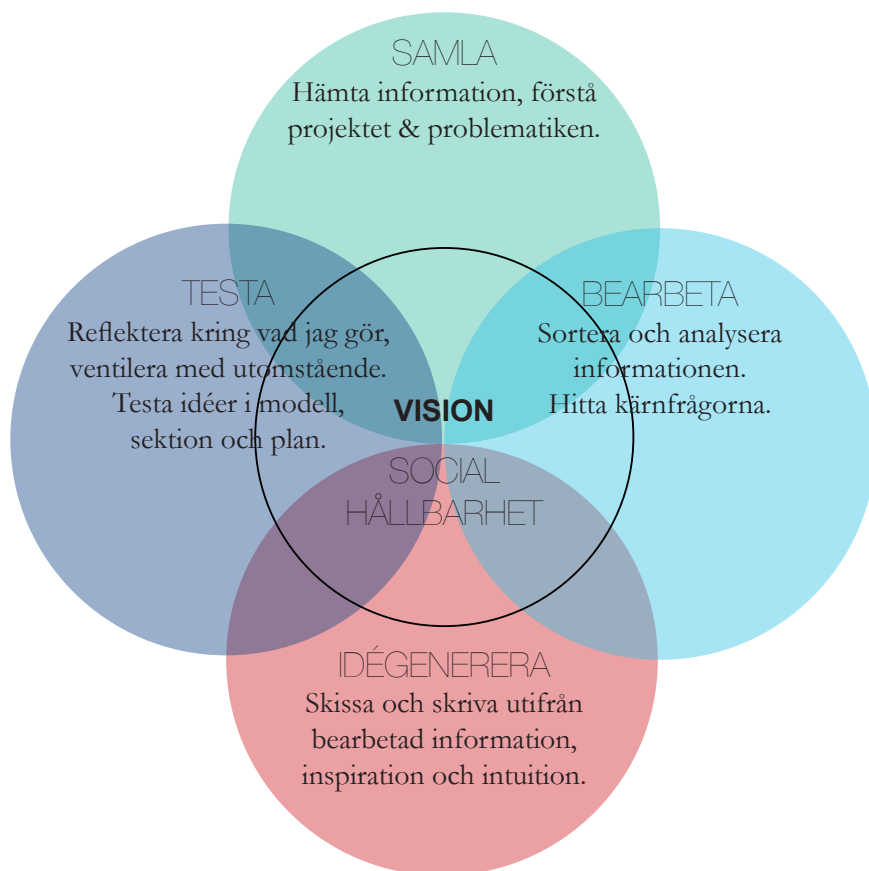
VY 2. AKTIVITETEN

PROCESSBOK

Under gestaltningsarbetet sparade jag skissmaterial och förde löpande anteckningar över vad jag gjorde och varför. Jag gick i efterhand igenom detta material och sammanfattade de huvudsakliga stegen av mitt gestaltningsarbete i denna processbok. Som tidigare nämnt menar Wingren (2009) att det finns ett stort värde i att vidareutveckla och sprida kunskap som införskaffats under en designprocess. Wingren hävdar vidare att det idag förs en diskussion kring hur man kan forska kring det konstnärliga. Processboken är mitt försök att på ett transparent sätt redogöra för mitt tankeförlopp kring gestaltningsfrågor relevanta för social hållbarhet, istället för att bara presentera en färdig produkt. Arbetet med processboken var också ett sätt för mig att börja resonera kring och formulera vilka verktyg och principer jag använt för att förverkliga målet om social hållbarhet. På så vis har processboken utgjort viktigt underlag för den fortsatta diskussionen och litteraturstudierna i arbetet.

I processboken har jag listat min designprocess i sju huvudsakliga steg i kronologisk ordning. Mitt gestaltningsarbete kan förenklat delas in i fyra faser (se figur nedan). Det har varken varit en linjär eller cirkulär process utan ett förlopp där de fyra olika faserna har överlappat och avlöst varandra. Då jag hade bearbetat uppgiften och fått en djupare förståelse för dess problematik skedde mycket av mitt idéarbete intuitivt. Detta medförde att jag har haft svårt att plocka upp vissa motiv och tankebanor nu i efterhand, och har i dessa fall istället funderat över val och bevekelsegrunder.

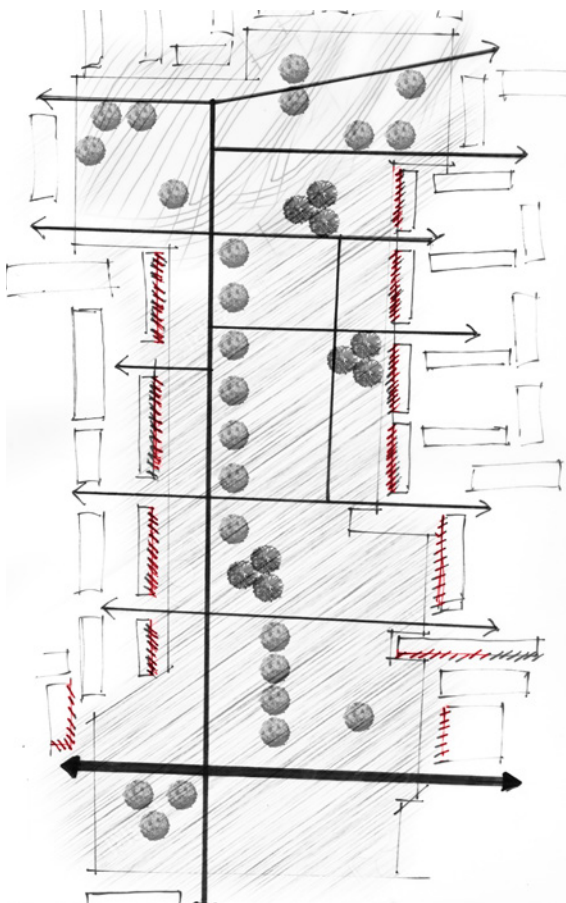
Figur: designprocessen och dess olika faser.

STEG 1: Greppa platsen och uppgiften

För att få en förståelse för uppgiftens omfattning startade jag arbetet med att läsa igenom tävlingsmaterialet från kommunen. Kort därefter gjorde jag två platsbesök då jag med hjälp av fotografi och snabba fältanteckningar dokumenterade den befintliga situationen på platsen och bevarandevärda kvaliteter inom projektområdet och dess omgivning.

Efter besöken på plats började jag punkta upp de värden jag dokumenterat. Det handlade om element jag ville värna om, förhöja eller återanvända:

- Områdets närhet till fina naturområden och till vatten i form av Göta älv. Jag upplevde dock en brist på tydliga förbindelser till dessa tillgångar vilket gjorde att de trots närheten inte kändes lättillgängliga.
- Nivåskillnaderna i projektområdets norra del i form av ravinen och gropen gav en dynamik till platsen.
- Torget vid biblioteket i söder har fina kvaliteter i form av en välanvänd scen, två vackra pilar och en markbeläggning av gatsten. Torget är dock i behov av upprustning.
- Det rika föreningslivet och kulturaktiviteten i området.
- Ljusinstallationen och möblemanget på det angränsande befintliga handelsstråket gav dynamik och en omhändertagen känsla.
- Konsten i parken: två skulpturer kallade "Pojken och fågeln" samt "Hästar".

Tidig skiss: min upplevelse av parken.

Med penna och papper började jag sedan utreda vad jag upplevt. Jag fann parken gles och relativt intetsäggande med stora gräsytor som flyter ut i varandra utan rumsskapande element. Både den omgivande bebyggelsen och vägnätet i parken är uppradade utan variation i uttryck. Även träden i parken följer detta strama mönster.

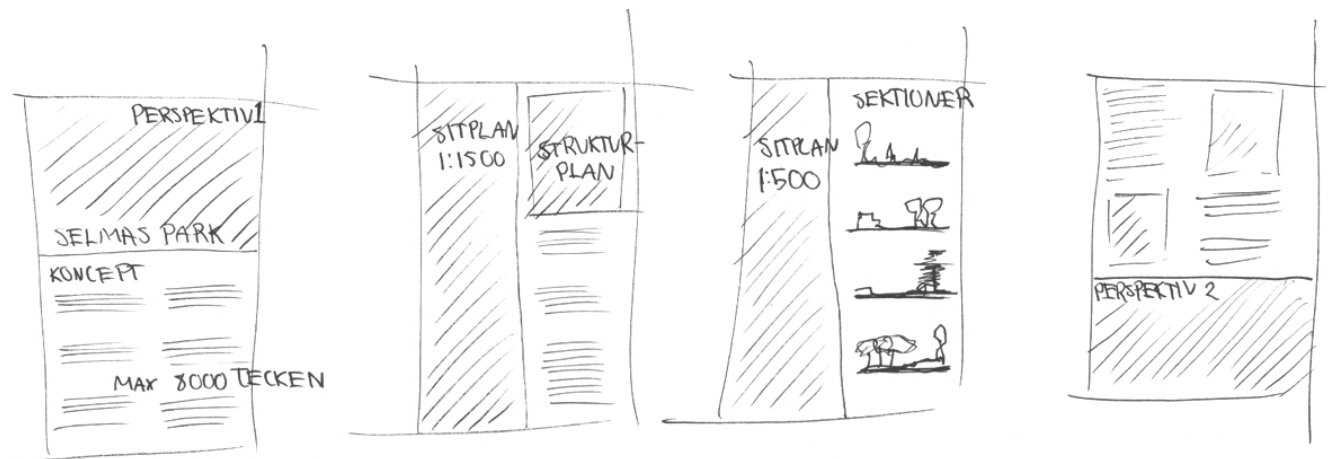
Platsens storskalighet och enformighet gjorde att det fanns få platser som kändes naturliga att stanna till vid.

Fasaderna och uteplatserna som vetter mot grönområdet föreföll passiva och slutna. Stråken har stor distans till uteplatserna som dessutom avgränsas mot parken med slitna träplank.

STEG 2: Definiera uppgiftens omfattning

Efter genomläsning av tävlingsprogrammet gjorde jag snabbt en skiss över en layout för de fyra planscherna och deras innehåll. Denna skiss begränsade och skapade ramar för det fortsatta arbetet. Det blev tydligt vilket material som skulle produceras och i vilket format.

Planschernas innehåll var mycket styrt i tävlingsprogrammet: en beskrivning av huvudidén för parken, en strukturplan, två situationsplaner i förbestämda skalor, fyra sektioner, samt två perspektiv med förbestämd plats och vinkel.

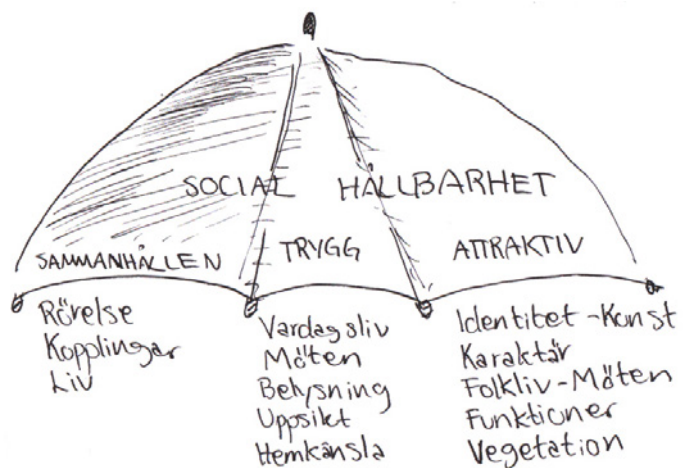

Tidig skiss: planschernas layout och innehåll.

STEG 3: Framtagande av koncept

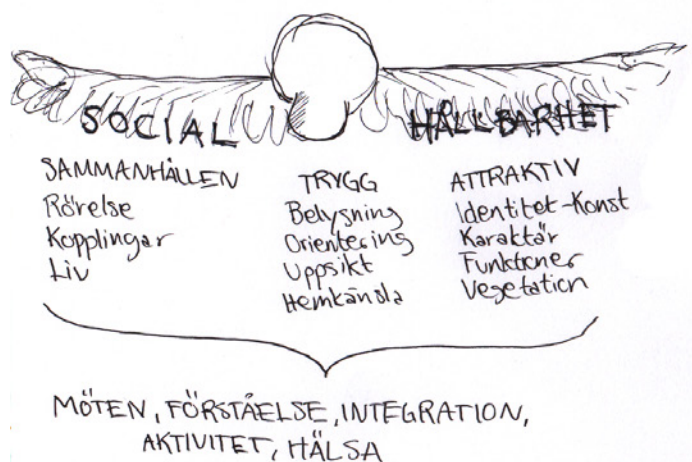
Tävlingselementet bidrog till att det kändes viktigt att ha en stark och tydlig bärande idé. Jag har arbetat utifrån visionen om en park som bidrar till social hållbarhet. En park som utgör basen för det gemensamma livet. Jag gick igenom tävlingsprogrammet igen med syfte att lyfta fram och förtydliga de värden jag ville skapa med parken. Med stöd i min kandidatuppsats (Olsson och Störby, 2013) var det också viktigt för mig att förverkliga ambitionen om att skapa plats för alla. När jag föreställde mig en park som bidrar till social hållbarhet tänkte jag på en park som speglar ett demokratiskt samhälle och en blandad befolkning. Jag tänkte på stadsliv, rörelsefrihet, folkhälsa, trygghet, stadsmiljö och rekreation. En park för alla som bidrar till förståelse och tolerans i samhället i stort.

Jag började i skisser och ord försöka formulera mina tankar. Först tänkte jag på social hållbarhet som ett skyddande paraply under vilket dess värden vilar.

Konceptskiss: social hållbarhet.

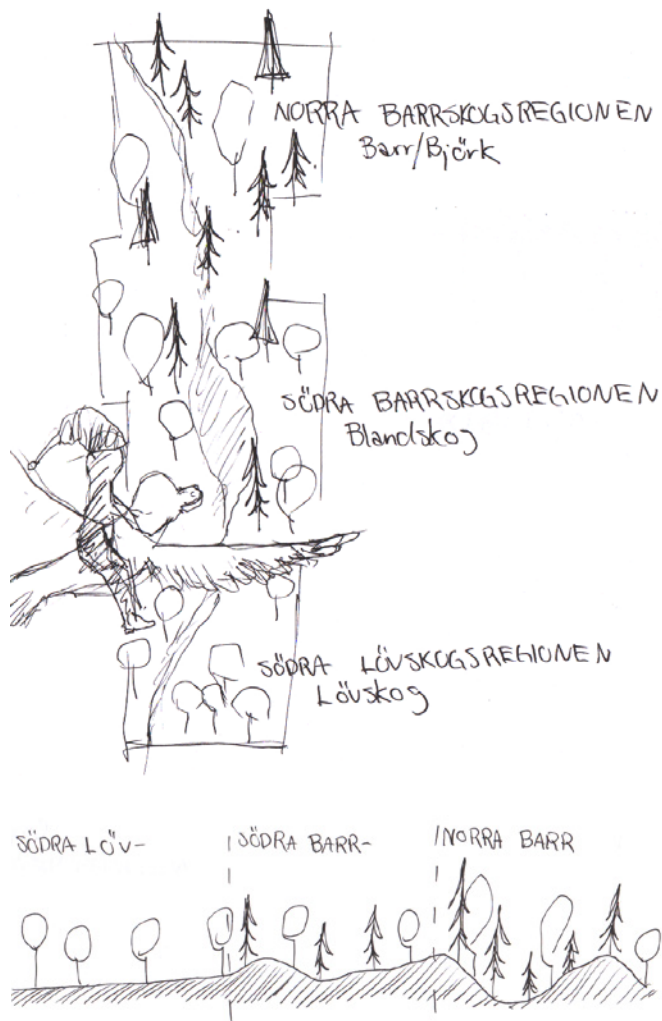
Därefter började jag tänka på platsens nuvarande koppling till Selma Lagerlöf och på Sagan om Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. Tankarna fördes till den fria och vilda gåsen Akka som i sagan leder och håller samman flocken. På så vis såg jag Akka som en potentiell symbol för social hållbarhet.

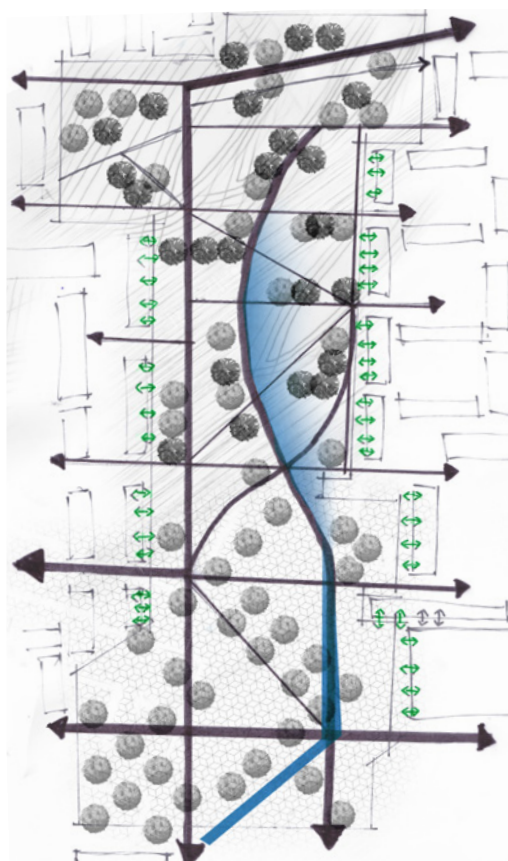
Konceptskiss: social hållbarhet.

Jag påverkades antagligen av gåsen som symbol redan från projektets start. Exempelvis genom den befintliga gåsformade klätterställningen i parken och att logotypen för handelscentret idag är en gås. Att endast benämna parken Akkas Park efter gåsen Akka kändes otillräckligt för att skapa en tydligare koppling till Selma Lagerlöf. Jag ville låta Selma Lagerlöfs saga genomsyra hela gestaltningen för att lyfta hennes betydelse och stärka områdets identitet.

Likt i sagan bjuder Akkas park på en resa genom Sverige. Träden i Akkas park följer till sin karaktär Sveriges vegetationstyper. Inhemska arter kombineras med annat växtmaterial för dynamik och mångfald, som en symbol för ett öppet Sverige under förändring. Ju mer jag funderade desto självklara kändes konceptet då många bitar redan fanns på plats med det mer kuperade och björkbeklädda landskapet i norr och det flackare landskapet i söder. Gradienten i landskapet blev en viktig del i att skapa identitet och attraktivitet.

Tidiga skisser: konceptet tar fysisk form i parken.

Tidig skiss: koncept utformning.

En viktig del av konceptet var att bryta upp det strama formspråket med organiska former. Jag ville också skapa fler alternativa vägar av olika hierarki.

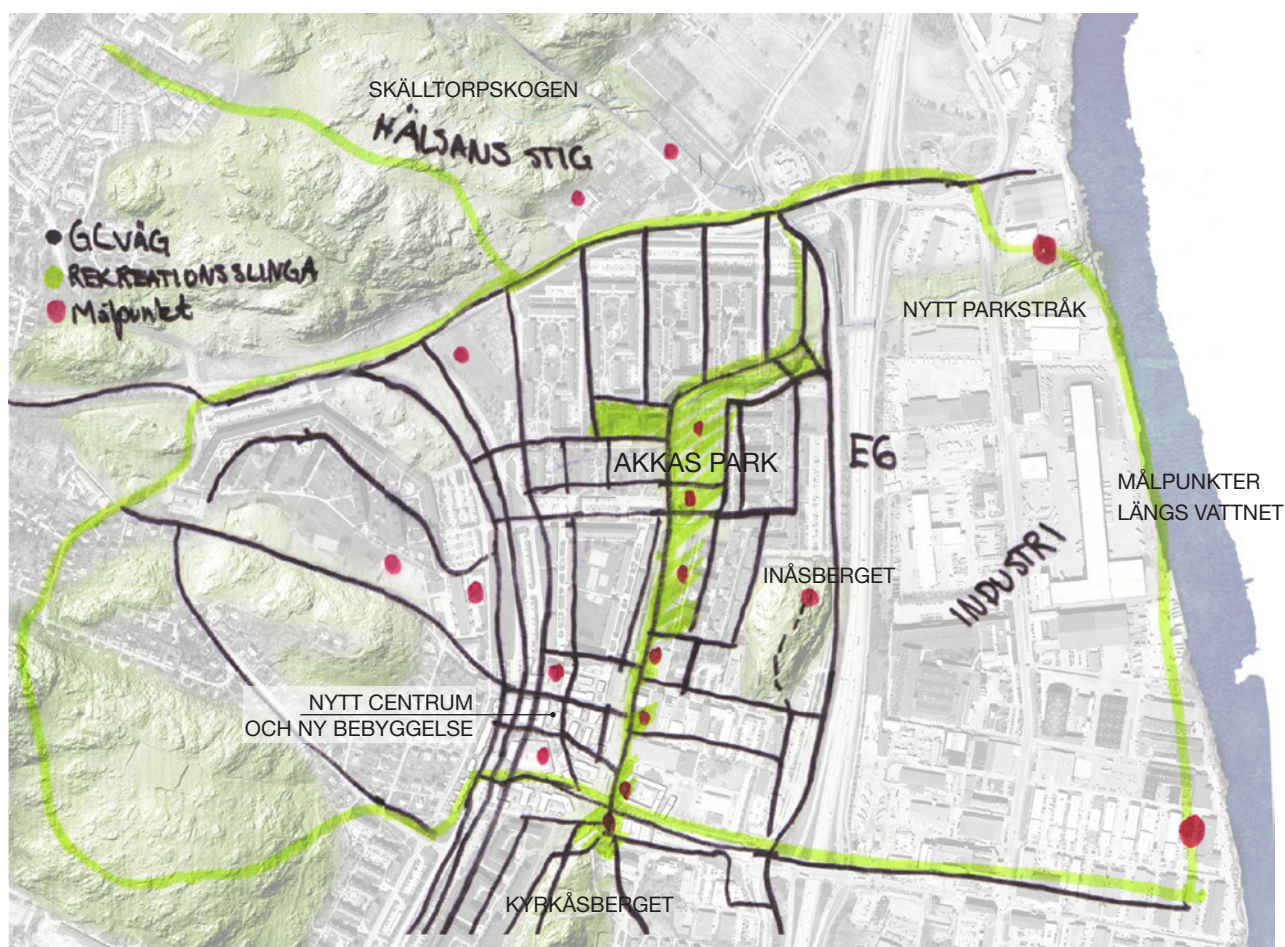
Med hjälp av rumsskapande vegetation, nivåskillnader och öppen dagvattenhantering ville jag skapa rum att stanna till vid, med varierande innehåll, storlek och karaktär. Den kopplande tråden av vatten i parken passar också helhetstanken om resan genom Sveriges landskap.

Jag ville också öka kontakten mellan boende på uteplatser och förbipasserande, samt underlätta för verksamheter i området att ta plats i parken.

STEG 4: Parkens koppling till sin omgivning

Därefter började jag i större skala studera strukturer i omgivningen, som befintliga stråk, målpunkter, och barriärer. Jag identifierade E6an, trafikleder och industriområden som starka barriärer i området.

Jag använde mig av en ny rekreationslinga som verktyg för att hålla samman stadsdelen, genom att binda samman befintliga grönområden och skapa kopplingar mot Älven. En motionsslinga var också något som önskades i medborgardialogerna (Göteborgs stad, 2015b). Den linjära parken fungerar som ett nav i området och skapar en speciellt stark förbindelse i nord- och sydlig riktning. I norr ansluter rekreationslingan till hälsans stig i Skälltorpsskogens naturområde och i söder till Kyrkätsberget.

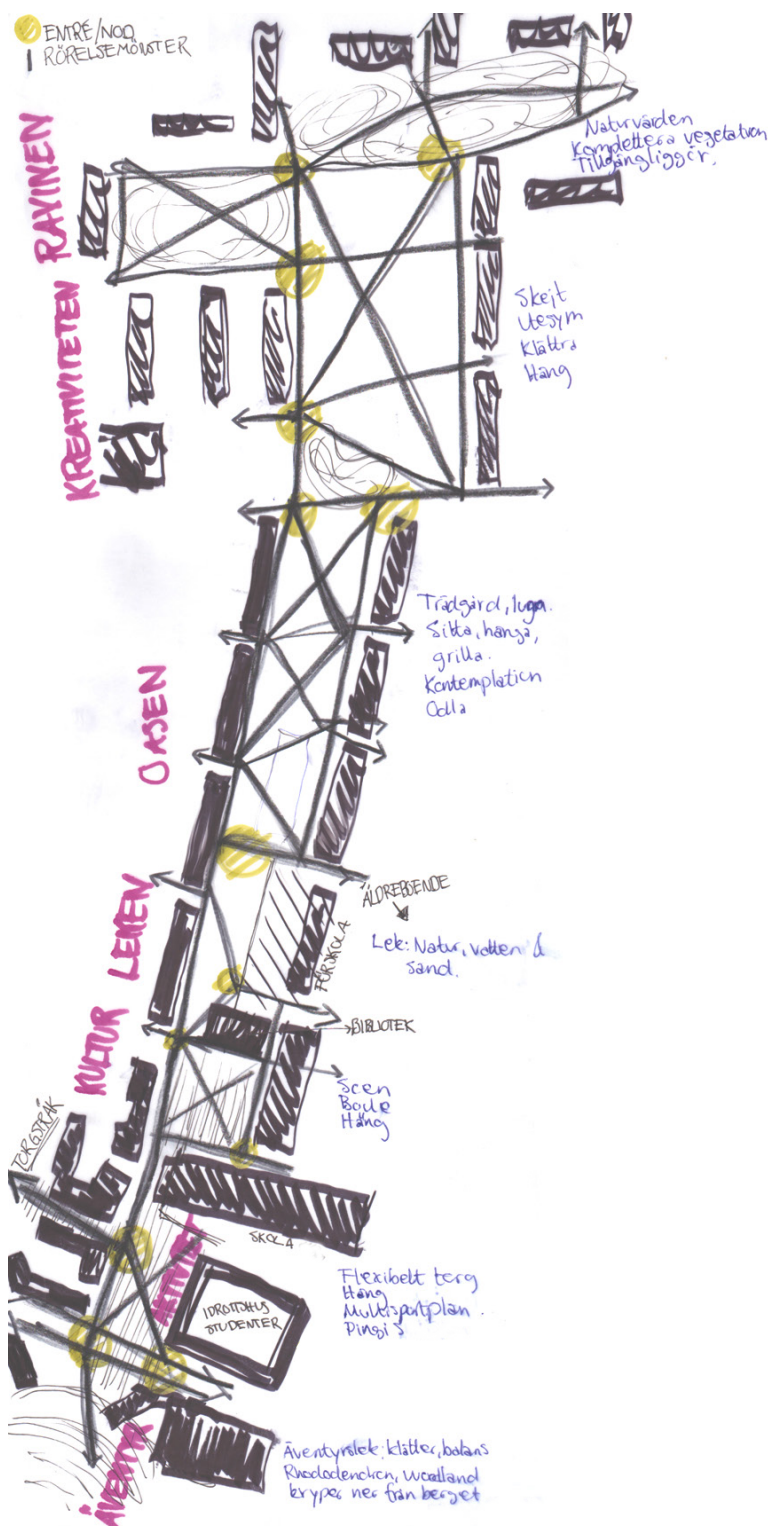
Skiss: strukturplan över nya gröna kopplingar och målpunkter i området.

Det var också viktigt för mig att öka de tvärgående rörelserna mot älven och mot den nya planerade bebyggelsen vid Selma Lagerlöfs torg. Jag ville stärka områdets identitet och Inåsbergets roll som landmärke genom ett utkikstorn och tillgänglighetsåtgärder.

För att stärka kopplingen mot vattnet och samtidigt skapa attraktiv stadsrum övervägde jag möjligheten för ett mindre parkstråk längs ett befintligt vattendrag ut mot älven, i förlängningen av Akkas park. Nya målpunkter längs vattnet som fiskebryggor och miniparker skulle ytterligare öka rörelsen.

STEG 5: Kopplingar och funktioner i parken

Efter detta gick jag ner i parkens skala och började med pennan som verktyg undersöka platsens förutsättningar. Jag skissade i stora drag för att identifiera befintliga och tänkbara entréer, noder och stråk. Genom att studera möjliga rörelsemönster, målpunkter samt befintliga verksamheter kring och i parken framträdde också lämpliga placeringar för mötesplatser och funktioner. För ökat liv och rörelse i parken ville jag underlätta för verksamheter i området att ta ut sin aktivitet i parken genom att placera relaterade funktioner i deras närhet. Exempelvis placerade jag en multisportplan och pingisbord vid det planerade idrotts huset, och småbarnsleken vid förskolan.

Skissarbete: identifiera och undersöka rörelsemönster, entréer, målpunkter, och funktioner.

Med stöd i dessa platsanalyser, min övergripande idé för parken med koppling till Selma Lagerlöf och resan genom Sverige började jag titta på passande funktioner och innehåll för parken. Viktigt i detta arbetet var också implementeringen av medborgardialogerna kring parkens utformningen, utförda av Göteborgs stad (2015b). Med stöd i min kandidatuppsats var det, som tidigare nämnt, också viktigt för mig att förverkliga ambitionen om att skapa plats för alla.

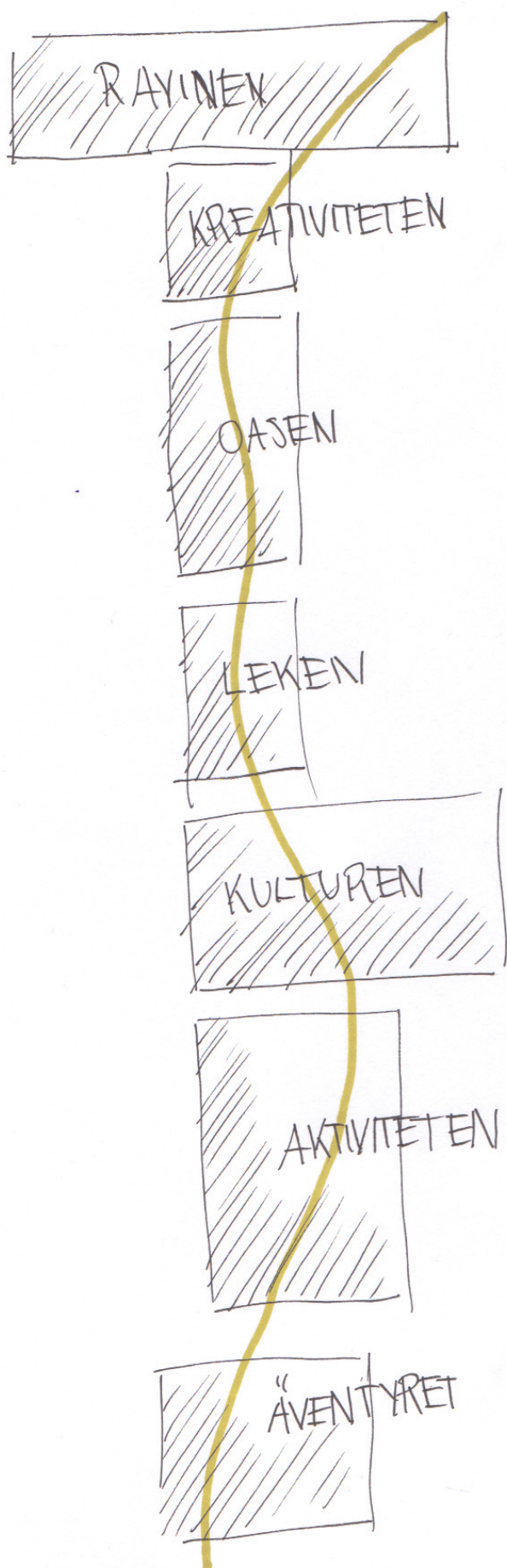
Jag valde att införa dessa nya funktioner:

- Rekreationsslinga
- Utegyms
- Skatepark
- Klättervägg
- Graffiti vägg
- Olika typer av lekmijöer
- Grönskande parkrum
- Odling
- Boule
- Multisportplan
- Pingis
- Cykelverkstad
- Äventyrslek
- Hundrastgård
- Dagvattendamm

Jag valde att behålla och upprusta:

- Tennisbanorna norr om förskolan
- Scenen vid biblioteket
- Gåsklätterställningen från 2015
- Grusfotbollsplanen i norr

Av alla dessa funktioner var det bara cykelverstan som inte uttryckligen önskades i stadens medborgardialoger (se tabell 3 på sidan 57).

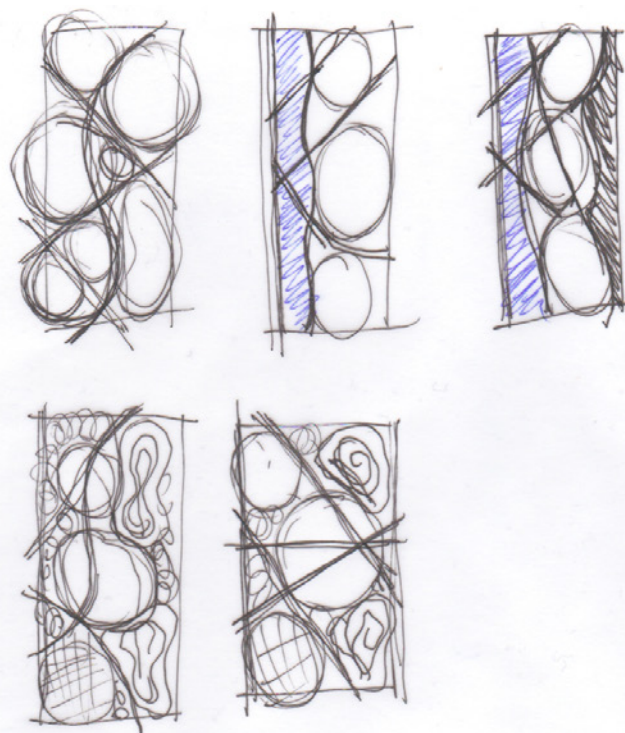
Skissarbete: uppdelning av parken i olika zoner. En sekvens av parkrum av olika karaktär och funktion.

Samtidigt som jag funderade över funktioner och rörelser i parken började jag dela upp den i olika zoner. Detta har varit till stor hjälp för mig vid gestaltningen av denna stora och avlånga park. För dynamik gav jag zonerna olika karaktär och funktion. Denna namngivning och uppdelning av parken, som främst var ett gestaltningsverktyg för mig, följde sedan hela arbetsprocessen.

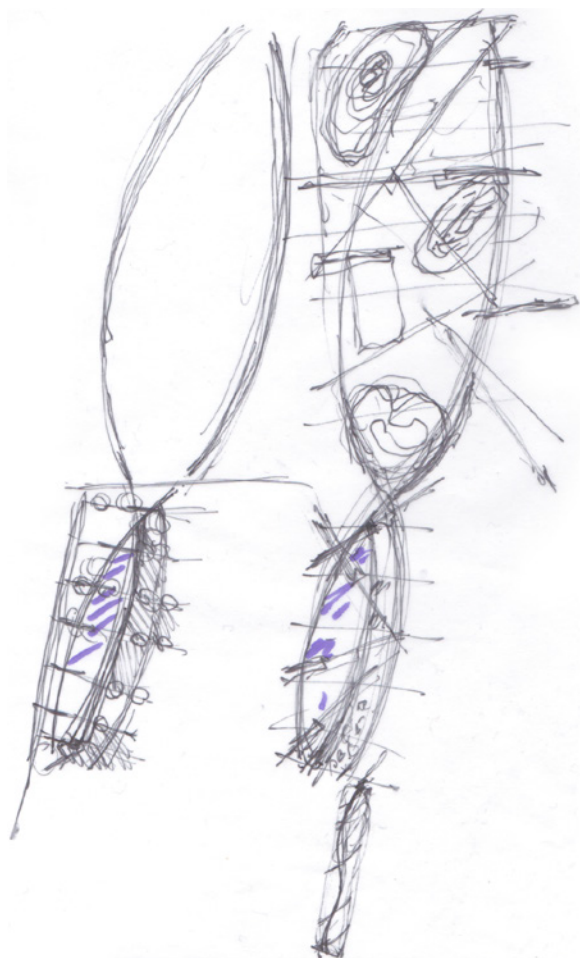
Det kändes viktigt för mig att skapa en stark målpunkt i parkens norra del för att finna en balans i aktiviteternas fördelning i parken. Jag förutsatte att den nya planerade centrumverksamheten och bebyggelsen intill parkens södra del kommer att öka aktiviteten i denna del. En målpunkt i norr efterfrågades också i stadens medborgardialoger (Göteborgs stad, 2015b). Detta resulterade i zonen *kreativiteten* med plats för skate, grafitti, klättring, utegym och fotboll. Att det idag finns en välanvänd skateramp i området stärkte ytterligare mitt val att inkorporera ett skatelandskap i parken.

STEG 6: Parken tar form

En viktig del av mitt helhetsgrepp var att bryta upp det befintliga raka formspråket med organiska former. Att finna en enhetlig utformning med mjuka former i denna långsmala park var en utmaning. Genom formstudier i plan studerade jag hur man kan skapa en sammanhängande gestaltning av denna linjära park och samtidigt platser att stanna till vid.

Skissarbete: formstudier. Att skapa rum, mjuka former och stråk i ett avlångt parkrum.

Skissarbete: mandelformade strukturer som mjukar upp den norra delen av parken.

Jag landade till sist i mandelformade strukturer för parkens norra del. Samtidigt ville jag arbeta in helhetsidén om parken som en resa genom Sverige, och jag använde mig av öppen dagvattenhantering som en länkande tråd genom parken. Vattnet tillsammans med vegetation fick forma rum av olika storlek. Det kuperade och mer organiskt formade landskapet i norr tonas i söder ut mot ett flackare och strikt landskap som symbol för Skånes odlingslandskap.

Parallellt med skissandet i plan arbetade jag med snabba sektioner och perspektiv för att se rumsliga samband.

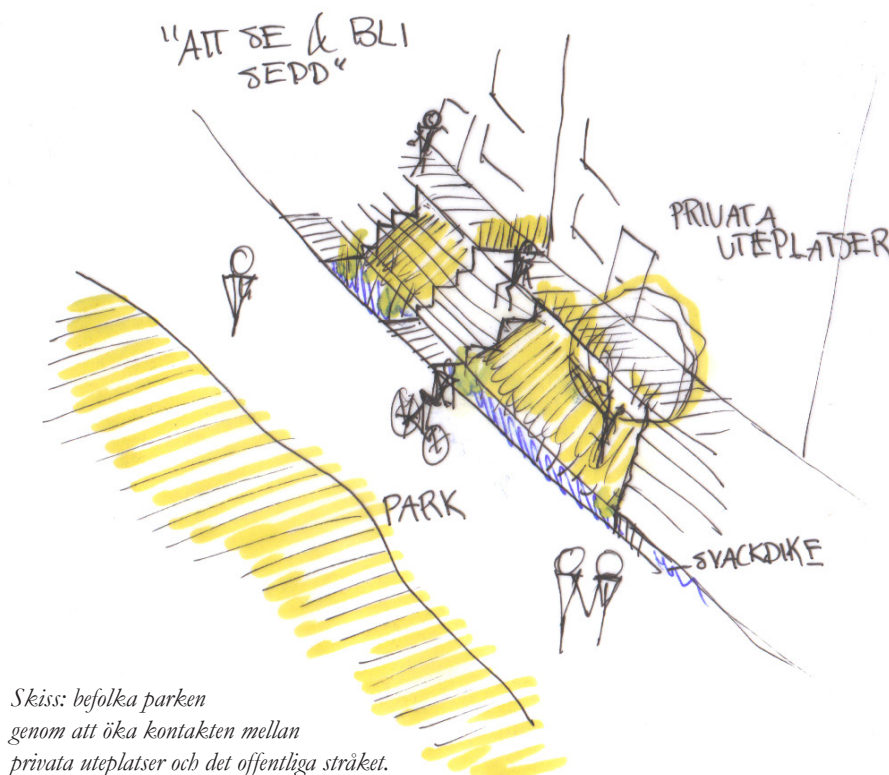
STEG 7: Detaljerat förslagsskissande

När jag hade hittat en form och struktur för parken började ett mer detaljerat förslagsskissande. I detta arbete var konceptet med en gradient i landskapets karaktär och mina formstudier starkt präglade. För att ta mina tankar om social hållbarhet till praktik fann jag mycket stöd i kandidatuppsatsen *Stadsrum för social mångfald – allas rätt till vistelse i staden* som jag och Lina Störby skrev år 2013. Uppsatsen hjälpte mig att hitta konkreta tillvägagångssätt för att skapa platser för alla och därigenom bidra till social hållbarhet.

Störby och jag fann i vår kandidatuppsats att trygghetsaspekten är avgörande för de flesta människor i staden och väger tungt i skapandet av attraktiva platser. Bristande trygghetskänsla i sig kan begränsa människors användning av staden. Vidare erfor vi i våra litteraturstudier att framförallt kvinnor, äldre, barn, homosexuella, funktionshindrade och människor med utländsk bakgrund kan påverkas av en känsla av otrygghet. Denna känsla av otrygghet kan bota i maktrelationer i samhället (Olsson och Störby, 2013). Vilket gör problemet svårt, nästintill omöjligt, att lösa med hjälp av gestaltning. Emellertid tyckte jag det kändes viktigt att på olika sätt skapa förutsättningar för en upplevd tryggare miljö.

Viktigt för trygghetskänslan är ett befolkat stadsrum. Därför ville jag skapa rörelse i parken och stärka dess roll som kommunikationsled. Exempelvis genom rekreationsslingan genom stadsdelen där Akkas park fungerar som nav med utegym och vattenpost. Ett annat designverktyg jag undersökte, för att befolka parken under årets kallare månader, var uppvärmning av utvalda möbelgrupper genom spillfjärrvärme.

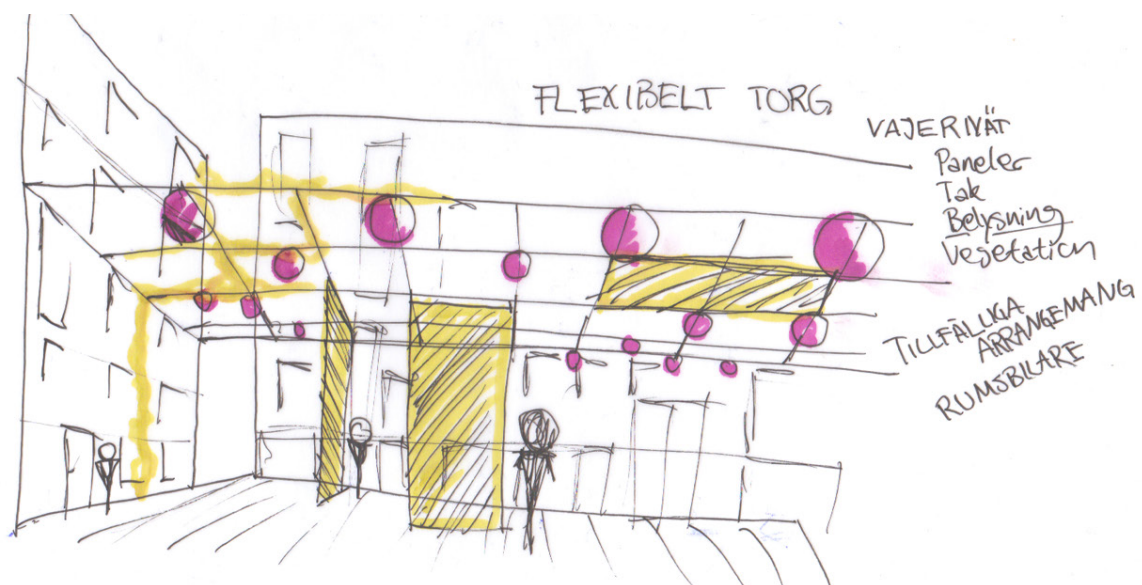
För att ytterligare befolka parken ville jag öka kontakten mellan de befintliga privata uteplatserna och det nya parkstråket. Det kändes viktigt för mig att uteplatserna fortfarande upplevs privata samtidigt som jag ville att de boende enkelt skulle kunna ta sig ut i parken. Jag skissade därför på en balanserad utformning för mellanzonen. Jag fann att nivåskillnaden var till min fördel och började skissa på sittvänliga trappor i slänten. Genom att placera ett svackdike och planteringar längs stråket skapade jag en gräns som samtidigt ger mervärden åt parkbesökare.

Jag försökte i gestaltningen undvika dunkla miljöer och delade upp större ytor i mindre för en ökad känsla av kontroll. Boende i området uttryckte under medborgardialogerna (Göteborgs stad, 2015b) en önskan om att sakta ner farten på mopeder och cyklisterna. Därför ritade jag in hindrande element i parken för att begränsa accelerationsträckorna. För att sakta ner farten på trafiken på Backadalen som löper tvärs igenom parkens södra del planerade jag in ett upphöjt övergångsställe. Vegetation och en omsorg i gestaltningen vid övergångsstället skulle ge trafikanterna en ökad medvetenhet om att de passerar ett socialt stadsrum utformat på de gåendes villkor.

För att skapa en inkluderande park skapade jag platser som rymmer flera olika rum. Exempelvis gav jag det terrasserade torget i parkens södra del sociala ytor på olika nivåer, samt av olika storlek och innehåll. Jag placerade vissa platser avskilt och andra mer öppna. Vissa innehållande en central aktivitet och andra mer för betraktelse och kontemplation. Med hjälp av solstudier från Göteborgs stad placerade jag sittplatser både i sol och skugga. I kandidatuppsatsen fann vi att avsaknaden av toaletter kan vara direkt exkluderande för vissa grupper i samhället. Det är dels en genusfråga, men också relevant i frågan om äldres behov. Viktigt för äldre är också att kunna vila på jämna mellanrum (Olsson och Störby, 2013). Båda dessa faktorer har jag därför beaktat under skissarbetet.

I tävlingsmaterialet efterfrågades platser som främjar möten och därmed tolerans samt integration. Detta var en knäckfråga för mig under gestaltningsprocessen. Under arbetet med kandidatuppsatsen fann vi att det i Sverige, till skillnad från många andra delar av världen, finns en tydligare uppdelning av det privata och det offentliga, då stora delar av ens identitet och kulturutövande lämnas hemma. Vidare erfor vi att detta kan vara problematiskt för utlandsfödda som är vana vid att kulturutövande och religion tar mer plats i det offentliga rummet (Olsson och Störby, 2013: 20). Jag ville skapa möjligheter för de boende och verksamma i området att ta plats och påverka parken. Att få utlopp för kulturutövande och kreativitet genom plats för graffiti, odling och scenkonst. Därtill ville jag underlätta för uppkomsten av tillfälliga arrangemang och installationer. Efter inspiration av en befintlig ljusdesign på platsen bestående av ljusklot fästa i ett nät började jag skissa på ett vajersystem för det södra aktivitetstorget. Jag lät ljusinstallationen fortsätta in längs det planerade torgstråket. Vajernätet bär en karaktärsfull belysning och kan samtidigt bära tillfälliga tak eller paneler vid den öppna torgytan. På så sätt skapas ett flexibelt rum som kan anpassas efter aktivitet och behov. En uppspänd segelduk skulle exempelvis kunna fungera som regn- och solskydd eller som bioduk.

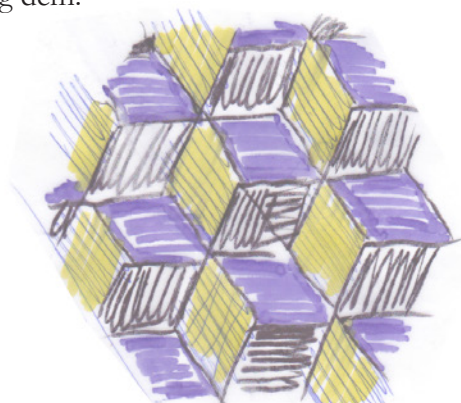

Skiss: ett flexibelt torg genom ett vajernät som kan bära exempelvis belysning, tillfälliga tak och paneler.

Jag skapade flexibilitet för att generera spontankultur och kreativitet. Detta kan stå i konflikt med en av upptäckterna vi gjorde under arbetet med kandidatupsatsen som visade att en tydlighet i hur platser skall brukas, och universella funktioner som alla förstår har en inkluderande verkan. En viktig aspekt är också att element som är självklara för människor födda i Sverige kan vara okända företeelser för nyanlända immigranter. Vidare fann vi i kandidatupsatsen att möten mellan olika kulturer har större chans för en positiv utkomst vid långvarigt och upprepat umgänge, genom exempelvis spontanidrott. Utrymme för aktiviteter som skate, drakflygning och dans kan också skapa gemenskap då det är intressant att beskåda och kan leda till att betraktare börjar prata med varandra (Olsson och Störby, 2013:20-21). Detta befäste mitt val av funktioner som skate, scenkonst och olika typer av sport i parken.

Att skapa rum för flexibilitet och olika typer av aktiviteter har också varit ett sätt för mig att stötta det rika föreningsliv och den kulturaktivitet som finns i området idag. Genom att ta tillvara på platsens positiva förutsättningar och kvaliteter har jag sökt stärka områdets identitet. Exempelvis genom upprustningen av det befintliga torget där jag ville ta till vara markstenen, de två vackra pilarna och scenen. Den befintliga ljusinstallationen på platsen får leva vidare i de nya vajernäten och skulpturena i parken lyfts genom dess placering i rummet och sceneriet omkring dem.

Ett annat sätt för mig att förstärka områdets identitet var att låta ett karaktäristiskt mönster i markbeläggningen styra gestaltningen av parkens södra del. Jag har också använt markbeläggning, vegetation och element för att förankra nya kopplingar i den mer detaljerade skalan. Exempelvis genom att låta markbeläggningen sippra vidare in längs det planerade torgstråket och över Backadalen. Också genom en generös granittrappa som kopplar parken söderut och upp mot Kyrkåsberget.

Skiss: karaktäristiskt mönster i markbeläggningen.

Att skapa goda lekmöjligheter i parken är viktigt för den sociala hållbarheten och även här fann jag stöd i kandidatupsatsen. Jag och Störby (2013) fann att barn upplever och undersöker omgivningen med hela kroppen och alla sina sinnen. Löst och föränderligt material som sand, vatten och växtlighet är viktiga element för en fri och fantasifull lek. Att kunna påverka sin omgivning, gömma sig och titta fram från mindre och varierande rum är av stort värde i leken (Olsson och Störby, 2013:13-15). Utanför förskolan valde jag därför att placera en kombination av sand-, vatten- och naturlek, som samtidigt utgör pedagogiska element för skolans utbildning. För att skapa speciella lekvärden ville jag också att barnen skulle få vara med och utforma lekhus. Små trähus sammankopplas med spångar och skulle kunna förändra karaktär med tiden och klättra uppåt längs trädstammarna.

Mervärdet av natur och växtlighet var något vi fann gemensamt för alla samhällsgrupper i vårt kandidatarbete. Vi utförde platsobservationer på två torg i Malmö och blev förvånade över hur många som stannade till för att beundra blomsterarrangemang (Olsson och Störby, 2013). Att med hjälp av vegetation och nivåskillnader i landskapet arbeta fram rum av olika karaktär och storlek kändes därför viktigt i skapandet av en attraktiv park.

På detta vis testade jag mina idéer mot min tidigare kunskap kring människors brukande av stadsrummet. Jag undersökte också rumsligheter och dimensioner digitalt genom modellstudier i sketchup. Mycket av gestaltningen skedde också under visualiseringen av perspektiv, planer, och sektioner i det digitala bildverktyget photoshop. Här specificerades många detaljer som val av växtlighet och material för att kunna kommunicera den känsla och karaktär jag sökte.

DEL III. SOCIAL HÅLLBARHET I STADENS TÄVLINGSMATERIAL

TÄVLINGSMATERIAL FRÅN GÖTEBORGS STAD

I detta avsnitt har jag systematiskt analyserat tävlingsmaterialet från Göteborgs Stad och letat efter resonemang kopplade till begreppet social hållbarhet. Syftet har varit att undersöka hur kommunen hanterat begreppet och hur det kommunicerats i tävlingsmaterialet. Som tävlingsdeltagare har jag fått tillgång till en mängd programhandlingar ifrån Göteborgs stad. Jag valde att titta närmare på följande fyra dokument som på olika sätt lyfter frågan om social hållbarhet:

- *Parker och naturområden. Riktlinjer för jämställdhetsarbete* (Göteborgs Stad, 2014a).
- *Sammanfattning av parallella uppdrag för Selma Lagerlöfs torg* (Göteborgs Stad, 2012).
- *SELMA LAGERLÖFS TORG kvalitetsprogram för den yttre miljön för område vid Selma Lagerlöfs Torg inom stadsdelen Backa i Göteborg* (Göteborgs Stad, 2014b).
- *Tävlingsprogram SELMAS PARK – framtidens park* (Göteborgs Stad, 2015a).

I en sammanfattning (Göteborgs Stad, 2012) av parallella uppdrag utförda år 2011 på uppdrag av Göteborg stad formuleras mål och kvaliteter för Selma Lagerlöfs torg med omnejd. Denna sammanfattningen har legat till grund för detaljplanearbetet. Eftersom de inkomna förslagen hade stort fokus på social hållbarhet valde kommunen att följa upp detta genom att utvärdera dem utifrån analysverktyget social konsekvensanalys (SKA). Med utgångspunkt i dagens situation föreslås därefter metoder för hur Backa ska bli mer socialt hållbart i framtiden. Analysen gjordes utifrån fyra huvudteman: *Sammanhållen stad*, *Samspel*, *Vardagsliv* och *Identitet*. (Göteborgs Stad, 2012)

För att stärka den sociala hållbarheten i Backa presenteras under temat *Sammanhållen stad* ambitionen om förstärkta kopplingar i området och ut till omgivningen. Detta med hjälp av trygga och välanvända gång- och cykelstråk, samt blandade funktioner och målpunkter i området. Under huvudrubriken *Samspel* lyfts värdet av ett befolkat och livat område. Detta för att skapa möten och för att öka tryggheten, framförallt kvällstid. Vidare presenteras under rubriken *Vardagsliv* ambitionen om en park för ökad livskvalitet med välgestaltade rum som erbjuder ett varierat utbud av innehåll och aktiviteter. (Göteborgs Stad, 2012)

Identitet, den fjärde och sista punkten i den sociala konsekvensanalysen beskriver dagens Backa som en stadsdel med stark identitet. ...*man är stolt och trivs – men det finns sociala strukturer som periodvis medför en social oro som påverkar negativt* (Göteborgs Stad, 2012, s.11). För att ytterligare stärka identiteten föreslås ett helhetsgrepp och hög kvalitet på gestaltningen. Exempelvis genom användning av konst, möblemang eller ljussättning. En gestaltning kopplad till Selma Lagerlöf föreslås kunna förstärka platsens identitet ytterligare. (Göteborgs Stad, 2012)

Identitet hänger samman med igenkännande och handlar mer om det speciella än det generella. Den tillhörighet man känner i ett område hänger samman med områdets speciella karaktär. Den identifikation som invånare och besökare upplever är till sin natur subjektiv och känslomässig. (Göteborgs Stad, 2012, s.11)

I Tävlingsprogrammet *SELMAS PARK – framtidens park* (2015a) får man en introduktion till tävlingen och dess premisser. Platsen för tävlingen presenteras tillsammans med ambitionen för den framtida parken. I tävlingsprogrammet sammanfattas visionen för stadsdelen Backa med de tre sociala ledorden *trygg, attraktiv* och *hållbar*. Dessa ledord gäller även för parkstråket som därtill kompletteras med visionen om *identitetsbärande arkitektur, social hållbarhet, varierad grönstruktur* och fungerande *drift och underhåll*. (Göteborgs stad, 2015a)

Social hållbarhet tas alltså upp som ett viktigt fokusområde i tävlingsarbetet och en socialt hållbar park ges i tävlingsprogrammet följande beskrivning:

"Selmas park – Framtidens park" är en park för möten och delaktighet. Den inbjuder till olika aktiviteter och intressen och ger förutsättningar för att positiva sociala nätverk uppstår. Parken är en plats som stärker de sociala banden mellan befintliga och nya invånare i stadsdelen. Parken känns trygg och invånarna lockas till rörelse inom och igenom parken. (Göteborgs Stad, 2015a: 9)

Dokumentet *SELMA LAGERLÖFS TORG kvalitetsprogram för den yttre miljön för område vid Selma Lagerlöfs Torg inom stadsdelen Backa i Göteborg* (2014b) skrevs som en bilaga till den gällande detaljplanen. Kvalitetsprogrammet förtydligar kommunens visioner för den yttre miljön i området och fungerar vägledande. *Syftet med kvalitetsprogrammet är att förtydliga detaljplanens avsikter och hålla den höga ambition levande* (Göteborgs Stad, 2014b, s. 4). I kvalitetsprogrammet presenteras inspirationsbilder och tillvägagångssätt för hur man kan närma sig tidigare nämnda mål för området konkretiseras något. Områdets struktur diskuteras och vikten av stråk, funktioner och mötesplatser som genererar liv i området. För att stärka rörelsen lyfts vikten av ett gång- och cykelvänligt område där parkstråket spelar en sammanlänkande roll. De stora vägarna tas upp som mentala och fysiska barriärer viktiga att ta i beaktning för att öka aktiviteten i området. (Göteborgs Stad, 2014b)

Ett varierat innehåll av funktioner och karaktärsskapande vegetationsmiljöer som stärker områdets identitet efterfrågas. Målet är att skapa en park för sociala möten och uppehåll. Detta skall uppfyllas genom att skapa rum med skiftande innehåll och karaktär där besökare kan umgås i grupp eller avskilt. Dessa rum ska erbjuda aktiv och kontemplativ vistelse för alla åldrar. (Göteborgs Stad, 2014b)

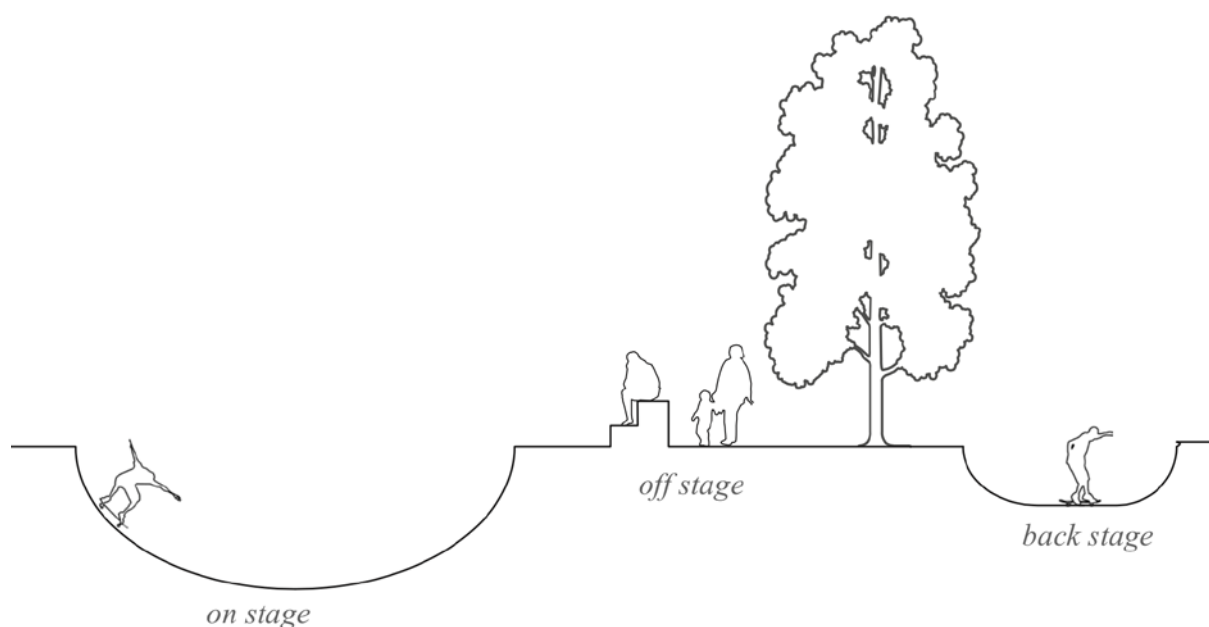
Därefter föreslås metoder för att hur man kan höja upplevelsevärdet och rörelsen i parken. Stadsodling tas upp som ett betydande verktyg för att generera möten och gemenskap. Vidare nämns relationen mellan byggnader och stadsrum som en viktig faktor för ett ökat folkliv och trygghet. Förgårdsmarken kan berika parkstråket men bör samtidigt genom sin gestaltning upplevas avskilt från det offentliga rummet. Även hanteringen av dagvattnet lyfts som ett användbart verktyg för att skapa mervärden i parkstråket. Regnträdgårdar presenteras som ett exempel på hur synligt dagvatten kan skapa intressanta miljöer att vistas i. (Göteborgs Stad, 2014b)

I dokumentet *Parker och naturområden. Riktlinjer för jämställdhetsarbete* från Göteborgs stad (2014a) presenterar Park och naturförvaltningen riktlinjer för hur man kan arbeta utifrån ett jämställdhetsperspektiv i planeringen och förvaltningen av stadens grönområden. Målet med jämställdhetsarbetet är att skapa platser som inkluderar alla människor och förbättrar hälsa och livskvalitet.

Park och naturförvaltningen listar fyra viktiga faktorer i sin grönstrategi för jämställdhet; platser som erbjuder ett varierat innehåll, gröna kopplingar som ökar orienterbarheten i staden, välskötta grönområden som utvecklas via skötsel, och en synlig och jämställd medborgardialog. Vidare menar Park och naturförvaltningen att en plats innehåll och egenskaper påverkar hur den används. Därför kan man genom att påverka en plats gestaltning och skick påverka hur den tas i anspråk, och detta kan locka fram ett mer eller mindre jämställt brukande av platsen. (Göteborgs Stad, 2014a)

Ifall en park uppfattas som en jämställd plats beror dels på platsens utformning, dels på sociala normer som påverkar människors föreställningar och beteenden. På sikt kan även en plats utformning påverka och utmana de sociala normerna. (Göteborgs Stad, 2014a, s. 8)

Som stöd i arbetet med att skapa jämställda platser har Park och naturförvaltningen tagit fram fyra utformningsprinciper. Den första principen handlar om att skapa multifunktionella och flexibla platser, och för att uppnå detta understryks vikten av utrymme. Den andra principen är kopplad till tanken om besökarna som aktörer på en scen med olika roller. Värdet av att kunna bruka en plats på olika sätt lyfts genom *stage*-principen med begreppen *on stage*, *off stage* och *back stage* (se principskiss nedan). Platsen ska genom denna princip erbjuda besökare valmöjligheten att vara medvetet betraktad, endast betrakta, eller helt hålla sig utanför rampljuset. Därtill ska besökare kunna vistas genom aktiv som passiv aktivitet på platsen. (Göteborgs Stad, 2014a)

PRINCIPSKISS FÖR EN PLATS ANVÄNDNING: Stage-principen som visar hur en plats kan erbjuda vistelse on stage, back stage och off stage. (Göteborgs Stad, 2014a, S. 14)

Den tredje utformningsprincipen för jämställdhet tar upp vikten av att avstå från stereotypa framställningar av manligt och kvinnligt i bilder, figurer och symboler på platsen. Den fjärde och sista principen handlar om betydelsen av god orienterbarhet genom målpunkter och en tydlighet i gestaltningen. (Göteborgs Stad, 2014a)

Som ett tillägg i dokumentet har Park- och naturförvaltningen även tagit fram utformningsprinciper för jämställd lek. De tar upp problematiken med att många lekplatser mestadels används av killar då de främst är avsedda för bollek. Tjejer tar mer plats vid fast lekutrustning som exempelvis klätterställningar. Ett annat problem är platsens storlek eftersom stor konkurrens om utrymme begränsar möjligheten för jämställd lek. Park- och naturförvaltningen betonar värdet av naturelement i leken. Miljöer med löst naturmaterial och rum för sand-, vattenlek, kojbygge och klättring gynnar en friare och mindre könskodad lek. (Göteborgs Stad, 2014a)

För att nå en djupare förståelse och överskådlighet av Göteborgs stads resonemang kring begreppet social hållbarhet har jag på följande sida gjort en sammanfattande tabell utifrån de fyra tävlingsdokument jag presenterat i detta kapitel. I tabellens vänstra spalt har jag listat sex övergripande mål för en park som bidrar till social hållbarhet som jag urskilt i dessa fyra tävlingsdokument från staden. I den högra spalten har jag listat deras förslag på realisering av dessa övergripande mål, användbara principer och tankesätt i gestaltungsarbetet.

STADENS ÖVERGRIPANDE MÅL	STADENS FÖSLAG PÅ FÖRVERKLIGANDE AV MÅL
Aktivitet och rörelse. <i>Befolkade stadsrum med plats för sociala möten och uppehåll.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Den nya bebyggelsen har entréer mot parkstråket och förgårdsmark som berikar. - Publika byggnaders aktiviteter kan ta plats i parken. - Odling för att generera möten och gemenskap.
Inkluderande. <i>Mångfaldsperspektivet; inkluderande och jämställda platser som lockar alla slags människor till vistelse.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Varierande mötesplatser med rum för både passiv och aktiv vistelse, där man kan välja att umgås i grupp eller enskilt. - Tillgänglighet för alla oavsett funktionsförmåga. - Jämställdhet genom multifunktionella och flexibla platser, god orienterbarhet, användning av <i>stage</i>-principen, samt genom att avstå från stereotypa normer av kön i bilder och figurer. - Jämställda lekplatser genom stort utrymme, varierat innehåll, löst material och naturelement.
Långsiktig social hållbarhet. <i>Flexibilitet för förändring och framtida behov. Öppenhet för medborgares initiativ och delaktighet.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Implementering av dialogprocesser. - Öppet för tillfälliga arrangemang och kreativitet.
Trygghet. <i>Välkomnande och befolkade stråk och gator.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Överblickbara, välskötta och välbelysta platser. - God orienteringsbarhet genom vägar av olika hierarki, tydliga entréer och mötesplatser. - Befolkade stadsrum.
En park integrerad med sin omgivning. <i>Nya strukturer kopplas till de gamla.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Natur, kultur och byggnader integreras på ett organiskt sätt. - Minskning av de stora vägarnas effekt som mentala och fysiska barriärer genom bättre gång- och cykelmöjligheter, och stärkt koppling mot älven. - Förstärkta gröna kopplingar i stadsdelen. - Parken kopplas till centrum och torgstråket.
Identitet och Attraktivitet. <i>En unik park under en sammanhållen idé. En park som ökar livskvaliteten genom ett spännande och varierande stadsliv.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Välgestaltade, karaktärsfulla och välskötta rum genom möbleman, ljussättning, varierande och tydliga målpunkter. - Spännande lekplatser. - Grönska varierad i detaljering, täthet och struktur. - Mervärden genom dagvattenhantering. - Konst integreras i helhetslösningen för parken. - Ljus-, vindförhållanden, och växtlighet för välbefinnande och hälsa. - Platsens förutsättningar och positiva kvaliteter tas tillvara. Exempelvis genom kopplingar till Backas historia som Göteborgs "nyttoträdgård" eller till Selma Lagerlöf. - Plattformer för sociala nätverk.

TABELL 1: Sammanställningen bygger på min bearbetning av Göteborgs stads tävlingsmaterial. Till vänster spaltas de övergripande mål jag uttolkat för visionen om en park som bidrar till social hållbarhet, och till höger stadens förslag på konkretisering av dessa mål.

MEDBORGARDIALOGER UTFÖRDA AV GÖTEBORGS STAD

En viktig del i arbetet för social hållbarhet i tävlingsmaterialet är implementeringen av medborgares synpunkter och initiativ. I tävlingsmaterialet fanns *BILAGA 12 A, Medborgardialog kring parken på Selma Lagerlöfs torg* (Göteborgs Stad, 2015b). I dokumentet tog jag del av resultatet från en dialogprocess kring parken som utfördes under mars och april år 2015 med boende och verksamma i Backa stadsdel. I dokumentet sammanställdes inkomna synpunkter och material.

Figur: parkens geografiska uppdelning i fem olika zoner under arbetet med och i presentationen av dialogprocessen.

Dialogerna kretsade kring parkens funktion och innehåll, och grundades i de två arbetsfrågorna:

Hur använder du området idag?

och

Vad skulle du vilja göra i området?

Åtta fokusgrupper tillfrågades och resultatet presenteras på planer över området där synpunkterna kopplats till någon av de zoner kommunen delat upp parken i. Zonerna presenteras i planen till vänster.

Fokusgrupperna var:

- Boende runt parkstråket idag
- SDF Funktionshinderråd
- SDF Pensionärsråd
- SDF Norra Hisingen ungdomsråd
- Chefer verksamma i området
- SDF Mellanstadieverksamhet på kul turhuset
- SDF årskurs 9 på Källtorpskolan
- En drop-in workshop på plats

* SDF: stadsdelsförvaltning

Något som nämndes under medborgardialogerna var behovet av en målpunkt som lockar besökare till den norra delen av parken. Tillgänglighet och trygghet tas också upp som två viktiga faktorer. För en ökad trygghet önskas bättre belysning och hinder för bilar och mopeder. Utöver detta uttrycks önskemålet om fikaoaser, regn- och vindskydd, utställningsytor för food-trucks och tillfälliga evenemang, samt en staty föreställande Selma Lagerlöf. (Göteborgs Stad, 2015b)

Nedan följer Göteborgs Stads sammanfattning av medborgerdialogerna i form av två tabeller (Göteborgs Stad, 2015b, s. 2). I den första tabellen listas *HUR* området används av de tillfrågade idag och i den andra *VAD* de tillfrågade skulle vilja göra i området.

I tabellerna listas samtliga begrepp som nämnts i de olika fokusgrupperna. De grupper som omtalat begreppet i fråga har tilldelats en etta i tabellen, oavsett hur stor gruppen är eller hur många gånger begreppet nämnts. I ett försök att rangordna begreppen finns en spalt till höger som visar i hur stor del av grupperna de olika begreppen nämnts.

HUR ANVÄNDS PLATSEN IDAG:

GRUPP	A	B	C	D	E	F	G	H	Relativ mängd
Promenad/Kommunikation		1	1	1	1	1	1	1	7 Majoritet
Nya lekplatsen	1		1	1	1		1		5 Majoritet
Scenen	1	1	1		1				4 Hälften
Sitta på bänkar		1		1	1	1			4 Hälften
Tennisbanorna	1		1				1	1	4 Hälften
Fotbollsplanen	1			1		1			3 Under hälften
Pulkabacke i kratern	1								1 Under hälften
Skaterampen							1		1 Under hälften
Öppna gräsytor							1		1 Under hälften

Grupp A: Boende runt parkstråket idag

Grupp B: SDF Funktionshinderråd

Grupp C: SDF Pensionärsråd

Grupp D: SDF Norra Hisingen Ungdomsråd

Grupp E: SDF Intern arbetsgrupp med chefer verksamma i området

Grupp F: SDF Mellanstadieverksamhet på kulturhuset

Grupp G: Drop-in workshop på plats

Grupp H: SDF årskurs 9 Skälltorpsskolan

TABELL 2: Göteborgs stads sammanställning av hur de tillfrågade i medborgardialogerna använder området idag (Göteborgs Stad, 2015b, s. 2).

VAD DE TILLFRÅGADE SKULLE VILJA GÖRA I OMRÅDET:

GRUPP	A	B	C	D	E	F	G	H	Relativ mängd
Basket	1	1	1	1	1	1	1	1	8 Majoritet
Boule	1	1	1	1		1	1	1	7 Majoritet
Fotboll		1	1	1	1	1	1	1	7 Majoritet
Lummighet med träd & växter	1	1	1	1	1		1	1	7 Majoritet
Sittplatser	1	1	1	1	1		1	1	7 Majoritet
Fontän/Plaskdamm	1		1	1	1		1	1	5 Majoritet
Utegymp	1		1	1		1		1	5 Majoritet
Hundrastgård		1	1				1	1	4 Hälften
Lekpark/Lekplats		1	1	1				1	4 Hälften
Minigolf	1	1			1		1		4 Hälften
Scen	1		1		1		1		4 Hälften
Toaletter		1			1		1	1	4 Hälften
Skate	1					1		1	3 Under hälften
Tennis				1		1		1	3 Under hälften
BMX	1					1			2 Under hälften
Grill			1	1					2 Under hälften
Handboll		1		1					2 Under hälften
Legal graffiti					1			1	3 Under hälften
Löparslinga/Motionsslinga	1				1				2 Under hälften
Odling		1			1				2 Under hälften
Pingis				1		1			2 Under hälften
Volleyboll				1		1			2 Under hälften
Cykelbana istället för gräskullen						1			1 Under hälften
Dansbana	1								1 Under hälften
Frisbeegolf					1				1 Under hälften
Klättervägg								1	1 Under hälften
Musik/Högtalare				1					1 Under hälften

Grupp A: Boende runt parkstråket idag

Grupp B: SDF Funktionshinderråd

Grupp C: SDF Pensionärsråd

Grupp D: SDF Norra Hisingen Ungdomsråd

Grupp E: SDF Intern arbetsgrupp med chefer verksamma i området

Grupp F: SDF Mellanstadieverksamhet på kulturhuset

Grupp G: Drop-in workshop på plats

Grupp H: SDF årskurs 9 Skälltorpsskolan

TABELL 3: Göteborgs stads sammanställning av vad de tillfrågade i medborgardialogerna skulle vilja göra i området
(Göteborgs Stad, 2015b, s. 2).

DEL IV. DISKUSSION KRING SOCIAL HÅLLBARHET MED UTGÅNGSPUNKT I PROJEKTET

Min designprocess har varit starkt färgad av tävlingsmaterialet från Göteborgs stad. Kommunen har presenterat en mängd mål och visioner för parkstråket men inte lika många konkreta tillvägagångssätt för att uppnå dem. Detta har medfört stor tolkningsfrihet för mig som landskapsarkitekt, och parken kunde ha tagit en mängd olika former. Detta arbete visar min tolkning av social hållbarhet och kommunens tävlingsmaterial, samt hur jag utifrån platsens förutsättningar vidareutvecklade och konkretiserade problematiken i ett gestaltungsförslag. Under arbetets gång framkom många nya aspekter, viktiga att behandla i gestaltandet för social hållbarhet. I detta avsnitt har jag diskuterat kring social hållbarhet utifrån mitt arbete och reflekterat kring dessa framkomna aspekter. Jag har resonerat kring frågor jag fann extra intressanta eller svårhanterliga, och undersökt eventuella aspekter av social hållbarhet som saknas eller bristfälligt hanterats i mitt arbete.

Nedan följer en tabell över de sex övergripande mål jag uttolkade under bearbetningen av tävlingsmaterialet från Göteborgs stad i relation till de tillvägagångssätt jag använde för att förverkliga dem i tävlingsförslaget. Dessa tillvägagångssätt speglar min tolkning av social hållbarhet och är de designverktyg jag använde för att konkretisera och platsförankra dessa olika sociala värden. I den tredje spalten listas relaterade och intressanta aspekter som framkom under arbetets gång.

STADENS ÖVERGRIPANDE MÅL	MITT SÄTT ATT FÖRVERKLIGA MÅLEN	VIDARE REFLEKTION/ LITTERATURSTUDIER
Aktivitet och rörelse. <i>Befolkade stadsrum med plats för sociala möten och uppehåll.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Relation mellan hus och park: de privata uteplatsernas relation till parken stärks och ny bebyggelse får entréer mot parkstråket. Funktioners placering underlättar för verksamheter att använda parken. - Kommunikation: gång- och cykelvägar och parken som navet i en rekreationsslinga. - Utvalda möbelgrupper uppvärms av spillvärme under vinterhalvåret. - Mötesplatser för uppehåll: t.ex. odling och grafitti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brukarperspektiv, vardagsliv och tidspussel genom narrativ eller gåturer. - Meningsfulla möten och befolkad stad, (Jan Gehl, 2010).
Inkluderande. <i>Mångfaldsperspektivet; inkluderande och jämställda platser som lockar alla slags människor till vistelse.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Rum och funktioner för alla: rum för samspel, avskjildhet, kontemplation, aktivitet och betraktelse, i sol som skugga. - Tillgänglighet: ramper vid nivåskillnader och spångar i ravinen. Offentliga toaletter. - Inhemsk trädarter blandas med annat material som symbol för ett öppet Sverige. - Natur-, vattenlek och kojor för fri lek. - Lek och kontemplation koncentrerat till parkens bullerskyddade delar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Miljöerbjudande (Lerstrup, 2016). - <i>Stage</i>-principen (Göteborgs Stad, 2014a). - Diken, (Inger Lerstrup, 2016). - Repellerande grupper, (Emma Paulsson, 2016). - Skalan i förhållande till tillgänglighet.

Långsiktig social hållbarhet. <i>Flexibilitet för förändring och framtida behov. Öppenhet för medborgares initiativ och delaktighet.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Medborgardialogerna implementeras vid valet av funktioner. - Rum för spontankultur: grafitti, scenkonst och odling. - Det föränderliga torget i söder med stor plats och vajernät som underlättar tillfälliga arrangemang. - Barn får vara med och formge föränderliga kojor. - Blomsteranläggningar i Oasen sköts av gårdsföreningar i området. 	<ul style="list-style-type: none"> - Miljöerbjudande (Lerstrup, 2016). - Möjligheten för lekplatser med lekbod och personal. - Uttolkning av valda funktioner utifrån medborgardialogen.
Trygghet. <i>Välkomnande och befolkade stråk och gator.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Befolkat genom en bredd av funktioner och kommunisationsstråk, privata uteplatser och entréer. - Orienterbarhet genom varierande målpunkter, form och karaktär. - Hinder saktar ner farten på mopeder och cyklister i parken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Välordnat och överblickbarhet i förhållande till barns perspektiv.
En park integrerad med sin omgivning. <i>Nya strukturer kopplas till de gamla.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Rekreationsslingan i stadsdelen med gröna kopplingar och Akkas park som nav. - Känsla av att torget fortsätter över Backadalen genom en upphöjd övergång, träd och markbeläggning. - Stark koppling till torgstråket genom en sammanhängande belysning och markbeläggning. - Olika och starka målpunkter som lockar till parken, t.ex. aktivitetsplatsen och skateparken i norr. - Generös trappa söderut upp mot Kyrkåsberget. 	<ul style="list-style-type: none"> - Projektets skala, kopplingar genom målpunkter och vidare ut till älven och centrum.
Identitet och Attraktivitet. <i>En unik park under en sammanhållen idé. En park som ökar livskvaliteten genom ett spännande och varierande stadsliv.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Tillvaratagande av det befintliga: förhöja den befintliga konstens placering, rusta upp scenen, inspireras av befintlig ljusdesign och bevara värdefulla träd. - Selma och sagan genom Sverige genomsyrar hela parken och skapar en gradient i gestaltningen. - En sekvens av olika funktioner och rum av varierande strolek. - Karaktärsfull belysning och markbeläggning i söder. - Dagvattenhantering för ett varierande växtmaterial och spännande landskap med pedagogiska värden. - Spännande och varierande växtmaterial, exempelvis ängslikt i ravinen och en rhododendronslänt i söder. - Ingåsbergets roll som landmärke lyfts genom ökad framkomlighet och ett utkikstorn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Platsidentitet: platsanknytning, kulturarv, kontinuitet och symboliska betydelser (Gentin, 2015). - Utformning av attraktiva lekplatser. (Mårtensson, 2013 och Lerstrup, 2016). - Dagvatten för ett dynamiskt landskap och som social resurs. - Hälsa och välbefinnande (Emmelin och Eriksson, 2013) - Mikroklimat i staden

TABELL 4: Tabell över hur jag i mitt tävlingsförslag konkeriserat och försökt förverkliga Göteborgs stads övergripande mål, tidigare presenterade i Tabell 1. Till höger i tabellen listas vidare reflektioner och litteraturstudier relevanta för förverkligandet av de olika övergripande målen.

PLATS FÖR MÖTEN

Inom arkitekturvärlden idag är segregationen i samhället ett högaktuellt ämne, och platser för interaktion människor emellan utpekas som ett viktigt verktyg för ökad tolerans och integration. Denna debatt speglas i Göteborgs stads tävlingsmaterial där stort fokus läggs på att generera möten och gemenskap. Denna fråga kändes nödvändig att behandla i mitt arbete för social hållbarhet, samtidigt var den svår att hantera i gestaltungsprocessen och kändes därför viktig att lyfta vidare. Jag fann designverktyg för hur man kan generera möten genom befolkade stadsrum, men att bara se till att människor möts känns otillräckligt då ett möte också kan bli verkningslöst eller än värre leda till konflikter och bidra till att negativa sociala strukturer bildas.

Vad förväntas då av ett möte? För att lyfta frågan vidare har jag tagit del av Jan Gehls (2010) bok *Cities for people* där han belyser sambandet mellan ett livfullt stadsrum och en stärkt social samvaro. Gehl skriver att befolkade stadsrum ger information om vårt samhälle och människorna omkring oss. Inkluderande stadsrum kan ge en insikt om samhällets sammansättning och mångfald. (Gehl, 2010:28-29) Gehl menar att väl befolkade platser ökar chansen för utbyte av erfarenheter besökare emellan. Småprat kan resultera i djupare relationer och även passiv kontakt, då man endast iakttar eller hör varandra, kan leda till stärkta relationer. (Gehl, 2010:22-23) Vidare skriver Gehl att platser att stanna till vid, som inte bara används för genomgång, ökar utkomsten av möten. Uppehållande aktiviteter förlänger vistelsen och därmed kontakten människor emellan. Aktiviteter som är intressanta att betrakta kan också sakta ner de förbipasserandes tempo och därmed öka interaktionens utkomst. (Gehl, 2010:71-73)

Hur skapar man då förutsättningar för möten som genererar positiva utkomster i form av gemenskap och gynnsamma sociala nätverk? Jag tror att stadsrummets hierarkiska struktur har betydelse. Kanske kräver ett lyckat möte, som genererar positiva sociala strukturer, mötesplatser utan tydlig hierarki. En neutral plats som inte tillhör någon mer än någon annan, där människor möts på samma villkor och där ingen känner sig exkluderad. En plats som inte förstärker människors olikheter utan belyser gemensamma egenskaper och intressen. Exempelvis skulle bristande tillgänglighet kunna förstärka innebörden av eventuella funktionshinder och uteserveringar på ett torg kan tydliggöra en ekonomisk hierarki. I arbetet med kandidatuppsatsen utförde jag och Lina Störby platsobservationer vid bland annat Lilla Torg i Malmö. Det historiskt präglade torgrummet kantas helt av uteserveringar som vetter in mot en öppen stenlagd yta med sittplatser och en fontän. Platsen karaktäriseras starkt av konsumtion, således kände vi oss tvungna att slå oss ner på en av uteserveringarna för att smälta in i stadsrummets sociala struktur. Spontana möten mellan passerande och cafébesökare var kortvariga och skedde över uteplatsernas staket. Vi upplevde en stark känsla av att vara innanför och noterade att konsumerandet som förutsättning gav utrymme för en begränsad, och kanske också likriktad, grupp människor. (Olsson och Störby, 2013: 33-34)

Som komplement till inkluderande och neutrala platser tror jag det är viktigt med platser i staden som hyser rum som vänder sig till en viss grupp av människor för att stärka gemenskapen inom gruppen. En sådan plats bör erbjuda flera olika rum och vara flexibla så att den kan brukas av olika grupper på olika tider av dygnet. Gehl lyfter värdet av passiv kontakt, och i enlighet med det kan en plats som har olika rum, där olika grupper kan vistas samtidigt, också ha en integrerande verkan. Jag tror att platser där människor har möjlighet till vistelse i ett rum som de känner sig trygga i och samtidigt kan betrakta andra gruppers aktivitet i andra rum kan öka förståelsen och acceptansen för olikheter människor emellan.

PLATS FÖR ALLA

Jag tyckte att *stage-principen* (Göteborgs Stad, 2014a) som presenterades i kommunens tävlingsmaterial var intressant i förhållande till målet om en park för alla, då principen bidrar till skapandet av platser som kan brukas på olika sätt samtidigt. Utöver *stage-principen* kan konceptet *miljöerbjudande* (affordance) addera ytterligare en dimension i diskussionen och bringa kunskap i skapandet av en plats för meningsfulla möten mellan människor. I avhandlingen *Green Settings for Children in Preschools. Affordance-based Considerations for Design and Management* undersöker Inger Lerstrup (2016) hur gestaltningen och skötseln av förskolor påverkar barns utomhusvistelse utifrån konceptet miljöerbjudande. Lerstrup beskriver miljöerbjudande som *the meaningful action possibilities of the environment* (Lerstrup, 2016: 26), relationen mellan miljöns fysiska förutsättningar, individen och handling. En plats miljöerbjudande är de möjligheter för aktivitet som erbjuds individen, negativa som positiva, alltså ett mått på miljöns kvalitet och funktionella betydelse utifrån brukaren. Uppfattningen av en plats miljöerbjudande påverkas således av dess materialitet, andra brukares aktivitet på platsen, och individen. Därtill kan en plats miljöerbjudande förändras över tid. (Lerstrup, 2016: 25-26)

En undersökning och dokumentation av parkstråkets nuvarande miljöerbjudande, genom exempelvis platsobservationer, i kombination med ett ständigt ifrågasättande under gestaltungsprocessen av vad brukarna kommer kunna göra i min föreslagna park hade kanske stärkt mitt tävlingbidrag ur ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv. Att under gestaltungsprocessen medvetet undersöka parkens fysiska möjligheter hade ökat möjligheterna för meningsfull aktivitet. Möjligheter som att sitta, prata, betrakta, balansera, cykla, och jogga. Därtill ser jag *stage-principen* som ett användbart designverktyg för att stärka en plats miljöerbjudande, eftersom principen skapar fler valmöjligheter för brukaren.

För mig var det nödvändigt att arbeta i olika skalor i projektet för att skapa en park som har kopplingar mot centrum över älven, knyter samman stadsdelen, och samtidigt är tillgänglig för alla. I Boverkets (2010) rapport *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt* lyftes *helhetsynen* som ett av fem relevanta teman för social hållbarhetsfrågan och syftar till övergripande grepp gällande områdets fysiska och sociala strukturer. För att hantera detta undersökte jag först stadsdelens kvaliteter, stråk och funktioner i större skala, vilket gav en förståelse för vart nya förstärkta kopplingar och målpunkter var nödvändiga. Sedan arbetade jag vidare med form, rörelsemönster och funktioner i parkens skala för att tillsist gestalta platserna mer ingående i skala 1:500. Jag fann det svårt att lösa tillgängligheten i denna skala då den inte är lämplig för mer detaljerad projektering som höjdsättning, kontrastmarkeringar eller andra tillgänglighetsåtgärder. Diskursen kring tillgänglighet är således bristande i mitt arbete. I förslaget har den befintliga scenen tillgängliggjorts, jag har placerat spångar i ravinen och toaletter har placerats in men annars har jag inte medvetet arbetat mycket med tillgänglighetsfrågan. Jag kunde ha implementerat mycket av tillgänglighetsaspekten i denna skalan genom att gestalta platser med god sikt och utrymme, och erbjuda funktioner och rum för ett enkelt och intuitivt användande. Visionen om en inkluderande design kunde varit med som en självklar del av gestaltungsprocessen från början. I kandidatuppsatsen drog jag och Lina Störby följande slutsats kring tillgänglighetsfrågan:

Att istället se samhället som en helhet med en mängd anpassningsgrunder som en självklarhet bidrar i betydligt mindre grad till att stigmatisera människor med funktionsnedsättningar som annorlunda offer och besvärande. Om alla miljöer i staden utformas för att bli mer användarvänliga för alla medverkar det till att inkludera alla människor i stadslivet för att ta del av, och bidra till dess sociala värden. (Olsson och Störby, 2013, s.27)

Nu i efterhand har jag funderat över om Kreativitetsplatsen i parkens norra del, tänkt som en viktig målpunkt i området, är manligt könskodad och därigenom har en viss exkluderande effekt för andra grupper av människor. Platsen rymmer funktioner som graffiti, skate, klättring, fotboll och utegym. Bortsett från utegymmet och klätterväggen har jag en uppfattning om samtliga aktiviteter som mansdominerade. Jag har tagit del av Emma Paulssons (2016) doktorsvhandling *Göra plats. Graffiti, kommunal förvaltning och plats som relationell effekt* där hon undersöker interaktionen mellan brukare, planerare och förvaltning på platser i staden utifrån ett relationellt perspektiv. Paulsson söker en ökad förståelse för varför vissa platser blir viktiga och bestående för brukare i staden, hon undersöker platsskapandet vidare genom graffiti och gatukonst som exempel. Paulsson beskriver skapandet och varandet av en plats så här: *Att förstå plats som nätverk möjliggör en förståelse av plats som en relationell effekt som framträder och upprätthålls genom ett samspel av praktiker. Olika göranden av plats framträder genom olika samspel.* (Paulsson, 2016: 238) Vidare menar Paulsson att skapandet av platser och rum genom praktik av den orsaken inte behöver innebära att de är inkluderande då det kan finnas exkluderande processer inom en praktik. Paulsson ser graffitikulturen som en struktur. En struktur som likt skateboarding domineras av och främst är identitetsskapande för män. Aktiviteterna präglas av risktagande, att våga ta plats, samt att testa gränser och riskerar på så vis att utelämnas de som inte besitter dessa egenskaper (Paulsson, 2016: 14-15) För att ta del av vissa platser och aktiviteter kan kunskap om oskrivna regler och färdigförhandlade relationer krävas. Inom graffiti finns en hierarki som bygger på respekt och som påverkar strukturens interna regler. Det är exempelvis inte accepterat att måla över någon annans verk om man inte skapar något som är mer värt. Värdet av ditt verk fastställs genom din plats i hierarkin, din stil och teknik. (Paulsson, 2016: 221-223)

Det är också just på grund av de många färdigförhandlade relationerna såväl i graffiti praktiken som i det manliga identitetsskapandet som graffiti världens exkluderande effekter kan diskuteras som en mer eller mindre förutsägbar effekt med lång räckvidd. De interna reglerna och förmågan att ta plats, ta risker och testa gränser öppnar upp en hel "värld" av möjligheter för gruppen manliga utövare, medan samtidigt gruppen kvinnliga utövare (samt män som inte passar in i, lever upp till eller eftersträvar dessa förmågor) utesluts från en hel "värld" av möjligheter. (Paulsson, 2016: 224)

En fördel med att ge rum för dessa manligt kodade aktiviteter, ofta förknippade med ett risktagande, är att det kan ge en ökad förståelse hos andra samhällsgrupper (Paulsson, 2016: 126). Även om jag planerat in en legal graffiti vägg, som inte innebär samma risktagande, kanske exponeringen av praktikens natur i det offentliga rummet kan ha samma effekt. I början kanske graffitiutövandet på platsen gör att vissa grupper känner sig otrygga eller uteslagna, men efter en tid av passiv kontakt kan en ny sorts relation skapas. Hur ska denna typ av aktivitet då styras från ett kommunalt perspektiv? Paulsson framhäver att ett alltför försiktigt och tillåtande förhållningssätt från kommunala förvaltningar kan legitimeras och leda till ett vidareutvecklande av eventuella exkluderande hierarkiska strukturer i våra städer. Om kommunen skapar plats för graffiti menar Paulsson att dess förvaltning också måste påverka aktivitetens natur. (Paulsson, 2016: 224) Kommunen har ett övergripande ansvar och resurser för att styra mot en mer jämlik användning av stadens rum genom att reformera exkluderande strukturer (Paulsson, 2016: 247). Som exempel säger Paulsson att den kommunala förvaltningen skulle kunna neutralisera legala graffiti väggar genom att måla över dem emellanåt, detta skulle underlätta för nya aktörer att våga ta plats. Att planera in fler legala graffiti väggar skulle minska konkurrensen och därigenom också den interna hierarkins betydelse. Anordnandet av graffiti-workshops kan också användas för att locka och introducera nya brukare till platsen och praktiken. (Paulsson, 2016: 236-237)

HÄLSOFRÄMJANDE OCH BEHAGLIGA STADSRUM

Hälsoaspekten är en viktig del av social hållbarhet som jag inte fördjupat mig i under gestaltningsarbetet. För att undersöka frågan har jag läst artikeln *What constitutes a health-enabling neighborhood? A grounded theory situational analysis addressing the significance of social capital and gender* (2013) där Malin Eriksson och Maria Emmelin presenterar sin studie kring hur en stadsdels egenskaper och sociala kapital påverkar människors hälsa. Emmelin och Eriksson skriver att socialt kapital kan betraktas som en individuell tillgång genom människors möjlighet att nyttja sociala nätverk och strukturer. Det kan även betraktas som en kollektiv egenskap, som karaktäriserar områden med socialt deltagande, tillit, stöd människor emellan, samt ömsesidiga normer. Dessa kvaliteter underlättar samordnade aktioner och därmed samhällets effektivitet. (Emmelin och Eriksson, 2013: 113)

Emmelin och Eriksson utförde åtta gruppdiskussioner i studien. Alla fokusgrupper var överens om att hälsa både handlar om ett fysiskt och ett psykiskt välbefinnande. Hälsofrämjande arbete genom investeringar i socialt kapital fodrar därför utveckling av både sociala och fysiska strukturer. Fysiska aktioner kan handla om att skapa trygga platser för möten, kultur, aktivitet och kontemplation, samt goda förhållanden för att ta sig fram till fots. Att främja möjligheterna för samspel mellan olika människor stärker områdets sociala kapital, därmed sannolikt också människors hälsa. Natur och grönska utpekades som stress- och kravreducerande. Viktigt ansågs också områdets läge i staden, dess rykte och närheten till viktiga samhällsfunktioner. Emmelin och Eriksson fann skillnader i hur män respektive kvinnor påverkas av socialt kapital. Ett starkt socialt kapital visade sig vara främst förbättrande för kvinnors hälsa. Kanske eftersom kvinnor på grund av könskodade förväntningar spenderar mer tid i hemmet. Kanske påverkas män lika mycket av bostadsområdets egenskaper, men dessa egenskaper kanske inte är direkt relaterade till områdets sociala kapital. (Emmelin och Eriksson, 2013) Trots att jag inte aktivt arbetat för ett hälsofrämjande område i min gestaltning har sökandet efter andra sociala värden gjort att förslaget också omfattar många av förutsättningarna för hälsofrämjande miljöer, såsom kopplande gångstråk, platser för möten, kultur och grönska.

Ett av huvudmålen med mitt gestaltningsförslag var att skapa en inkluderande park där olika samhällesgrupper kan ta plats. Detta står i konflikt med åsikterna hos en del av deltagarna i Emmelin och Erikssons gruppdiskussioner som ansåg att stora skillnader människor emellan var något negativt som hotar levnadsutrymmet. Samtidigt menade en annan grupp av deltagarna att ett område med en ensartad befolkning kan medföra social stress genom att man jämför sig med varandra och förväntas leva upp till gällande ideal. Vidare ansåg dessa deltagare att en blandad befolkning kan leda till en öppenhet för olikheter, kreativitet, kultur och därmed också till förbättrad hälsa. (Emmelin och Eriksson, 2013)

När jag tänker på vad som får mig att trivas på en plats inser jag att det sällan rör sig om direkta kopplingar till fysiska element. Platserna i staden jag minns har ofta en förmåga att fånga det förgängliga, möjliggöra sinnrika upplevelser, och därigenom höja platsens estetiska värde. Följaktigen tycker jag att diskussionen om mikroklimat i staden är intressant, speciellt i våra nordliga klimatförhållanden. Närmare studier av faktorer som bullernivåer, vind- och solförhållanden i området hade varit betydelsefulla i skapandet av hälsofrämjande och behagliga parkrum. I mitt gestaltningsförslag har jag undersökt möjligheten för uppvärmda möbelgrupper i parkstråket, kanske borde fler liknande tillvägagångssätt utretts för att generera ett befolkat parkstråk. Tillvägagångssätt som skapar förutsättningar för behagliga stunder genom stadsrum som exempelvis fångar ljuset på ett vackert sätt och skapar goda väder- och vindförhållanden.

MEDBORGARPÅVERKAN

En viktig del av mitt gestaltungsarbete var implementeringen av resultatet från medborgardialogen utförd av Göteborgs stad. För att se hur jag hanterade resultatet har jag i efterhand gjort en uttolkning av mina föreslagna funktioner utifrån medborgardialogen. De funktioner jag valde för parken stämmer väl överens med medborgarnas önskemål, däremot har jag inte alltid valt de högst prioriterade önskemålen. Exempelvis har jag gjort stor plats för skate, grafitti och klättring i parkens norra del, trots att detta är funktioner som efterfrågades utav en minoritet av fokusgrupperna. Detsamma gäller för pingis, som jag placerat i parkens södra del. Exempelvis var både en basketplan och en minigolfbana mer eftertraktade (se tabell 3 på sidan 57). Frågan är hur man som landskapsarkitekt ska förhålla sig till medborgardialoger? Att okritiskt följa medborgarnas önskemål kändes problematisk eftersom jag ville tillgodose allas behov. Även om dialogen hade representanter från de flesta samhällsgrupper, funktionshindrade, pensionärer, ungdomar, och olika verksamheter var det säkert många som inte tog eller fick tillfället att få sin röst hörd. Barn och förskoleelever är exempelvis inte representerade. Därtill såg troligtvis många främst till sina egna intressen och jag anser att landskapsarkitekter därför, speciellt i skapandet av en stadsdelspark, alltid bör tillämpa en helhetsyn. Därför försökte jag välja en bredd av funktioner och skapa inkluderande platser. Även om toaletter endast efterfrågades i hälften av grupperna placerade jag in dem eftersom bristen av dem kan vara direkt exkluderande för vissa individer. Jag grundade också valet av funktioner på omkringliggande verksamheter för att underlätta för dem att ta ut sin aktivitet i parkstråket.

Jag ville samtidigt skapa förutsättningar för medborgarna att i framtiden fortsatt kunna sätta prägel på och påverka parken genom exempelvis plats för odling och grafitti. För att vidareutveckla medborgarnas inflytande föreslog jag även att barn skulle engageras i utformningen av lekkojor vid lekplatsen och att blomsteranläggningar i Oasen delvis skulle kunna skötas av gårdsföreningar i området. Emmelin och Eriksson (2013) menar i sin studie kring människors hälsa att lokalt engagemang och kollektiva aktioner gör att medborgare har större kontroll över sina liv och sin omgivning. Vidare skriver de att ökade förväntningar på gemensamma aktiviteter och ansvar också kan få negativa effekter, som en ökad social kontroll. Kvinnor visade sig vara känsligast för dessa förväntningar, vilka kunde leda till stress. Samtidigt lyfts detta gemensamma ansvar och engagemang som en viktig möjlighet för att socialisera med andra boende i området. (Emmelin och Eriksson, 2013: 118)

Utifrån vem tänkte jag under designprocessen? Har jag agerat utifrån vana och resonerat kring vad som fungerat tidigare? Hur ser relationen ut mellan uppifrånperspektivet (jag och tävlingen) och nedifrånperspektivet (boende och verksamma i området)? Mitt arbetssätt har präglats av visionen om en inkluderande park och därmed också av lösningar som fyller allmänmänskliga behov. Mina associationer går till de tidigare nämnda begreppen, miljöerbjudande och *stage*-principen, som stödjer skapandet av platser som bjuder in till olika sorters vistelse. Men för att gynna mångfald kanske man också måste se till den enskilda individen. Oavsett vilka resurser man har som landskapsarkitekt att närmare undersöka platsen och ta del av medborgares synpunkter så kan man hitta alternativa sätt att formulera sig kring medborgarnas brukande av parken. Genom narration skulle jag kunnat, på ett inlevelsefullt sätt, anta olika individers vardagsliv och livspussel. Narration bestående av imaginära individer med olika intressen och behov skulle tydliggöra potentiella upplevelser och användanden av parkens rum. En slags undersökning av hur det levda livet i parken kan se ut utifrån olika individer.

BARNPERSPEKTIV

Att barns behov inte uppfylls i staden är ett uppmärksammat problem inom arkitekturvärlden idag. Förtätningen av våra städer gör att barn hänvisas till krympande grönytor och tillrättalagda lekmiljöer. För att få en djupare förståelse för barns utomhusvistelse och behov har jag tagit del av Fredrika Mårtenssons (2013) artikel *Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek* där hon understryker värdet av varierande, rymliga och gröna utomhusmiljöer. Vidare beskriver hon detaljerat faktorer som kan bidra till att en särskilt värdefull lek uppstår, *den vidlyftiga leken*, som är viktig för barnens fysiska och mentala hälsa. I denna lek samspekar kropp och sinne i en dynamisk och utmanande miljö. Naturens detaljeringsgrad och löst material möjliggör oändliga associationer i leken, samtidigt som terrängen utmanar och skapar olika rum på platsen. (Mårtensson, 2013) *I denna typ av lek kan barnet lättare anpassa och reglera situationen så att den tillgodoser olika psykologiska, fysiska och sociala behov, t ex att växla mellan att delta i fartfyllda kollektiva springlekar och kontemplativ återhämtning i mindre grupper* (Mårtensson, 2013: 504). För att sådan lek ska uppstå är också öppna ytor mellan de aktiva platserna viktiga för att barnen ska kunna få en överblick och orientera sig. En annan viktig faktor att beakta är barns behov av att skapa egna platser, både av temporär och mer permanent karaktär. (Mårtensson, 2013) I mitt förslag tillgodoses detta behov delvis genom rumsskapande vegetation och att barnen skulle få vara med och utforma små trähus med sammankopplande spångar utanför förskolan Selma.

Vidare för Mårtensson (2013) en diskussion kring hur en plats förutsättningar kan ge upphov till och utveckla *den vidlyftiga leken* utifrån miljövärderingsverktyget *Outdoor Play Environment Categories* (OPEC). OPEC belyser tre miljödimensioner som är essentiella för att denna värdefulla lek ska uppstå, och en plats lekvärden fastställs genom att räkna ut genomsnittet av dessa tre dimensioner. Den första dimensionen är *utomhusarean*, som påverkar överblickbarheten och möjligheten för barnen att kunna utforska platsen. Den andra dimensionen är *andelen yta med buskar, träd eller kuperad terräng*, som skapar dynamik och höjer platsens miljöerbjudande. Den sista dimensionen behandlar *integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lektytor*, vilken påverkar hur barnen rör sig över platsen. Mårtensson visar på hur utomhusmiljöer med högt OPEC-värde leder till att barnen rör sig mer, mår samt sover bättre, och får ökad koncentrationsförmåga. (Mårtensson, 2013) Något som brister i mitt förslag är storleken på småbarnsleken och dess brist på öppna ytor. En uträkning av lekplatsens OPEC-värde blir lågt då värdet för både dimension ett och tre brister. Varför skulle barnen tilldelas en, i förhållande till parkens storlek, liten plats när det fanns så mycket yta att tillgå? Kanske var jag för fokuserad på att placera småbarnsleken framför förskolan för att underlätta deras nyttjande av platsen. Samtidigt är jag skeptisk till användandet av själva begreppet *lekplats* och hänvisandet av barn till dessa begränsade ytor i staden. Självklart finns goda exempel, men för mig är ordet lekplats förknippat med en relativt homogen typ av miljö med utplacerad fast lekutrustning i olika typer av fallskyddsytor. Det behövs en bredare diskussion kring hur plats för lek kan se ut, och kanske kan barns lek och nyfikenhet integreras tillsammans med andra viktiga funktioner i stadsrum och stråk. Detta tankesätt, med barns behov i fokus, borde genomsyra all typ av stadsplanering. Istället för att hänvisa de mindre barnen till en specifik plats i mitt förslag borde jag under gestaltungsarbetet tänkt på hela parken som en plats för barnen, och utvärderat parkens lekvärden som helhet.

Även om jag inte främst hade de mindre barnens behov i åtanke när jag ritade parkens övriga delar visar det sig att jag i mitt sökande efter en hållbar dagvattenhantering och ett kuperat och dynamiskt landskap också skapat viktiga lekvärden. Inger Lerstrup (2016) skriver i sin avhandling om hur skötseln och gestaltningen av förskolor kan höja miljöerbjudandet och förutsättningarna för en värdefull lek, utifrån barn i åldrarna 3-6,5 år. Lerstrup fann att diken var speciellt attraktiva och hade stort miljöerbu-

dande för barnen. Ett dike kan variera i bredd, lutning, riktning och djup, vilket bjuder in till många olika typer av aktiviteter. Säsongsförändringar och olika vattennivåer i diket tillsammans med löst material som stenar, pinnar och grenar adderar ytterligare dynamik till leken. Barnen kan exempelvis klättra och kana längs dikets kanter, hjälpa varandra, hoppa över det, gömma sig, samlas, följa dess riktning, eller bygga broar. Vidare beskriver Lerstrup hur föränderligt material som vatten och byggda broar innebär en utmaning och utvecklingsmöjlighet i leken som gör att lekens meningsfullhet består längre. Leken kan vidareutvecklas med hjälp av materialets egenskaper och barnen utmanar sig själva efter förmåga vilket leder till att platsens miljöerbjudande ökar. Denna typ av lek ger färdigheter som koordination, balans, och barnen lär sig vikten av att förbereda sig och läsa av risker i sin omgivning. (Lerstrup, 2016: 105-116) Det svackdike som löper genom Akkas park, tillsammans med den sluttande dagvattendammen och det kuperande landskapet i norr kan således vara mer värdefulla för barnen än den plats jag speciellt ritat för dem. I sökandet efter andra värden har jag därigenom skapat en park som har förutsättningar för en betydelsefull lek. Parkens växtlighet och det kuperade landskapet är föränderligt och hade förhoppningsvis medfört meningsfulla aktiviteter för barnen under hela deras uppväxt i Backa, till skillnad från fasta lekelement som erbjuder en mer given och styrd aktivitet och rörelse.

Lerstrup uppmärksammar samtidigt att diken och vatteninslag kan medföra risker som fall och drunkning. Det kan också vara svårt för föräldrar och personal att överblicka aktiviteten i diket. Trots detta trycker Lerstrup på värdet av denna lek, i vilken risker och utmaningar leder till nya färdigheter där barnen samtidigt drar lärdomar av omgivningen (Lerstrup, 2016: 105-116). Att förutsättningarna för en meningsfull aktivitet finns betyder inte att den utnyttjas. Lerstrup menar att barnen behöver tid för att undersöka platsens potential, eller en introduktion från personal för att upptäcka meningsfulla aktiviteter. (Lerstrup, 2016: 84) I Akkas park borde jag därför ha undersökt möjligheten för lekbodar och personal för att ge mervärden för barnen och stilla eventuell oro hos föräldrar.

Jag ser en konflikt mellan barns behov av löst material samt föränderlighet och trygghetsaspekten som främjas av en välordnad miljö. Även barns önskan om skymda rum där de kan gömma sig och titta fram står i konflikt med trygghetsaspekten i dess fodran om god sikt. Diken är ett bra alternativ då de inte skymmer sikten och samtidigt skänker dynamik till platsen genom dess försänkning, varierande vattenstånd och vegetation. En annan aspekt som är viktig att diskutera i relation till barnperspektivet är dagens trend mot *den blandade staden* i stadsbyggandet, och utifrån vems villkor dessa områden utformas. Visionerna för dessa nya stadsdelar visar ofta platser där olika typer av trafik, funktioner och människor ska samspela och mötas på samma yta. Trafikseparationen som länge präglat den Svenska stadsplaneringen motarbetas, och i parkstråket speglas detta exempelvis genom borttagandet av den gång- och cykelbro som i dagsläget går över vägen Backadalen. Hur står sig dessa visioner i förhållande till barns rörelsefrihet? I artikeln *Hälsofrämjande äventyr med naturen som distraktion* (2012) beskriver Mårtensson vikten av att barn tryggt ska kunna ta sig till grönområden, lekplatser, familj och vänner. Vardagsrörligheten framhålls som en viktig faktor för barns utomhusvistelse, och därigenom deras psykiska och fysiska hälsa. Mårtensson understryker just vikten av fysiska element i miljön som separata gång och cykelvägar för att barn avskilt från trafiken ska kunna ta sig runt tryggt i staden. (Mårtensson, 2012: 225) Detta är en komplex problematik eftersom en tydlighet i trafikmiljön, genom plankorsningar, gynnar barnen men samtidigt begränsar andra gruppers rörelsefrihet under kvällar och mörka årstider, då många upplever en stark känsla av utsatthet och otrygghet i dessa miljöer.

PLATSIDENTITET OCH INTEGRATION

I tävlingprogrammet efterfrågas en gestaltning som ger parkstråket och stadsdelen en tydlig identitet. Frågan är hur man skapar identitet och om det ens är möjligt? Jag tror att identitet skapas av människor som brukar platsen och först när de utvecklar en relation till den. Kanske kan identiteten variera från dag till dag och mellan olika människor, beroende på hur platsen brukas för stunden och av vem. För vissa kanske platsen är kopplad till en verksamhet i området, en speciell bänk, ett vackert träd eller något annat, för dem, identitetsskapande element.

För att skapa identitet har jag låtit hela min gestaltning genomsyras av Selma Lagerlöf och Nils Holgerssons resa genom Sverige. Jag tog mig an den här uppgiften utifrån ett utanförperspektiv då jag inte har någon tidigare relation till Backa eller Selma Lagerlöfs torg. Eftersom torget och närliggande gator är döpta efter Selma Lagerlöf och företeelser i hennes litterära värld såg jag henne som en viktig symbol för området. Hennes identitetsskapande roll i området beskrevs även i tävlingsmaterialet. Å andra sidan nämndes hennes namn bara en gång under Göteborgs stads medborgardialoger, då en av de tillfrågade önskade en staty av författarinnan. Om vi antar att det är människorna som skapar och bär en plats identitet kanske medborgardialogerna är det viktigaste verktyget för landskapsarkitekten i denna fråga. Samtidigt är min skildring av Selma Lagerlöf i parken diskret utförd och endast ett fåtal människor skulle tolka parkens gradient från lövträd till barrträd, och från flackt till kuperat som en anspelning på Sveriges landskap och därmed Nils Holgerssons underbara resa. De flesta besökarna skulle istället uppleva gradienten som ett förhoppningsvis dynamiskt landskap med spännande vegetation. För att förtydliga resan genom Sverige hade landskapsdjur eller andra tydliga symboler behövts. Jag tror det finns ett värde i att inte använda sig av tydliga eller laddade symboler, och därigenom skapa en neutral plats som kan tolkas på flera olika sätt, och därmed förhoppningsvis inkludera fler olika slags människor, och i förlängningen också skapa en plats som hyser möjligheter för flera olika identiteter. Att jag föreslagit karaktärsskapande element, som mönstret i markbeläggningen, ljusinstallationen och rum av olika storlek och funktion, tror jag ökar chansen för att fler knyter an till parken, och därigenom utvecklar platsidentitet.

I avhandlingen *Outdoor recreation and ethnicity - seen in a Danish adolescent perspective* för Sandra Gentin (2015) en diskussion kring Europas multikulturella städer och undersöker hur utomhusvistelse kan främja integration och immigranternas kunskapsinhämtande av ett nytt hemlands kultur. Integration beskrivs som den process i vilken immigranter och majoritetsbefolkningen förhandlar, anpassar sig, utvecklas och tillsammans därigenom formar samhällets struktur. Gentin redogör för fyra typer av social integration, där den fjärde delen handlar om just identitet. Den första typen, *strukturell integration*, syftar till gemensamma tillgångar som stadsrum och sportplaner. *Kulturell integration* innebär inlärn timer av språk, oskrivna sociala regler och andra kulturella aspekter i samhället. *Interaktiv integration* handlar om att man inkluderas i samhällets sociala relationer genom nya vänskaper och samverkan. *Identitetsbaserad integration* är den fjärde delen och syftar till att känna samhörighet och hitta sin plats i samhället. Det handlar både om att knyta an till platser och andra grupper i samhället, genom känslomässiga förbindelser som skapar identitet. (Gentin, 2015: 47-48)

Vidare skriver Gentin att det därför är otillräckligt att inom stadsplaneringen bara se till att det finns möjlighet till utomhusvistelse och gemensamma stadsrum eftersom detta endast hanterar en del av integrationen (den strukturella). Gentin menar att rummen inte är lika tillgängliga för alla grupper då man för att ta del av dem behöver kunskap om språk och beteendenor mer. Alltså är tillgången till kunskap, den kulturella integrationen, en viktig del av stadsrummens tillgänglighet. (Gentin, 2015: 47-48) Detta leder mig vidare till social mångfald igen och värdet av att skapa stadsrum för alla. En plats

där man känner sig välkommen är också en plats som är lättare att identifiera sig med. Kanske är frågan hur många identiteter man kan rymma i en park? Att skapa förutsättningar för så många som möjligt att knyta an till parken borde skapa en starkare identitet både för parken och stadsdelen i stort. Hur applicerar man då dessa teorier i praktiken? Sandra Gentin (2015) söker i sin avhandling skillnader i hur rekreationen ser ut mellan vuxna från en etnisk minoritet och de med danskt ursprung. Hon visar på att människor med utländsk bakgrund i något större utsträckning brukar stadens parker och grönområden, och då främst för att umgås med familjen, grilla och promenera. Människor med danskt ursprung använder sportfaciliteter i högre grad och nämnde oftare aktiviteter som att gå ut med hunden, sola och dricka öl. (Gentin, 2015) Gentin pekar också på forskning som visar att vissa strukturer och element i det europeiska samhället kan vara helt nya för immigranter. Själva begreppet park visade sig exempelvis vara en okänd företeelse för många med Afgansk bakgrund. Vidare skriver Gentin att första generationens invandrare har ett särskilt starkt behov av element och gröna platser som de kan relatera till. Att inte allt känns främmande kan underlätta skapandet av känslomässiga förbindelser, och därmed stärka den identitetsbaserade integrationen. (Gentin, 2015: 47-48) Hade jag studerat hur stadsrummen ser ut och brukas i hemlandet för många av de boende i stadsdelen Backa hade jag kanske landat i en mer integrationsfrämjande gestaltning. En viktig del för mig i förslaget var också att bevara befintliga positiva kvaliteter i parken för att inte helt rasera människors nuvarande relation till platsen. Jag skulle även kunnat förstärka området kulturarv genom att synliggöra Backas historiska funktion som "Göteborgs nyttoträdgård". Att på så vis förstärka kontinuitet, karaktär och förankra gestaltningen till det lokala, skulle kunna bjuda in fler att knyta an till parken och stärka dess identitet.

DEL V. EGNA REFLEKTIONER

I detta avsnitt kommer jag att återkoppla till arbetets bakgrund, och reflektera kring resultatet av mina studier. Jag hade två huvudsakliga mål med mitt arbete. Det första var att utarbeta ett förslag på gestaltning med fokus på social hållbarhet för en stadsdel. För detta ändamål har tillfället att bidra med ett tävlingsbidrag för ett parkstråk i stadsdelen Backa, Göteborg använts. Det andra målet var att bidra till att formerna för att aktivt arbeta med social hållbarhet som landskapsarkitekt utvecklas. Jag utarbetade först tävlingsbidraget och fördjupade mig därefter vidare i dessa studier. Genom att ställa mitt tävlingsförslag och min designprocess i relation till stadens tävlingsmaterial, samt väva in litteraturstudier, har jag vidareutvecklat diskussionen och hittat principer och strategier inom landskapsarkitekturens domäner som kan främja social hållbarhet. För att undersöka hur dessa frågor kan hanteras i en planeringsprocess mot ett gestaltungsförslag har jag arbetat utifrån följande två frågor:

- Hur kan man som landskapsarkitekt arbeta med social hållbarhet vid gestaltning?
- Vilka principer och strategier är användbara?

SOCIAL HÅLLBARHET I PROJEKTET

Som utgångspunkt sökte jag i arbetets bakgrund en definition av begreppet social hållbarhet inom landskapsarkitekturen och fann att landskapet kan främja social hållbarhet genom dess egenskaper som identitetsstärkande element, dess positiva effekter på människors hälsa och livskvalitet, och som stöd i arbetet för integration och jämställdhet. Vidare uttolkade jag plats för kultur, möten, medborgares inflytande, samt ett inkluderande och långsiktigt perspektiv särskilt viktiga i gestaltandet av landskap för social hållbarhet. Dessa grundläggande aspekter har varit återkommande under arbetets gång och återfanns i den uttolkning jag gjorde av kommunens tävlingmaterial som resulterade i sex övergripande mål för en socialt hållbar park: *Aktivitet och Rörelse, Inkluderande, Långsiktighet, Trygghet, En park integrerad med sin omgivning*, samt *Identitet och Attraktivitet*. Denna uttolkning ledde mig att fokusera på dessa sex övergripande mål och de speglar på så vis min hantering av begreppet genom uppsatsen. I tabell 1 (se sida 54) listar jag dessa sex övergripande mål tillsammans med stadens förslag på hur de kan realiseras. Genom en granskning av mitt tävlingsförslag och min gestaltungsprocess har jag sedan vidare undersökt hur dessa sex övergripande mål kan ta fysisk form i landskapet genom gestaltning. I tabell 4 (se sida 58-59) presenterar jag de sex övergripande målen igen, fast denna gång i relation till de tillvägagångssätt jag använde för att förverkliga dem i mitt tävlingsförslag. Dessa tillvägagångssätt speglar min tolkning av social hållbarhet och är de designverktyg jag använde för att konkretisera och platsförankra dessa sociala värden.

Tabell 1 (sida 54) och tabell 4 (sida 58-59) är mina försök att på ett förenklat och överskådligt sätt ge svar på vilka principer och strategier som är användbara för en gestaltande landskapsarkitekt, och de skulle kunna fungera som checklistor för planerare och gestaltare. Utifrån tabellernas sex övergripande mål kan de reflektera kring vad de gör för att främja social hållbarhet i sina projekt. Då platser och människors behov är olika finns det inga självklara vägar att gå men mitt arbete ökar medvetenheten om vilka konsekvenser gestaltningen kan få. Beslut kan vägas och stärkas utifrån dess inverkan på olika människors brukande av stadens rum. Att gestalta samtliga platser i parken för alla olika grupper av människors behov tror jag hade varit fel väg att gå. En sådan plats skapad genom kompromisser av de olika gruppernas önskemål riskerar att bli slätstruken och intetsägande för samtliga. En viktig insikt

i mitt arbete är behovet av neutrala platser där alla kan interagera i kombination med stadsrum som vänder sig mot särskilda intressen.

Sammanfattningsvis visar arbetet på en mängd olika principer och verktyg som är användbara. Samtidigt belyser studien frågans vidd och komplexitet. Under arbetets gång har många nya aspekter framkommit, viktiga att behandla i gestaltandet för social hållbarhet, jag har urskiljt aspekter som helt saknas i mitt gestaltungsarbete eller behöver vidareutvecklas. I Del IV fördjupar jag mig i dessa framkomna aspekter med hjälp av litteraturstudier och för en diskussion utifrån mitt arbete. Denna diskussion belyser endast en del av fallbeskrivningarnas aspektrikedom. Mitt arbete ska inte ses som en mall för gestaltandet av socialt hållbara förortsmiljöer, delvis eftersom tillvägagångssättet måste anpassas efter lokala premisser. Min förhoppning är att arbetet kan fungera som stöd för planerare och gestaltare, och att de i sin tur vidareutvecklar och anpassar kunskapen efter den aktuella platsens förutsättningar och de människor som ska bruka och prägla den.

Jag tror det är vanskligt att i ett färdigt förslag tro att man skapar social hållbarhet. Det verkliga och viktiga arbetet kanske ligger i det fortsatta arbetet och i att fortsatt inkludera människor och verksamheter på platsen. Att lämna plats för dem och därmed också lämna rum för förändring. I mitt arbete har brukarnas ansvar och betydelse gjorts tydlig. Samtidigt ansvarar kommunen och andra ledande myndigheter för att medborgarnas demokratiska rätt till inflytande och brukande av stadens rum tillgodoses. Exempelvis hävdar Paulsson (2016) i sin studie kring graffitins sociala struktur att ingrepp från kommunen kan behövas för att underlätta för nya aktörer att våga ta plats och styra mot en mer jämlik användning av stadens rum. Genom mitt mastersarbete och andra arbeten som bidrar till att formerna för att aktivt arbeta med sociala värden som landskapsarkitekt utvecklas kan stadens rum ges bättre förutsättningar för social hållbarhet. Därefter är det medborgarna som genom sin prägling av och anknytning till stadens rum ger upphov till och upprätthåller dess värde.

DESIGNPROCESSEN

För att utreda frågan om hur man som landskapsarkitekt kan arbeta med social hållbarhet redogjorde jag för de huvudsakliga stegen i mitt gestaltungsarbete i en processbok. I förhållande till Wingrens (2009) redogörelse av sin designprocess i doktorsavhandlingen *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie* upplever jag min process mer överlagd och styrd. Wingrens arbetsmetod bottnar i högre grad i det intuitiva och jag tolkar det som att hon har en friare relation till sin arbetsprocess. Denna frihet reflekteras i presentationen av processen, där vissa delar känns nästintill obearbetade vilket resulterar i en transparens och okonstlad karaktär. I redovisningen av min process har jag plockat bort vissa delar för att urskilja de moment som jag fann särskilt relevanta i social hållbarhetsfrågan. Därtill har mitt gestaltungsarbete starkt formats av tävlingens ramar, tidsbegränsning och riktade material. Tävlingsmomentet har gjort processen resultatinkriktad och bidrog till att jag tidigt skapade en layout och övergripande idé för förslaget, och tidsbegränsningen tvingade mig till snabba beslut. Detta präglade det fortsatta arbetet och kan ha lett till att vissa värden gått förlorade. Kanske kom det starka koncept och layouten för planscherna in för tidigt och begränsade min arbetsprocess. Samtidigt var dessa bitar nödvändiga för att uppgiften skulle kännas genomförbar. Konceptet hjälpte arbetet framåt och var ett viktigt verktyg för att kunna rita igenom denna stora park

på cirka 52 hektar. Mitt förslag hade antagligen stärkts av mer tid för att testa och utvärdera idéer, exempelvis genom att studera referensprojekt där liknande värden söktes, både misslyckade och lyckade exempel. I mitt arbete kommer istället merparten av utvärderingen av idéerna i efterhand genom den fortsatta diskussionen kring social hållbarhet.

Något som gjort sig tydligt i mitt arbete är att arbete för social hållbarhet behöver implementeras i alla skalor. För min del handlade de stora greppen om att stärka kopplingar i området och vidare till staden, samt att minska den omkringliggande infrastrukturens barriäreffekt. Vissa sociala värden hade krävt djupare detaljnivå än vad tävlingen tillät. Jag hade exempelvis velat välja växtmaterial mer i detalj för att säkerställa att det finns spännande lekmiljöer med löst växtmaterial för barn. Jag hade även ingående velat undersöka frågor som hur man kan placera och utforma sittplatser som skapar goda förutsättningar för social interaktion, känns trygga och samtidigt erbjuder en berikande utblick.

Tävlingsprogrammet har fungerat som min enda kommunikationsväg med kommun och medborgare. Denna envägs kommunikation är intressant och får mig att tänka på relationen mellan beställare och arkitekt. Hur finner man som arkitekt en bra balans mellan att tillmötesgå beställaren och att slåss för lösningar som man själv tror på? I detta fall stämde kommunens visioner väl med mina och de föreslog dessutom främst övergripande principer vilket gav stort handlingsutrymme för mig som landskapsarkitekt. Pondera att våra tankar kring hur man skapar värden för social hållbarhet hade varit vitt skilda, var ligger mitt ansvar då? Frågan är kanske särskilt viktig i tävlingsammanhang där avvikelser från tävlingmaterialet kan minska vinstchansen. I alla typer av uppdrag bör hellre arkitekten i dialog med beställaren kämpa för att skapa goda levnadsmiljöer och därmed minska acceptansen för kortvariga och bristfälliga lösningar.

VIDARE STUDIER

Efter studierna inom detta mångfacetterade ämne kan jag konstatera att det finns många möjliga och intressanta trådar att fördjupa sig vidare i. En fråga att undersöka ytterligare är hur grönområden kan optimeras som en viktig del av immigranternas integration i samhället. Frågan är högaktuell idag med flyktingströmmar och ett allt mer mångkulturellt Europa. Gentin (2015) skriver i sin studie att välkomnande platser med en viss grad av igenkänning kan stärka integrationen. En sådan plats kan fungera som en plattform för utbyte av kultur och erfarenheter, och i förlängningen minska segregation och utanförskap.

Jag har undersökt hur landskapets fysiska form påverkar det sociala livet, och det har visat sig vara en svår uppgift att väva ihop teori med praktik. För att stärka kopplingen behövs fler projekt liknande detta, där teori kring social hållbarhet medvetet implementeras i ett gestaltungsarbete. I mitt mastersarbete skedde fördjupningen av gestaltningens inverkan på den sociala hållbarheten efter att tävlingbidraget stod färdigt. Det hade varit intressant att pröva en omvänd arbetsmetod som bottnar i en mer evidensbaserad design.

Ytterligare en aspekt som hade varit intressant att titta vidare på är tävlingen som form vid gestaltning och planering, och hur den påverkar stadsbyggandet i stort. Att utlysa en tävling innebär att en stor mångfald av idéer erhålls, men finns det samtidigt värden som går förlorade? Kommunens uppgift är att se till allas behov och deras arbetssätt ska spegla vårt demokratiska samhälle. I mitt fall satte tävlingmaterialet tonen för hela gestaltningen genom presentationen av visioner, platsen och dess förutsättningar. Det hade varit intressant att se hur förslaget sett ut om jag inte fått ett så omfattande tävlingmaterial, eller om någon annan aktör presenterat platsen, kanske någon verksamhet i området.

REFERENSER

WEB

Boverket. (2010) *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt*. [Online] tillgänglig via:
<http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf> (hämtad 2016-06-11)

Emmelin, Maria och Eriksson, Malin. (2013) *What constitutes a health-enabling neighborhood? A grounded theory situational analysis addressing the significance of social capital and gender*. Social Science & Medicine 97/2013: 112-123. [Online] tillgänglig via:
[http://slubprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/display.do?frbrVersion=8&tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=TN_sciverse-sciencedirect_elsevierS02779536\(13\)004607&indx=1&recIds=TN_sciversesciencedirect_elsevierS02779536\(13\)004607&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=8&frbg=&dsnt=0&mode=Basic&vid=SLUB_V1&search=Search&srt=rank&tab=primo_central&prefLang=en_US&v1\(freeText0\)=What%20constitutes%20a%20healthenabling%20neighborhood%3F%20A%20grounded%20theory%20situational%20analysis%20addressing%20the%20significance%20of%20social%20capital%20and%20gender&dum=true&dstmp=1463154910393](http://slubprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/display.do?frbrVersion=8&tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=TN_sciverse-sciencedirect_elsevierS02779536(13)004607&indx=1&recIds=TN_sciversesciencedirect_elsevierS02779536(13)004607&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=8&frbg=&dsnt=0&mode=Basic&vid=SLUB_V1&search=Search&srt=rank&tab=primo_central&prefLang=en_US&v1(freeText0)=What%20constitutes%20a%20healthenabling%20neighborhood%3F%20A%20grounded%20theory%20situational%20analysis%20addressing%20the%20significance%20of%20social%20capital%20and%20gender&dum=true&dstmp=1463154910393) (hämtad 2016-05-08)

Europarådet. (2000-10-20) *Europeisk landskapskonvention*. [Online] tillgänglig via:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f3fbe> (hämtad 2016-06-11)

Nationalencyklopedin. (2016-06-11) *Hållbar utveckling*. [Online] tillgänglig via:
[http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hållbar-utveckling](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hallbar-utveckling) (hämtad 2016-06-11)

Olsson, Ionna och Störby, Lina. (2013) *Stadsrum för social mångfald – allas rätt till vistelse i staden*. Kandidatarbete landskapsarkitektur, SLU Alnarp. [Online] tillgänglig via:
http://stud.epsilon.slu.se/5752/7/olsson_i_storby_1_130619.pdf (hämtad 2015-12-10)

Paulsson, Emma. (2016) *Göra plats. Graffiti, kommunal förvaltning och plats som relationell effekt*. Doktorsvhandling, SLU Alnarp. [Online] tillgänglig via:
<http://pub.epsilon.slu.se/13363/> (hämtad 2016-06-01)

Förenta Nationerna. (2000) *United Nations Millennium Development Goals*. [Online] tillgänglig via:
<http://www.un.org/millenniumgoals/> (hämtad 2016-08-20)

Wingren, Carola. (2009) *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*. Doktorsavhandling, SLU Alnarp. [Online] tillgänglig via:
http://pub.epsilon.slu.se/1978/1/Carola_Wingren.pdf (hämtad 2016-04-05)

TRYCKTA KÄLLOR

Gehl, Jan. (2010) *Cities for people*. Washington: Island Press (2010).

Gentin, Sandra. (2015) *Outdoor recreation and ethnicity - seen in a Danish adolescent perspective*. IGN PhD Thesis. Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg. (2015)

Lerstrup, Inger. (2016) *Green Settings for Children in Preschools. Affordance-based Considerations for Design and Management*. PhD Thesis. Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg. (2016)

Mårtensson, Fredrika. (2012) *Hälsofrämjande äventyr med naturen som distraktion*. Socialmedicinsk tidskrift 3/2012.

Mårtensson, Fredrika. (2013) *Vägledande miljödimensioner för barns utombuslek*. Socialmedicinsk tidskrift 4/2013.

OPUBLICERADE KÄLLOR

Göteborgs Stad, 2014a. *Parker och naturområden. Riktlinjer för jämställdhetsarbete*.

Göteborgs Stad, 2012. *Sammanfattning av parallella uppdrag för Selma Lagerlöfs torg*.

Göteborgs Stad, 2015a. *SELMAS PARK – framtidens park. Tävlingsprogram*.

Göteborgs Stad, 2015b. *BILAGA 12 A, Medborgardialog kring parken på Selma Lagerlöfs torg*.

Göteborgs Stad, 2014b. *SELMA LAGERLÖFS TORG kvalitetsprogram för den yttre miljön för område vid Selma Lagerlöfs Torg inom stadsdelen Backa i Göteborg*.

BILAGA

MITT TÄVLINGSBIDRAG: DE FYRA PLANSCHERNA

De följande fyra sidorna visar mitt tävlingsbidrag i form av 4 planscher, som det inlämnats till kommunen. Planscherna som egentligen är gjorda i A1-format har komprimerats till A4:or.

VY 1. LEKEN

AKKAS PARK

DET GEMENSAMMA LIVET

BACKA, GÖTEGORG

I SAGAN OM NILS HILGERSSONS UNDERBARA RESA GENOM SVERIGE ÄR DET GÅSEN AKKA SOM LEDER OCH HÅLLER SAMMAN FLOCKEN. DENNA RESA GENOMSYRAR PARKENS GESTALTNING OCH NAMNET AKKA UTGÖR EN STARK SYMBOL FÖR SOCIAL HÅLLBARHET. SELMA LAGERLÖF FÖRBLIR PÅ SÅ VIS EN VIKTIG DEL AV OMRÅDETS IDENTITET.

I AKKAS PARK LÖPER ETT PÄRLBAND AV RUM LÄNGS EN KOPPLANDE TRÄD AV VATTEN. RUM OCH MÅLPUNKETER AV VARIERANDE KARAKTÄR KOPPLAR SAMMAN STADSDELEN OCH DESS INVÅNARE.

SAMMANHÅLLEN

Med utgångspunkten om att alla rätt till vistelse i stadens rum ämnas en park för möten och integration. Likt ett pulserande hjärta hyser och sprider Akkas park liv i Backa.

Den linjära parken fungerar som ett nav i området samtidigt som kopplingar och stråk till omgivningen förstärks. En aktivitets- & skatepark i norr samt andra platser med varierande och höga rekreativa värden skapar starka målpunkter som även lockar besökare från andra delar av Göteborg.

ATTRAKTIV

Parken hyser kvaliteter som inte finns på de privata bostadsgårdarna och erhåller en genomtänkt gestaltning med ett spännande och varierande växtmaterial. Natur- och vattenelement lyfts fram och medför både estetiska, ekologiska och pedagogiska värden.

Funktioner är valda utifrån medborgardialogerna och de boende ska fortsatt ha möjlighet att påverka parken. Att invånarna känner sig hörda och en park som förstärker områdets identitet skapar förhoppningsvis en känsla av stolthet.

TRYGG

En välkomnande park med välbelysta stråk och platser, samt en varierande karaktär och element som ökar orienterbarheten. Parkens kontakt med de omgivande husen förstärks vilket ökar känslan av att se och att synas.

En bredd av funktioner gör att parken är befolkad större delen av dygnet. Rum av olika storlek och kvalitet gör det möjligt för alla att hitta sin plats. Här finns rum för både samspel och avskildhet, aktivitet och kontemplation, agerande och betraktelse...

FLEXIBEL

Akkas park ger rum för förändring, mångfald och delaktighet. Spontankultur och medborgares engagemang stöds genom plats för odling, graffiti, musik, och scenkonst. Öppna platser samt ett föränderligt torg vid torgstråket underlättar tillfälliga installationer och arrangemang.

Vegetation som skapar mikroklimat och stödjer biologisk mångfald tillsammans med lokal fördröjning av dagvatten gör området mer motståndskraftigt mot klimatförändringar.

STRUKTUR - OMGIVNING

Akkas park fungerar som en länk och viktigt inre stråk i stadsdelen. Tillsammans med det nya torgstråket genom detalplaneområdet utgör parken basen för det gemensamma livet med många olika målpunkter. Samtidigt fungerar parken som en ekoloisk korridor med vandringsväg för insekter och fåglar.

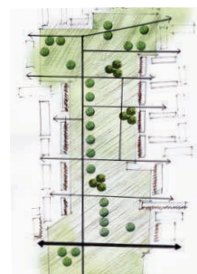
Efter de boendes önskemål uppförs en omväxlande rekreationsslinga. Slingan kopplas till hälsans stig i Skålltorpskogen och binder samman och ger liv åt området. Slingan görs väl belyst, snårig vegetation röjs upp och skyltar anger distansen längs vägen.

I Akkas park sammanfaller motions slingan med utegym och vattenpost. Fler målpunkter skapas norr i parken samtidigt som kopplingen norrut förstärks. För att möjliggöra blå rekreation förstärks kopplingarna mot och längs älven ner mot Fredrikshamn skans och bron över till centrum. Kajen tillgängliggörs och vissa delar utvecklas med platser för vistelse och fiske.

Ingåsbjörgets roll som landmärke förstärks genom ett utkikstorn med vy över vatten, industri och natur.

ANALYS

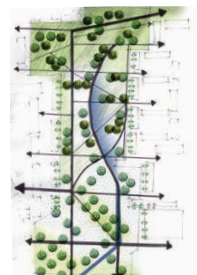
PARKOMRÅDET IDAG

Idag består grönområdet av stora och odefinierade ytor, både till sin form och funktion. Ytorna separeras av ett fåtal raka vägar av likartad heirarki.

Platsen upplevs som storskalig och enförmig med undantag från de kuperade delarna i norr. Det råder brist på kvalitativ grönska och rumsskapande element. Fasaderna som vetter mot grönområdet förefaller relativt slutna.

Det befintliga torget i söder har fina kvaliteter men är slitet och saknar bitvis omsorg i gestaltningen.

SKISS: ANALYS

AKKAS PARK

Organiska former bryter upp bland de raka linjerna. Fler alternativa vägar av olika heirarki och tempo skapas med hjälp av belysning och utformning.

En helhetstänke följer hela parken. Vegetation och gestaltning skapar platser att stanna till vid längs en träd av vatten. En sekvens av rum med olika karaktär och stori-ek. Aktiviteter är blandade men funktionsseparerade.

Kontakten mellan boende och förbipasserande, samt mellan verksamheter och park förstärks.

SKISS: FÖRSLAG

KONCEPT

NORRA BARRSKOGSREGIONEN

BARRTRÄD & BJÖRKAR

KARAKTÄRSARTER:

Björk: *Betula albosinensis*, *-ermanii*, &

-utilis var. *jacquemontii*.

Tall: *Pinus nigra*, *-peuce*, & *-cembra*.

Ädelgran: *Abies procera* 'Glauca', &

-concolor.

SÖDRA BARRSKOGSREGIONEN

BLANDSKOG

KARAKTÄRSARTER:

Katsura: *Cercidiphyllum japonicum*.

Körnsbär: *Prunus sargentii*.

Lärk: *Larix x eurolepis*.

Rönn: *Sorbus comixta* 'Dodong'.

Sekvoja: *Metasequoia glyptostroboides*.

Tall: *Pinus strobus*, & *-ponderosa*.

Ädelgran: *Abies lagesii* & *-condor*.

SÖDRA LÖVSKOGSREGIONEN

LÖVSKOG

KARAKTÄRSARTER:

Ek: *Quercus robur*.

Ginko: *Ginkgo biloba*.

Lönn: *Acer platanoides* 'Globosum', *pal-*

matum 'Atropurpureum' & *-rubrum*.

Tagglöst korstörne: *Gleditsia triacanthos*

'Inermis'.

Tulpanträd: *Liriodendron tulipifera*.

SKISS: KONCEPT

RESAN GENOM SVERIGE

Likt i sagan om Nils Holgersson bjuder också Akkas park på en resa genom Sverige och dess olika landskapstyper. I söder är parken flackare. Ett strikt mönster symboliserar Skånes odlingslandskap och styr gestaltningen. Från ett urbanare landskap i söder blir parken gradvis mer kuperad och grönskande i norr. Samtidigt tonas det strikta formspråket ut i en mer organisk gestaltning.

Befintliga kvaliteter visas hänsyn och inkorporeras i konceptet. Det kuperade och björkbeklädda landskapet i norr tas till vara på i designen som representant för Sveriges norra barrskogsregion.

Träden i Akkas park följer i sin karaktär Sveriges vegetationstyper. Inhemsk arter kombineras med annat växtmaterial för dynamik och mångfald. En symbol för ett öppet Sverige under förändring.

PRINCIPSEKTION: KONCEPT. VEGETATIONENS OCH LANDSKAPETS GRADIENT

SÖDRA LÖVSKOGSREGIONEN

SÖDRA BARRSKOGSREGIONEN

NORRA BARRSKOGSREGIONEN

AKKAS PARK
DET GEMENSAMMA LIVET

SITUATIONSPLAN - HELA PARKEN

RAVINEN

Det dramatiska landskapet tillgängliggörs med hjälp av spångar och trappor. För att skapa ytterligare dynamik kompletteras de befintliga björkarna med barrträd och exotiska björkar. Idag slås gräset 2 gånger om året och för att skapa en magrare jord och mer ängslik vegetation ska gräset även tas upp.

KREATIVITETEN

I denna delen av parken finns utrymme för att ta plats och uttrycka sig själv i det offentliga rummet. Här samsas en rad aktiviteter som vitaliserar denna tidigare ödsliga del av parken. En skejlpark tillsammans med konstväggar för streetart och klättring lockar besökare från ett stort upptagningsområde.

Rekreationsslingorna i Backa sammanstrålar här i ett utegym med vattenposter. Den befintliga fotbollsplanen behålls. Gåsklätterställningen återanvänds och kombineras med kompisungor och klätterställningar. Här finns också rum för den som vill betrakta. Kullar med gradänger erbjuder sittplatser i sydläge med utsikt över liv och rörelse.

OASEN

Som en grön och lugn sluss befinner sig Oasen mellan parkens aktivitetsfulla delar i norr och söder. Ett parkrum för stillhet och kontemplation placerat i mitten av Akkas park i en bullerskyddad miljö. Här kan man vistas i sällskap och avskildhet i en vattennära miljö bland frodig grönska, blommande perenner och prydnadsgräs.

Blomsteranläggningen sköts av boende och gårdsföreningar i området. I den norra delen finns en trädgård med plats för stadsodling i ett rutnät av låga häckar.

En avläggn dagvattendamm avgränsar Oasen mot gång- och cykelvägen i väst. Dammen avlastar ledningsnätet vid höga flöden samtidigt som den skapar mervärden för parken. På östra sidan avslutas dammen i en slänt beklädd med våtmarksvegetation i strandzonen. På den västra sidan avslutas dammen i en stödmur och räcke.

LEKEN

I en bullerskyddad miljö och i anknäring till Selmas förskola placeras en naturlekplats där barnen ges möjlighet att förändra och skapa sina egna platser. Tanken är att förskolan enkelt ska kunna nyttja platsen.

KULTURTORGET

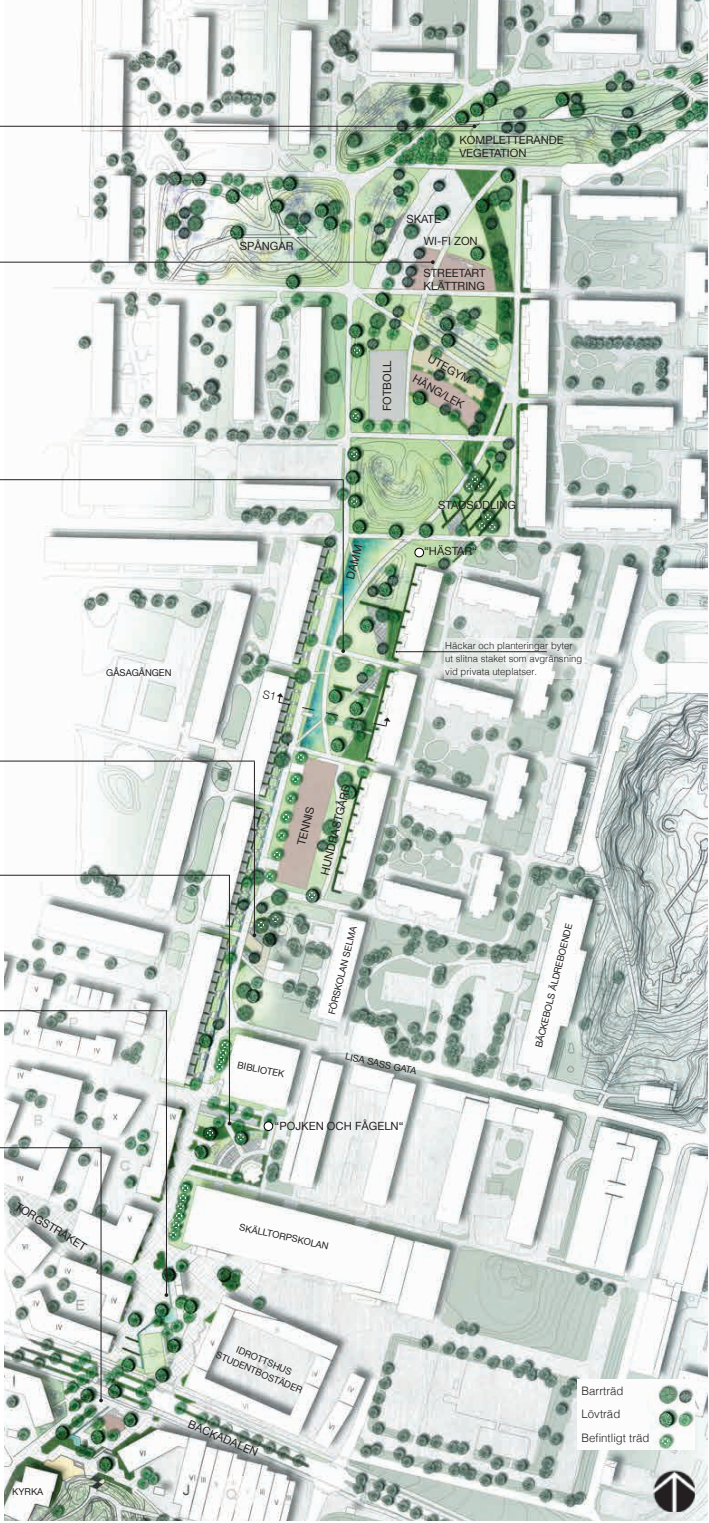
Det befintliga torget vid biblioteket rustas upp och tillgängliggörs. Här finns plats för kultur, scenframträdan och boulevards. Den öppna grusytan kan även användas för tillfälliga installationer. Vackra dagar finns trevliga platser för att ta ut sin bok på torget och läsa.

AKTIVITETEN

Ett flexibelt entréorg som leder söderut och norrut samt i mot torgstråket. Torget har en karaktäristisk belysning och markbeläggning som fortsätter längs torgstråket för att stärka kopplingen. På torget finns en multisportplan och pingisbord vilket möjliggör för idrottslaget att ta ut sin verksamhet.

ÄVENTYRET

Som en förlängning av aktivitetstorget fortsätter torgytan på södra sidan om Backadalen. På torget finns sittplatser, en cykelverkstad och äventyrslek. En ny generös trappa leder upp på Kyrkåsberget och vidare söderut.

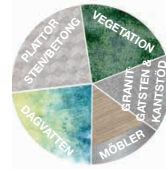
SEKTION 1: OASEN. 1:200

VY 2. AKTIVITETEN

SITUATIONSPLAN - SÖDRA DELEN

BYGGSTENAR

VEGETATION: Hållbara artkombinationer med biologiska och långvariga estetiska värden eftersträvas. Växtval görs utifrån varje plats förutsättningar och marktäckare i fältskiktet underlättar skötsel.

MÖBLER: Sittplatser och andra element består av varmförzinkat stål och obehandlat lärkträ som grånar vackert med tiden. Spillvärme skulle kunna användas för att värma upp utvalda möbelgrupper under vinterhalvåret och därmed förlänga platsens vitalitet.

DAGVATTEN: Lokal fördrojning samt rening av vatten eftersträvas så långt som möjligt för att minska risken för översvämning och föroreningar i recipienten Göta älv.

LEKEN

Kombinationen av sand-, vatten- och naturlek skapar möjligheter för en fri och fantasifull lek. Vatten och natur kan även utgöra pedagogiska element för skolans utbildning. Material från vegetation som exempelvis kottar från barrträden tillsammans med byggda konstruktioner ger speciella lekvärden.

Kring träden uppförs små trähus sammanhopplade med spångar. Barnen får vara med och utforma lekhusen. Dessa trähus kan förändra karaktär med tiden. I takt med att träden växer klättrar vissa av husen uppåt längs stamarna.

KULTURTORGET

De befintliga pilarna får en värdigare omgivning med grönska och mer omsorgsfull gestaltning. Den befintliga scenen rustas upp och torget förblir en passande plats för kulturella evenemang i Backa där även kulturhuset kan ta plats. Den befintliga gäststegen återanvänds och kompletteras med släta ytor för ökad tillgänglighet.

Den nedsänkta ytan vid scenen fungerar som ett fördrojningsmagasin och jämnar ut höga vattenflöden. Skulpturen "Pojken och fågeln" förstärks genom en ny placering i axeln längs en plantering och trädrad.

AKTIVITETEN

En regnbådd tar hand om dagvattnet på entrétorget. Vattnet synliggörs tidvis och bidrar till en spännande vegetation och ett rikt djurliv. Regnbåddar har hög reningsförmåga, fördrojer och reducerar dagvattnet.

Ett nätverk av vajrar över den öppna delen av torget gynnar ytans flexibilitet. Nätverket är inspirerat av den befintliga installationen av ljusklot vid Selma Lagerlöfs torg. Vajernätet hyser en karaktärsskapande belysning och kan även användas för att spänna upp exempelvis paneler och tak för att skapa regnskydd eller rum vid tillfälliga arrangemang och installationer.

ÄVENTYRET

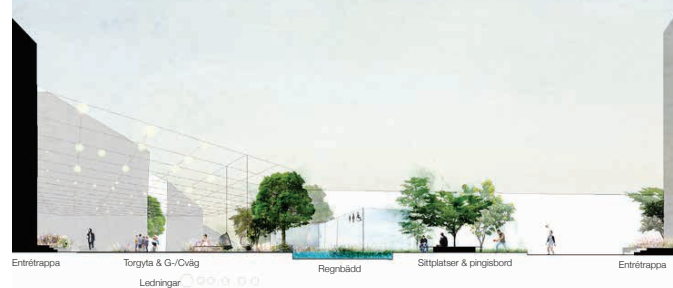
Ett terrasserat torg med sittplatser på olika nivåer. På Kyrkäberget i söder inplanteras vitblommande rhododendron som tillsammans med en woodlandplantering kryper ner från berget och ut mot torget. Från trappans topp får man en fin utsikt över parkstråkets försättning norrut.

På torget finns en äventyrslekplats med klätterställningar och balanslek. På den lägsta nivån finns ett lugnare och avskilt rum invid en regnbådd.

SEKTION 2: ÄVENTYRET. 1:200

SEKTION 3: AKTIVITETEN. 1:200

SEKTION 4: KULTURTORGET. 1:200

AKKAS PARK
DET GEMENSAMMA LIVET

SITPLAN 1:500

